„VOIE. Revue religieuse russe.
CALE
ORGAN DE GÂNDIRE RELIGIOSĂ RUSĂ
editat de N. A. BERDYAEV, cu participarea B. P. VYSHESLAVTSEV și G. G. Kulman.
În cinci cărți „Căile” au fost publicate articole ale următorilor autori: N. N. Aleksyev, N. S. Arsenyev, P. Arshanbo (Franța), S. S. Bezobrazov, N. A. Berdyaev, prot. S. Bulgakov, B. P. Vysheslavtsev, N. N. Glubokovsky, V. V. Zunkovsky, L. A. Zander, tatăl lui A. Elchaninov, P. N. Ivanov, L. P. Karsavin, N. A. Klepinin, S. Kaverina (America), G. G. Kuhlman (Franța), J. O. Losskin, N. , P. I. Novgorodtsev, S. Ollard (Anglia), A. Petrov, A. M. Remizov, V. Speransky, P. Tillina (Germania), carte. Gr. N. Trubetskoy, G. P. Fedotov, G. V. Florovsky, S. L. Frank, grotă. S. Chetverikov, V. Eckersdorf, Eli Elson, G. Ehrenberg (Germania) și carte. D. A. Şahhovski.
------ Ediții și birouri Aires: -
IO, BD. MONTPARNASSE, FLA-RIS (XV).
Prețul celui de-al 5-lea număr: dolari, oh, yo.
Prețul abonamentului este de 2,25 USD pe an (4 cărți). Abonamentele sunt acceptate la sediul revistei.
nr. 5.
OCTOMBRIE-NOIEMBRIE 1926
nr. 5.
CUPRINS EH I E.

Le Gerant: Viconte Hotman de VHilers

Biblioteca „Runivers”
TESTAMENTE PRIETENOALE ALE REV. SERGIA
TEOLOGIA RUSĂ.*»
eu.
Viața Bisericii este mișcată de suflarea Duhului Sfânt care locuiește în ea, iar viziunea acestei vieți este stăpânită în cel mai înalt grad de cei care își purifică simțurile prin fapte și se umplu de Duhul Sfânt. temelia adevăratei înțelepciuni și a gândirii lui Dumnezeu. În viețile sfinților se găsesc izvoare ale divinității, din care trebuie să se inspire și teologia intelectuală, care caută să cuprindă cu rațiune adevărurile revelate și să le supună diversele fețe studiului școlar. În măsura în care teologia, ca operă a unei școli, este prin natura sa scolastică, dar autentică, bună scolastică cunoaște mai presus de sine și mai presus de sine nu teologia scolastică, spirituală a sfințeniei. Și teologia noastră ortodoxă rusă, ca și lucrarea școlii noastre, este realizată prin îndrumarea sfinților noștri care văd pe Dumnezeu, și printre ei și marele stareț al țării ruse, Radonezh și toată Rusia, și acum Paris și alte țări, stă cel mai aproape de noi. Sergiy Este deja recunoscut de mințile înalte ale celor domestici, că Rev. Serghie a fost și rămâne educatorul poporului rus, gardianul și conducătorul spiritual al acestuia. Dar trebuie să-l cunoaștem și ca un conducător binefăcător al teologiei ruse. El și-a încheiat viziunea divină nu în cărți, ci în evenimentele vieții sale. Nu cu cuvinte, ci cu fapte și aceste întâmplări, ne învață în tăcere divinitatea. Căci tăcerea este graiul veacului viitor, iar acum este graiul celor care în veacul acesta au intrat în cel următor. Cuvântul tăcut, cel secret, trebuie să fie îmbrăcat în cuvinte, tradus în limba noastră omenească de noi, scolasticii și înțelepții acestei epoci, pentru a ne hrăni teologizarea din izvorul divinității. Minunata rugăciune a Rev. Serghie a scos din pământ un izvor de ape proaspete și curate, iar din pământul inimii și minții noastre, chiar și acum el scoate râuri de teologie. Pe cerul inteligent, St. Sergiy, și peste noi...
♦) Discurs la actul anual al Institutului Teologic din Paris din 7 iunie 1926.

Biblioteca „Runivers”
constelația lui arde și strălucește cu capetele mele. Și acum este un tribut adus venerației pline de har și evlavioasă să privești această constelație.
Ce știm despre darurile naturale și despre educația Sf. Sergiu? Viața conține doar puține date despre aceasta, corespunzătoare întregii sărăcie generală a iluminismului rus de atunci. Era cea mai întunecată perioadă a jugului tătarilor, începutul culturii ruse a fost călcat în picioare de invazia Hoardei, întunericul sălbăticiei, mintal și spiritual, a căzut asupra patriei noastre și toată educația noastră, deși rudimentară, a suferit paralizia. Și acest întuneric devine din ce în ce mai gros și mai apăsător dacă ne amintim că lumea occidentală încă se confrunta cu o ascensiune și o presiune fără precedent a

forțelor creatoare. Epoca scolasticii, atât de strălucitoare și de rodnică pentru teologia occidentală, a ajuns la sfârșit. Catolicismul își avea deja Bonaventura, iar Duns Scot și Toma d'Aquino, alături de mulți alții, apariția lui Wyclef și Hus prefigurau deja catastrofele Reformei, începutul renașterii - trecento și quatracento - promiteau umanismul viitor. Plinătatea forțelor spirituale ale Occidentului și posibilitățile inerente acestuia au fost deja identificate, alături de confruntarea lor tragică. Și chiar în acel moment, țara rusă era încătușată de un îngheț prematur și, în locul universităților pariziene și a altor universități, ea a studiat cititul și scrisul din psaltirea de la diaconul local. Dar, în același timp, steaua Sf. Serghie, mărturisind încă o dată oamenilor cât de neînțeles sunt căile lui Dumnezeu și judecățile Sale. Pentru că toată bogăția spirituală a țării occidentale nu i-a dat la acea vreme o astfel de comoară, care a fost trimisă de Dumnezeu pe pământul rusesc din St. Sergius

Dar tânărul Bartolomeu, fiu de boier din apropiere de Rostov, a primit toată educația școlară într-o școală diaconală asemănătoare și, după viața lui, la început a fost puțin capabil de această învățătură și numai după apariția miraculoasă a unui înger în forma unui călugăr a primit puterea rațiunii. Putem ghici despre mintea naturală a călugărului numai pe baza impresiei generale a întregii sale vieți și a activității multiple. Din toate acestea trebuie concluzionat că Sf. Sergiu a aparținut numărului celor mai remarcabile minți rusești: pe toate acțiunile sale se află pecetea unui fel de fidelitate și perspicacitate, înțelepciune superioară, nu numai spirituală, ci și civilă și socială. O altă trăsătură a vieții sale care merită o atenție deosebită este aceea că, în timp ce conducea mănăstirea, călugărul a acordat o grijă deosebită achiziției și producerii a patru cărți sau alcătuirii unei biblioteci de astfel de cărți, care erau destinate și lecturii private a călugărilor. .*) Se știe că Sf. Sergiy mai ales

*) În biblioteca Lavrei Treimii, câteva cărți scrise de mână din vremea Sf. Serghie: Pentateuhul lui Moise, culegeri ale unor cărți ale Vechiului Testament, Paremiion, Evanghelie, învățături ale Sfântului Efrem Sirul, 16 capitole ale Sfântului Grigorie Teologul, „Cuvinte de post" de Sf. Isaac Sirul, scris sub Ven. Serghie în 1381 și alții.

el îl prețuia în special pe un anume călugăr Atanasie, care era „un om minunat în virtuți și în scrierile divine rele și rezonabile și multe mâini mărturisesc despre scrierile sale bune" Apoc. Serghie a păstrat și a cultivat mugurii iluminării spirituale. Toate aceste fapte înseamnă un fel de semn, o binecuvântare a sfântului și a înțelepciunii livrești, ceea ce am numit iluminare scolastică în legătură cu isprava spirituală - nici măcar nu-l fac pe Sf. Sergiu de un astfel de centru școlar științific, deși îi promit în viitor. Aici nu putem decât să stabilim faptul că, deși întreaga viață a Sf. Serghie a leșinat din dispute și întrebări dogmatice, dar pentru vremea lui este un plângător și plantator al iluminismului teologic care s-a întrerupt apoi și, parcă din adâncul timpului, binecuvântează curentul nostru, de altfel, slabele eforturi depuse sub acoperirea lui. numele lui.

Cu toate acestea, nu aceste fapte minore, comparativ cu toate acestea, ar trebui să ne atragă acum atenția, nu iluminarea, ci însuși gândul la Dumnezeu și teologia Sf. Serghie, pe care i-a povestit cu viața sa, chipul evlaviei și al închinării lui Dumnezeu.

Și aici, în fața ochilor noștri spirituali, există un fapt uriaș, s-ar putea spune, extrem de important. Tânărul călugăr novice de 23 de ani,

împreună cu fratele său Ștefan, s-au retras în deșert, pe locul viitoarei sale mănăstiri, au construit în primul rând o biserică de lemn și aceasta fără nicio ezitare, răspunzând dorinței celei mai lăuntrice a inimii. și ținând seama de dumnezeiescul său Iu, închina Preasfântului Nume al Treimii Dătătoare de Viață, și a fost viitoarea Catedrală Treime a viitoarei Lavre a Treimii-Sergiu. Domnul înainte de nașterea Sf. Sergiu l-a dezvăluit ca pe un slujitor ales, închinător și student al președintelui. Treime. În timp ce era încă în pântecele mamei, pruncul a strigat de trei ori în timpul dumnezeieștii liturghii, dezvăluind și prefigurand astfel minunata sa vedenie și venerarea divinului trei numere. Așa se face că contemporanii și biografii lui St. Serghie (în special, Epifanie). Hramul bisericii în numele Sf. Treimea nu poate fi considerată obișnuită și acceptată în Rus' până la Sf. Sergius. Era în sine, mai degrabă, o inovație și o anumită îndrăzneală, atât de surprinzătoare la tânărul, umilul Serghie. Și totuși – ne asigură viața mai ales cu insistență – fără nicio ezitare, cu deplină hotărâre, în ascultare de un neîndoielnic glas lăuntric, l-a numit pe Rev. Serghie Preasfântul Nume la templul și mănăstirea sa.**) Cum se poate privi asta cu o privire exterioară? Țăranul din sat, jumătate mujic, tânăr, neluminat, alege singur - este adevărat, cel mai înălțat

♦) „Ați exprimat și ați răspuns sugestiei fratelui dumneavoastră, Rev. Serghie, să vorbesc despre viața lui Epifanie este chiar lucrul care a fost de mult în sufletul meu, ceea ce mi-am dorit din toată inima, dar nu am îndrăznit să exprim. Cuvântul tău este bun cu mine: să fie sfințită această biserică în Numele Celui Binecuvântat. Treime. De dragul ascultării, v-am întrebat; Nu am vrut să am propria mea voință în aceasta și iată că Domnul nu m-a lipsit de dorința inimii mele.”

și o dogmă importantă a credinței creștine, dar și cea mai misterioasă și dificilă, atât pentru exprimarea exactă, cât și pentru înțelegerea speculativă - se dovedește un fel de incongruență flagrantă. Dar Rev. Sergius avea o experiență de cunoaștere a presei. Trinity, știa ce face. Căci, pe lângă înțelegerea scolastic-speculativă a dogmei Treimii, există o viziune directă a Ei, făgăduită și mărturisită de Mântuitorul: „Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu și Tatăl Meu îl va iubi. , și voi veni la el și-i voi face sălaș” (Io. 14, 23), iar călugărul a intrat în această cale de vedenie încă de la începutul vieții sale, astfel încât la vârsta de 23 de ani s-a descoperit deja venerabilul sfânt. . Treime.

În dedicarea templului, se exprimă o alegere spirituală specială, un răspuns la o chemare care răsună în sufletul unei persoane. Și, ascultând aceste chemări, prin nordul rătăcind pe pământul rusesc al consacrarii templelor, pătrundem în locurile secrete ale revelației lui Dumnezeu și revelației divine. Există un singur Duh care mișcă Biserica, dar cuferele și slujirile sunt diferite (I Cor. 12:4). Și deși dogma Sf. Treimea este fundamentală în credința creștină și este cunoscută și obligatorie pentru toți creștinii, dar există și alte dogme și evenimente dogmatice, în numele cărora sunt sfințite biserici. Plinătatea Bisericii îmbrățișează toate dogmele bisericești și totuși, în momente diferite și cu persoane diferite, aceste și alte aspecte ale dogmei creștine sunt percepute cu cea mai mare acuratețe. Și un cadou special, deliberat înainte. Serghie l-a târât la Câștigul Sf. Trinitate și a făcut din el slujitorul și închinătorul Ei ales. Ce a văzut și ce a spus cu tăcerea despre acest ven. Serghei? Nu este aceasta o

întrebare îndrăzneață? „Pentru a iubi măcelul, tăcerea este mai confortabilă cu frică”, dar dragostea pentru reverend și dorința de a învăța de la el nu poruncește să învingi frica și să-ți îndrepti privirea pe chipul spiritual al reverendului? El însuși, Serghie cel umil, își va ajuta turma în aceasta.
Aici nu ne putem lipsi de clădirea auxiliară a speculației forestiere.
*) Doamne, în Sf. Treimea care există este Iubire, iar această Iubire este însăși viața Treimii Divine, Treimea însăși, ca un act pre-etern de iubire-reciprocitate, în care Trei sunt Unul și Unu este Trei, un singur trei etape, Subiect absolut, divin, Existent-Iehova, Sine divin Omul este creat după chipul lui Dumnezeu și, prin urmare, în sine ascunde posibilitatea divinității. Fiecare subiect uman este eu, posta, un singur subiect al predicatelor sale infinite sau autosusținut. Eul este imediat dat subiectului ca auto-poziție de bază; este nedeterminat, deși stă la baza tuturor definițiilor sau a tuturor predicativității. Arată de la sine, se auto-reprezintă: eu sunt eu, eu sunt, sau pe scurt: eu, eu, eu, ..., fețele de oglindă zdrobitoare ale unei singure fețe, care este gram
*) Aici, pe scurt și scurt, sunt conturate construcții, expuse deliberat în lucrare: „Capitole despre Treime” (gata pentru tipărire)

Mathika numește așadar persoana întâi. În această conștiință a mea de sine, care se auto-poziționează (pentru a folosi expresia lui Fichte, Thathandlung absolut), eu sunt absolut și etern. Privește din eternitate în timp, contemplă mișcarea dintr-o oarecare extra-spațialitate, nu există în ea conștiința că a apărut în timp, este etern și rămâne, este un existent, este un subiect absolut, I. Așa este conștiința de sine a eului, care ne este cunoscută direct. , așa este acest miracol al sinelui, pe care nu-l observăm., doar pentru că soarele său inteligent arde mereu la orizontul vieții noastre, iar în lumina lui noi contemplați-l și, de asemenea, este imposibil să ne gândim la ea ca fiind stinsă, ca și când nu ar fi strălucit niciodată. Acest ochi al eternității din sufletul nostru este imaginea lui Dumnezeu din noi, imaginea Dumnezeului Existent, apostat, Sinele Divin.La fel și eu vorbesc despre Sine Dumnezeu, așa cum omul vorbește despre sine, iar acesta nu este antropomorfism. , ci asemănarea cu Dumnezeu a omului.
Și totuși, eul creat, uman, absolut în conștiința de sine formală, se dovedește a fi non-absolut și nesuficient la o analiză mai atentă, dar are nevoie de alte date pentru ca autodezvăluirea sa, absolut relativă, să conțină o contradicție. Eu se uită nu numai în sine, în mine, ci și în nu-eu, în ceea ce, cu opacitatea lui, își reflectă razele asupra lui însuși, totuși, de această parte a Eu-ului, nu este nevoie să ne oprim. . Dar există o altă latură a autodeterminarii sinelui, unde se dovedește și el a fi non-absolut și are nevoie de un împrumut ontologic pentru completitudinea ființei sale. Pronumele de persoana întâi, ca prima, implică deja pronumele de a doua, iar apoi de persoana a treia. Eu, în propria sa natură, privește nu numai în Eu, în mine însumi, ci și într-un alt Eu, asemănător lui, adică în tine. Fără tine și eu nu există eu sau nu există eu pe deplin, ești și oglinda euului, fără de care nu se poate vedea pe deplin pe sine. Tu ești altul, asemănător cu mine, care împreună cu asta este Hβη pentru mine, pentru că este în afara mea, este un dat pentru mine, dar în același timp este dat și pentru mine, ca o condiție a conștiinței mele de sine. , este în acest sens în mine. În același timp, ești propriul meu eu, cel puțin ca un

co-ego pentru mine, și există un dat extern pentru mine, o limită a sinelui, care pune sub semnul întrebării absolutitatea lui. Văzându-te, nu mai pot rămâne în izolarea mea de sine, în egoismul meu metafizic, are deja nevoie de tine pentru a fi eu, pentru plinătatea existenței sale de sine, pentru realitatea lui. Nu mai poate și nu vrea să te uite, și în același timp cu pronunțarea tare te șoptesc și eu în tăcere. M-am dovedit a fi cu două fețe: eu-tu sau eu în tine, sau tu în eu. M-am înmulțit prin autodublare. Cu toate acestea, această auto-reproducere a ego-ului nu este epuizată. Ca auto-pozitare absolută, ca act, chiar în acest act am o dovadă a realității mele, o garanție a completitătții ei. Cu toate acestea, pentru realitatea realizării sale, în curând nu veți fi suficient. Ești indisolubil legat de eu, ca imagine a unui obiect reflectat în apă sau într-o oglindă, cu obiectul însuși. Totuși, această indisolubilitate a reflecției reciproce

lexia este de așa natură încât aruncă noi îndoieli asupra garanțiilor realității sau autenticității atât a mea, cât și a ta. Dacă tu ești doar sinele răsturnat într-un mod diferit, punând capacul de invizibilitate a nu-eu?La urma urmei, într-un astfel de caz, această auto-repetare sau autoreflecție nu oferă nimic, pentru că dacă eu m-am îndoit de plenitudinea și absolutitatea mea și a ieșit din mine, în nu-eu în căutarea lui, în tine, atunci trebuie să primească măcar o confirmare fermă și neschimbătoare a realității sale, nu numai prin reflecție, ci și prin recunoaștere și confirmare . de la sine în alt eu, în tine. Pentru. Pentru aceasta, trebuie să aibă loc o adevărată întâlnire, care încă nu a avut loc, sau mai bine zis, nu a avut loc în totalitate, nu a fost certificată în totalitate. Văd o imagine într-o reflexie în oglindă: mă înclin în fața lui, el se înclină în fața mea, fac un gest cu mâna, el îmi răspunde, mai fac o mișcare, o repetă. Apoi frica se strecoară în inimă – nu este un miraj, un dublu, un Doppelganger, un vis? Dar, într-un astfel de caz, nu a fost și eu eu, a cărui realitate mă străduiesc să o certific prin ieșirea din mine și a avut loc această ieșire? Iată că vine rândul celui de-al treilea pronume, încă nefolosit, și anume persoana a treia: el. Ca pronume personal, și este o persoană care, conform celor arătate, are ambele fețe: eu și tu, există și eu și tu, dar în umbra conștiinței de sine, din adresa directă și totuși în o co-prezență necesară și esențială, ca împlinire și afirmare și Eu și tu. El nu mai este o reflexie în oglindă, pentru că nu se află în centrul viziunii, și totuși prezența lui lângă mine le întărește și mângâie și le împlinește forțele ființei. De acum înainte, nu mă voi mai îndoi de mine, din cauza îndoielii din tine, îndoiala în firea lui iluzorie, și împreună cu firea iluzorie a mea, este eliminată prin faptul că el este, existând, deși stă în umbră. , realitatea foarte esențială. El, chemat din umbra lui la lumină, se va dovedi a fi tu și, în consecință, atât eu, cât și co-eu, independenți în ființa mea de reflecție reciprocă, eu și tu, și astfel aceștia din urmă sunt atestați. Deci arr. auto-revelarea Eu-ului s-a întâmplat numai prin tine și prin el, are trei moduri, iar acest lucru este confirmat de geniul limbajului, care cunoaște trei locații personale și mărturisește detașarea.
Totuși, nici măcar această trinitate eu, tu, el nu este epuizat de modul I. Geniul limbii în pronumele personal este de a cunoaște nu numai persoana, ci și numărul, singular și plural, și chiar dual. Eu particip nu numai la eu, la tine, el, ci și la noi, eu sunt noi - aceasta este noua sa revelație de sine. Și noi suntem un miracol

neîncetat în sine, care, de asemenea, nu ne lovește doar ca urmare a forței uluitoare a obișnuinței. Cum se face că eu, care a ieșit mai întâi din sine în tine și în el, am intrat acum în noi? Nu mă simt că sunt singurul centru al ființei, absolut, autoafirmator, iubitor de sine, pentru care, în care, din care totul este determinat și există? Și deodată aceasta este cufundarea lui umilă în noi, moartea, eu și învierea lui. Depunem mărturie cât de departe a mers autodezvăluirea și conștiința de sine a sinelui și cât de adânc este autoafirmarea.

s-a scufundat în realitatea ei, pentru că, cufundându-se în noi, nu se îneacă și nu se dizolvă, dimpotrivă, înflorește în ființă - sunt într-un co-eu, și fără noi, neavând plinătatea acestui sine iubitor-combinație de multe, eu însumi am fost lipsit de puterea de a fi. Dar realitatea și autenticitatea pe care le conținem deja în noi și în ei. Acum ridicându-mă, apoi scufundându-mă în valurile ființei, apoi mă contopesc cu noi, apoi, ridicându-mi capul la suprafața apei, vedem, ca tine și ca ei, trimițând în orice fel multiplicitatea care, ca diamantele, picură ca picăturile din degetele eu-ului triumfător. La plural, eul triun se dezvăluie ca mr/unitate sau l/no-unitate și numai în aceasta se realizează.
Ce înseamnă toate acestea? Aceasta înseamnă că natura sinelui este catolică, catolicitatea sau poliunitatea este o proprietate inalienabilă a sinelui personal, postasis, în afara căreia nu se poate deschide și pur și simplu există: spunând eu, postasis vorbește în același timp tu, noi și ei. Așa este mărturia de sine a spiritului nostru despre propria sa natură: nu este una, deși este una, unitatea ei este dată doar în pluralitatea trinității, este singulară în multipersonalitatea, este catolic, catolic. , iar mono-postazitatea pură este o abstracție, prostii.
Dar această natură conciliară a postasis, constatată irevocabil din auto-dezvăluirea eului, duce la autocontradicții fără speranță și la noi aporii. De fapt, pe de o parte, sunt un act de autoafirmare absolută, în care nu cunoaște pe nimeni și nimic deasupra și în afara lui, nici creator, nici creație, este propriul creator și creație. Dar, în același timp, pentru a realiza această autopoziție, ea presupune un dat în afara lui, are nevoie de alți co-I-uri, pe care îi are în sine și chiar le pune, dar asupra cărora nu are nicio putere, căci este nu creatorul lor, ci mai degrabă al lor. Se dăruiește lui însuși din exterior, este creat, este creat în acest tărâm, și nu un sine care se întreține de sine. Se autosusține, deși într-un mod absolut, dar nu este absolut, în funcție de alte sine. Într-o asemenea poziție, eu creat nu se explică, ci se referă la acel Subiect Absolut, a cărui imagine este în absolutitatea sarcinii sale, deși nu a ființei sale, ochiul o postulează. Subiectul absolut, ca postulat al eului creat, își depășește evident contradicțiile și aporii. În ea nu poate exista dăruire sau exterioritate, este o auto-poziție pură, având totul în sine. Dumnezeu, care există în Sfânta Treime, este Subiectul Absolut, în care natura catolică, triunică a sinelui este realizată într-un mod absolut. Dumnezeu este o Persoană, Existentă, Iehova, post-stat I. Dar această postare Divină există în trei posturi, există un tri-post post-etapă, o trinitate personală. Sfânta Treime este catolicitatea pre-eternă a Eu-ului, care este revelat ca Tu și El (încă Tu și Tu), precum și ca Noi. În Sfintele Scripturi, aceste pronume sunt folosite în raport cu Dumnezeu, în timp ce uneori într-o indiferență semnificativă a alternanței dintre Eu și Noi, singurul

stvennogo și plural. În St. Treimea conține toată plinătatea dezvăluirii de sine a sinelui, catolicitatea sa. Dar spre deosebire de sinele creat, de care tu și noi avem nevoie și îl avem în afara noastră, Sfânta Treime în sine și în sine are atât pe Eu, cât și pe Tine, și pe El, și Noi și pe Tine, ca un singur subiect triunghiular, Eu absolut divin. Treime, incomparabilă și necontopită, fiecare post este reciproc unul pentru celălalt și pentru Eu și pentru Tine, iar El, prin urmare, Sfânta Treime este un fel de Noi absolut în tyr/unitatea Sa și eu în triunitatea mea. Fiecare post este eu, dar împreună voi sunteți pentru celălalt, iar El este pentru al treilea, și peste tot un eu transparent. Fiecare post nu vrea să rămână în sine, să fie un post pentru sine, nu doar arată, ci în esență. trece de la sine într-un alt post, sau, mai degrabă, în alte două faze: în tine și în el, și tu, și în ei nu numai tu și el, ci și eu dobândesc, celălalt eu al meu, - în nu-eu, care devine nu numai co-eu, ci și eu drept. În Sfânta Treime se întâmplă ceva de nesuportat pentru conștiința făpturii: nu din mine, rămânând neclintit în locul ei, tu și el ieșim din mine, ci eu ies din mine, parcă în jertfă sting. lampa mea ca să ardă în alta sau altele (două). Postul divin se realizează prin actul pre-etern al autostingerii și aprinderii ipostatice în altul, pentru altul, prin altul. Aceasta este, ca postasnosnost, ca un act, ca un sacrificiu de sine pentru prin dăruire de sine, auto-stingere. Prin urmare, aici nu există un rând separat, ci împreună și în afara poziției eu, tu, el, noi, tu, deși mărturisind catolicitatea, dar și distrugând-o, există o treime pentru fiecare post: eu, tu, el, cu noi și tu simultan, actualizând veșnic catolicitatea, subiect absolut auto-susținut. Dar care este numele acestei autopoziții, esența acestei catolicități actualizatoare? Cuvântul lui Dumnezeu răspunde la aceasta: „Dumnezeu este un Duh”. "Dumnezeu este iubire." Ca Spirit, Dumnezeu este Existentul, Eu, subiectul ipostatic, Absolutul, adică ipostaticul Eu sunt Iubire, nu ca „proprietate”, ci o ființă mică, viață, catolicitate. Persoana lui Dumnezeu este Iubire in actu et in ipostasi. Nu numai din prototip este cuprinsă imaginea, ci din natura Subiectului Absolut este explicată natura creatului și a relativului. Cuvântul lui Dumnezeu ne mărturisește că omul, creat după chipul lui Dumnezeu și primind de la El chipul ipostasului, a fost deja creat ca perechea lui Adam și Eva, care, în același timp, chiar la creația ei, prin puterea binecuvântării lui Dumnezeu, avea în sine o mulțime suplimentară. Cu alte cuvinte, omul a fost creat de Dumnezeu ca o poliunitate, care se reduce în esență în raport cu postazitatea la o trinitate. Plinătatea chipului lui Dumnezeu este revelată și realizată nu într-un individ separat, ci în neamul omenesc, o mulțime pentru care nu numai eu exist, ci și tu, și el, și noi și tine, care este conciliară ca un rasă și chemată la iubire. Trinitatea posturilor în Dumnezeu s-a reflectat în creație ca o pluralitate de posturi separate, dar reciproce

dar înrudite și interconectate printr-un pronume personal de subiecți. Numai Dumnezeu se caracterizează prin tripostazitate, incompatibilă cu natura umană, ca un dat complet, dar este cuprins în plinătatea chipului lui Dumnezeu, ca predestinare, ca scop ultim al devenirii ca Dumnezeu. Calea acestei asemănări cu dumnezei este iubirea. Dragostea divină, imaginea veșnică a tăgăduirii de sine sacrificiale, ca putere a Iubirii, depășește complet granițele sinelui, îl face pe celălalt să

fie sinele meu, se autoidentifică cu el. Dar calea autoidentificării cu un alt eu este calea iubirii și puterea iubirii în viața umană. Și fiecare experiență de iubire este această viață în altul și în alții, transferul de sine într-un fel de tine, auto-identificare cu ea în imaginea iubirii triple. Dar această catolicitate a iubirii este Biserica, neamul omenesc în biserica sa, asemănarea cu Dumnezeu, îndumnezeirea, care este scopul și sarcina vieții umane. Și Domnul se roagă pentru aceasta în Rugăciunea Sa de Mare Preot, în care El stabilește scopul final al creației. „Fie ca toți să fie una, precum Tu, Părinte, ești în Mine și Eu sunt în Tine, pentru ca ei să fie una în noi.” (Ioan 17:21). „Să fie desăvârșiți într-una” (23) „da, iubire, cu ea m-ai iubit, va fi în ei și eu voi fi în ei” (26).
După această retragere în mlaștinile nisipoase și lipsite de apă ale speculației, să ne întoarcem din nou în cetatea duhovnicească blândă și dulce a înțeleptului și purtător de Dumnezeu Serghie, pentru a vedea în viața lui și a înfăptui pecetea Sfintei Vieți - Dăruind Treime, cu al cărei Nume el însuși s-a pecetluit.
Domnul l-a ridicat pe alesul Său într-o perioadă dificilă nu numai de înrobire exterioară a patriei noastre, ci și de decădere interioară, deznădejde profundă și decădere spirituală. Oamenii și-au pierdut încrederea în bunătate și s-au despărțit îmbufnat în durerea lor, în mânia lor: omul este un lup pentru om! Oh, cum știm asta acum și cum sufletele noastre au fost rănite chiar și acum de întuneric, discordie și separare. Și totuși sufletul uman nemuritor nu moare niciodată până la capăt, el așteaptă doar trezirea, învierea. Și acum, în zilele de mare tristețe și deznădejde, sufletul oamenilor așteaptă un semn din cer și va străluci în raiul spiritual, se va ridica și se va repezi spre el într-un impuls altruist și va uita de toate greutățile și ridică-te din nou și cere cu mare bucurie, - aceasta să fie și să fie!
Sub jugul Rusului, Dumnezeu a dat acest semn – minunatul Serghie, ascunzându-l în păduri adânci și dese, pentru ca lampa lui să strălucească de sub bushel. În atemporalitate, reverendul tâmplar a ieşit să lucreze ca ziditor al Cetăţii lui Dumnezeu, în care piatra este esenţa inimilor omeneşti, să adune suflete, la frăţietate, la biserică, ca să fie toţi una, după chip. lui Dumnezeu, după chipul Preasfintei Treimi . Rev. Serghie este pentru nordul Rusiei renașterea monahismului, pe baza unei discipline stricte, dar în același timp, și cea mai frățească a unei mănăstiri comunale, unde nu este nimic diferit, unde totul este una, o voință, una. iubire și o singură viață.
Nu a fost ușor să ridic o astfel de problemă și să o rezolvi în lupta împotriva omului

ar putea, dar a fost învinsă. Rev. Serghie, un pustnic, plecat din lume într-o pădure deasă, a devenit colecționarul spiritual al Rus’ului și conducătorul ei spiritual. Dar mai devreme a început să-l aibă în nenorocita sa mănăstire, unde i-au fost atrase inimi, și din ea, ca dintr-o rădăcină, au plecat lăstarii tineri, au început să se ridice și să se extindă mănăstiri, în care s-au aprins lumânări noi, și în aceeași. așa cum lumânările celor care se roagă sunt aprinse dintr-o lumânare preoțească, și tot templul este umplut de lumină, așa că de la lumânarea Sf. Serghie, pământul rusesc a fost plin de lumină, iar întreaga eră a istoriei care urmează secolului Sf. Sergius, există epoca lui Sergius în istoria spiritului și creativității rusești. Dar împărăția lui Dumnezeu, îmbrățișând lumea întreagă, este și înlăuntrul nostru și a fost necesar ca ziditorul și arhitectul în sine, în

sufletul său, să-i dea biruință cu mari osteneli și fapte, să zidească templu Preafericitului. . Treime. Care au fost secretele succesului minunat al faptelor Sf. Sergius, victoriile lui? Cum a atras și cucerit sufletele oamenilor, de la care a plecat în deșert, unde, totuși, se duceau la el? Care este puterea acestei catolicităţi) În faptul că această catolicitate în sine, imaginea din St. Treimea Dumnezeului existent a ars cu o lumină strălucitoare în inima lui. El însuși a înfăptuit isprava conciliarității în adâncul inimii sale, cucerind egoismul, lepădându-se cu jertfă în dragoste pentru altul, trăind nu mai în sine și nu pentru sine, ci în altul și pentru altul, dezvăluind asupra lui însuși adevărul cuvânt apostolic: Eu nu trăiesc pentru asta, ci Hristos trăiește în mine. Scriitorul de viață Rev. Sergius, cu surprindere, punctează smerenia și blândețea drept trăsăturile de bază ale spiritului său.A vrut și a știut să rămână în umbră, fiind o lumină pentru toată lumea, ocupând locul doi, având de fapt primul în toate: Sergius este umil-înțelept ■ - așa este apelul la el . Așa se povestește despre el în viața lui Epifanie, nu fără retorică, ci cu un profund sentiment de surpriză și tandrețe: binevoitor, mângâietor, cu glas dulce și milostiv, milostiv și bun la inimă, smerit și cast, reverent și sărac-iubitor, ospitalier și pașnic ....; dobândind, mai presus de toate, nemăsurată smerenie și dragoste neipocrită în mod egal pentru toți oamenii, și toți împreună la fel de iubire și egal cinstind, nealegând, nejudecând, nu degeaba pe chipul oamenilor și ne înălțând la nimeni, nici osândind, nici defăimând, nici mânie, nici mânie, nici cruzime, nici ferocitate, ținând mai jos răutatea împotriva nimănui. În aceste cuvinte, se dă un răspuns suficient și convingător la întrebarea pe care Apoc. Sergius onoarea Rev. Treime, și în ce fel a fost întipărit chipul Ei pe chipul lui, iar în inima lui, conform promisiunii nefalse a Domnului, a fost creat sălașul ei? Experiența spirituală a iubirii de lepădare de sine și ca rod al smereniei și înțelepciunii sale umile, adică o înțelepciune specială superioară a smereniei. Dragostea este smerenie, ea naște smerenia și se afirmă în ea. Dumnezeu-Iubirea este Dumnezeu-Smerenie, revelată în Fiul, care însuși mărturisește

despre mine: căci sunt blând și smerit cu inima. Căci iubirea este tăgăduire de sine, dăruire de sine, autodepășire, eliberare de sine. Dragostea este viața nu de sine, ci de alții, este eliberarea de sinele egoist, care ascunde soarele inteligent. Iar imaginea unei Iubiri care se lepăda de sine în trei etape, în care fiecare eu ipostatic există într-un alt eu, un eu este doar ca altul, este smerenia pre-eternă. Iar celui care se împărtășește cu iubire-smerenie, în măsura aceasta, i se dezvăluie taina trinității lui Dumnezeu. Iar Serghie din tinerețe a dobândit această smerenie, a devenit – pe lângă toate celelalte virtuți care se pot dobândi pe calea spirituală – doar smerit, dar prin aceasta a devenit înțelept de Dumnezeu. Și nu ne apropiem aici de înțelegerea a ceea ce înțeleptul Serghie a mărturisit deja când construia templul Pres. Trinitate și ai stabilit-o mai devreme în inima ta? Printr-o faptă de iubire, el a ajuns să cunoască Iubirea-Dumnezeu și a devenit el însuși sălașul Celui Binecuvântat. Treime.

Înțelegerea iubirii lui Dumnezeu duce la înțelegerea iubirii lui Dumnezeu. Dragostea lui Dumnezeu, realizată de Treime, se revarsă din ea și dincolo de Cei Trei. În nesățimea Iubirii, care este natura ei, Dumnezeu cheamă din neexistența creată după chipul Său pe eu creat, pentru a-i face părtași iubirii, pentru a-i introduce în viața divină,

în ei El caută un prieten. cu care cineva poate rămâne în dragoste. Atotmulțumitul și atotfericit Dumnezeu se smerește în smerenia și iubirea Sa și pune creația Sa lângă Sine. Crearea lumii și a omului este un act de condescendență față de Dumnezeu, de iubire smerită. Dar crearea ipostaselor create în planul pre-etern al lui Dumnezeu este determinată de adorarea lor viitoare, care este creată prin întrupare. Iar dragostea lui Dumnezeu pentru creație, manifestată în întruparea lui Dumnezeu, nu se oprește înaintea jertfei răscumpărătoare oferite pentru păcatele lumii. „Atât de iubiți Dumnezeu lumea, precum a dat și pe singurul Său Fiu” (Ioan 3:16). Dumnezeu, după ce a creat lumea cu cuvântul Său, o creează din nou - Golgooo, cu crucea. „Tu te-ai pogorât pe pământ, Mântuitorule, dar mântuirea lui Adam, dar nu vei găsi aceasta pe pământ, chiar și tu ai coborât în iad, caută”. Întruparea devine Euharistia mondială, jertfa de la Golgota este iubirea lui Dumnezeu pentru lume, jertfă, smerită, lepădare de sine, împăcare și reunire, pe această jertfă și puterea acestei jertfe se coboară în lume Duhul Sfânt, sfințind și adorându-l. Prin urmare, dumnezeiasca liturghie este „dintotdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor” triumful iubirii jertfe, căutătoare și mântuitoare, masa divină a Împărăției lui Dumnezeu. Știm asta cu rațiune teologică, pentru că în jurul acestei întrebări gândirea umană, s-ar putea spune, a călcat în picioare toate căile și căile, recunoaștem asta cu inima confuză tremurândă, apropiindu-se de Sfântul Scaun sau apropiindu-se de Sf. Pahar, dar săracă și slabă este cunoașterea noastră, în plinătatea ei ne poate inunda sufletul și ne poate topi inima, lumina întreaga viață a lumii în Dumnezeiasca Liturghie. Și cu cât este mai mare isprava de a purta crucea după Domnul, decât

cu cât spiritul este mai înflăcărat, cu atât este mai euharistic, cu atât liturgia sa divină este mai șocantă. Și aici gândul nostru cu înfrigurare se îndreaptă spre Sfântul Serghie, spre vedenia lui rugătoare, și contemplă urmele acestei vedenii cumplite. Sunt două dintre ele – aceste urme, dar sunt de neșters, sunt întipărite pentru totdeauna în istoria Bisericii, în teologie, în doctrina Euharistiei divine. Scriitorul de viață Rev. Serghie ne spune că odată călugărul a săvârșit Sfânta Liturghie împreună cu fratele său Ștefan și cu nepotul Teodor. Stând în templu, Isaac cel Tăcut, unul dintre discipolii săi cei mai desăvârșiți și mai stricti, se uită și nu vede trei, ci patru slujitori, iar al patrulea era un om foarte minunat, strălucitor în înfățișare și strălucitor în haine. Iar după slujbă, Rev. Serghie le-a spus că este un înger al lui Dumnezeu, care slujește mereu cu el, dar a păstrat acest secret în tăcere până la moarte. „Acum puterile cerului ne slujesc invizibil”, dar aici au devenit vizibile, prin vederea lui Dumnezeu. Și și mai cutremurătoare a fost a doua vedenie, care a fost acordată unui alt ucenic, nu mai puțin strict al călugărului Simong, în timpul săvârșirii Sfintei Liturghii, a văzut foc umblând peste altar, umbrind altarul și sfânta masă și apoi , ghemuit, a intrat în altar, iar călugărul focului s-a împărtășit. Dar călugărul a concluzionat în tăcere până la moartea sa că Simon a văzut harul Duhului Sfânt lucrând cu el. Viziunea Rev. Treimea în întruparea lui Dumnezeu, în dumnezeirea lumii, măcelul Fiului și pogorârea Duhului Sfânt trimis de Tatăl – ce se mai poate adăuga la această viziune? Aici este toată teologia, toată hristologia și pneumatologia, Dumnezeu în sine și Dumnezeu în creație, în Sf. Treimea care există se descoperă închinătorului Preasfintei Treimi.

Noua creație a lumii și a omului, care are loc în întruparea lui Dumnezeu, își are împlinirea în creația care acceptă Dumnezeu, slăvește, îndumnezeiește, scopul lumii, vorbind aristotelic, entelehia lui. Sofia cea Divină este temelia pre-eternă a Sophiei în creatura în îndumnezeire, creatura se alătură vieții divine, cerul și pământul sunt unite. Întruparea este coborârea Logosului divin în sânul Maicii Domnului: Dumnezeu întrupat este Hristos, făptura primitoare de Dumnezeu este Maica Domnului. Înțelepciunea lui Dumnezeu întrupat este Fiul lui Dumnezeu. Înțelepciunea creată este Maica Domnului, Slava lumii. O singură natură, o singură viață divină Treimea, are chipul Său în singura lume, care vine la Dumnezeu, este adorată și unită cu lumea în Maica Domnului și prin Maica Domnului. Vederea lumii este, prin urmare, o viziune plină de har a Maicii Domnului, iar dragostea adevărată pentru lume este cinstirea Maicii Domnului. Ascetul, care părăsește lumea de dragul dragostei pentru Dumnezeu și al iubirii pentru lumea în Dumnezeu, nu este un sumbru urător al păcii, un sinucigaș, el este un respect al lumii în adevărul ei, în slava ei, pentru că el este un închinător al Maicii Domnului. În pregătire. Sergiu noi

știm, simțim direct această dragoste pentru cosmosul divin, care strălucește chiar și prin această față păcătoasă a lumii: această pădure, în care a trăit în mijlocul naturii, și acest urs lângă desișul pădurii, pe care l-a avut ca prieten. , și acești locuitori cu pene ai pădurii, care nu fără motiv i-au apărut într-o viziune a păsărilor - toate acestea vorbesc despre un fel de îmbinare plină de har cu natura, cunoscută unei inimi curate. Dar în spatele acestei lumi firești, care încă așteaptă transfigurarea ei, reverendul și slava sa deja împlinite, deja pe deplin binecuvântată și îndumnezeită creație, pământul dătător și primitor de Dumnezeu.Aici ne apropiem din nou de misterul înțelepciunii Sf. Sergius. El nu era doar un închinător, ci și un ales al Maicii Domnului, care însăși l-a numit așa în înfățișarea minunată a reverendului ei. Asta a fost la bătrânețe, cu câțiva ani înainte de moarte. Cel Preacurat i s-a arătat într-o mare strălucire, însoțit de Sf. Apostolii Petru și Ioan (în același acompaniament Ea i s-a arătat de două ori minunatului bătrân al pământului rus, Sfântul Serafim). S-a întâmplat în prezența Rev. Mica, elev al Sfântului Serghie; el însuși a povestit despre acest fenomen doar la doi psihici deja cunoscuți nouă, Isaac cel Tăcut și Simon. Apariția Maicii Domnului este mila Sa inexprimată față de om, dar presupune deja capacitatea de a-l stăpâni, prezența unei anumite pregătiri, este, parcă, un răspuns supranatural la întrebările umane. Iar fenomenul însuși mărturisește suficient că și în sufletul Sfântului Serghie s-a copt viziunea Maicii Domnului, cinstirea slavei ei. El a fost misterul Maicii Domnului și înainte de această apariție s-ar putea crede că întreaga lui viață a fost o pregătire pentru această vedenie, care l-a umplut de viziune deplină și definitivă. Cea Preacurată s-a arătat în lumină și strălucire ca o Fecioară slăvită (s-a arătat Sfântului Serafim în purpură împărătească, ca Împărăteasa Cerurilor, însoțită de doi apostoli cei mai de seamă: Petru Căpetenia și Ioan, ucenicul iubit al lui Hristos. În acest unire, o nouă latură a viziunii este conturată Sunt despre Maica Domnului, nu numai ca slavă a lumii, ci și ca cap al Bisericii lui Hristos. Cei doi apostoli-șefi Petru și Ioan exprimă plinătatea puterea apostolatului: primatul lui Petru, ca bătrâni ai județului apostolic, este completat și biruit de primatul iubirii - iubitul ucenic al Domnului, teologul

mistic prin înfierea divină a fiului Maicii Domnului. Dumnezeu „Și împreună cu ei Ea însăși este ca o întrupare personală, inima Bisericii, capul ei făptură. În această viziune, așadar, se concentrează toată plinătatea Bisericii, ca societate umană, condusă de Maica Domnului în conlucrarea celor doi apostoli principali.Viziunea Maicii Domnului a Sf. Serghie este poetica

*) Învățăturile biblice și patristice despre înțelepciunea lui Dumnezeu vor fi prezentate de mine într-un studiu special, (obținut, pentru a tipări.)

mie i s-a descoperit viziunea Bisericii, dogma ei. Într-o perioadă în care în Occident se făceau deja cătușe pentru biserică sub forma doctrinei primatului papal, a pismului ecleziastic, a viziunii Sf. Serghie a dezvăluit Ortodoxiei temeliile dogmei despre Biserică, adevărata învățătură despre ea. Și venerabilul Rev. Trinity, prin puterea acestei slujiri, a devenit și un secretar de viziune despre Biserică, ca și vechiul Herma în Păstor.

Vedere a Maicii Domnului, dată de Sf. Sergius, este de acord în tăcere după moartea sa. În Lavra Treimii-Serghie ctitorită de el, există două biserici principale, și de aceea se numesc catedrale: una este Treime, ctitorită de el și cealaltă este Adormirea Maicii Domnului. Această catedrală a fost construită, se pare, în ultimii ani ai Groznîi *) după asemănarea Catedralei Adormirea Maicii Domnului din Moscova, iar până în 1781 mormântul Sf. Serghie în același loc potrivit cu moaștele sale din Catedrala Trinității. Nu putem renunța la ideea că înființarea Catedralei Adormirea Nu a avut loc fără voia Sf. Serghie și în spiritul său, iar aceasta conturează un alt aspect nou, deliberat, al cinstirii Maicii Domnului. Sărbătorile Maicii Domnului au o dublă atracție, ca însăși dogma Maicii Domnului: hristologică, - și atunci ea este mulțumită și dogmatizată mai ales ca Maica lui Hristos, sânul Întrupării lui Dumnezeu, așa sunt toate sărbătorile. a Maicii Domnului, inclusiv aici Nașterea lui Hristos (la fel este și dogma anti-nestoriană a Maicii Domnului din universul III. Catedrală, în esență hristologică) - și pur Maica Domnului (în limbajul teologiei catolice, se poate spune: mariologic), care, deși prezent în toate sărbătorile Maicii Domnului, dar într-o măsură excepțională în Adormirea Ei, este sărbătoarea însăși a Maicii Domnului. Sărbătorile Adormirii Maicii Domnului, această Maica Domnului Paști, au doar ca punct de plecare evenimentul morții pământești a Maicii Domnului, dar conținutul ei esențial este cel care a urmat în legătură cu Adormirea Maicii Domnului și după aceasta, adică învierea și înălțarea Maicii Domnului și proslăvirea ei cerească. Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului nu are deci un caracter hristologic, ci unul cosmologic. Aici este binecuvântată Maica Domnului, ca o făptură desăvârșită îndumnezeită, ca slava lumii, înțelepciunea îndreptățită în copiii ei (Mo. 11,19), ca împărăteasa cerului și pământului, ca Înțelepciunea lui Dumnezeu, revelată în creația, Aici ne întâlnim cu acel binecunoscut fapt istoric la În nordul Rusiei, templele Adormirii Maicii Domnului erau adesea dedicate Sofiei, Înțelepciunea lui Dumnezeu, iar sărbătoarea templului a fost combinată cu Adormirea Maicii Domnului, astfel încât aceasta și-a găsit și ea liturgică. expresie în rezumatul general al slujbei sărbătorii Adormirii Maicii Domnului și Sofia, Înțelepciunea lui Dumnezeu. „Această ultimă împrejurare, poate , este motivul pentru care avem multe Catedrale Adormirea Maicii Domnului în Rusia: la Rostov,

Zvenigorod, Vladimir, Moscova, Yaroslavl, Ryazan, Kostroma, Astrakhan, Vologda, Rybinsk, Tobolsk, Vilna.” **) Sofia ha

*) Prof. E. Golubinsky. Ghidul Lavrei, 182-3.

*♦) A. Nikolsky. Sophia Înțelepciunea lui Dumnezeu (departamentul XVII, p. 34)

Personajul este inerent într-o anumită măsură Catedralei Adormirea Maicii Domnului din Moscova, această catedrală a întregului ținut rusesc, cel puțin pe peretele altarului exterior al acesteia există o imagine a Sofiei în versiunea Novgorod, un înger de foc așezat pe tron, pe laturile cărora stau Maica Domnului și Înaintemergătorul, ambele înaripate. Dar acest templu special a servit drept model pentru Catedrala Adormirea Treimii și, mai mult, în epoca construcției templelor Sophia. Prin urmare, există motive suficiente pentru a vedea în acest templu, într-un anumit sens, Sophian. Dar chiar și fără această presupunere, dedicarea autentică și incontestabilă pentru Adormirea Maicii Domnului spune în esență același lucru. Aici se mărturisește cinstirea Maicii Domnului, ca o creație slăvită, care este împlinirea desăvârșită a planului lui Dumnezeu pentru lume. Ea, aparținând pământului și lumii create, stă în cer la dreapta Fiului ei. În Ea există fiecare Dumnezeu în toate, Ea nu vine la judecată, ci este prezentă numai ca mijlocitor și reprezentant al neamului uman. În Ea, toată creația este luminată și sfințită: pământul din care Ea a luat naștere, ca o Evă nouă, după asemănarea Evei străvechi, creată din coasta creată din pământul lui Adam, și rasa umană, din care Ea este. fiica luminoasă, și împreună toată-mama, toată făptura, catedrala îngerească și neamul omenesc, căci nici o făptură, nici măcar îngerească, n-a purtat pe Hristos în pântece, nu stă în ceruri la dreapta Fiului, în prezența Sf. Treime. Ea este îndreptățirea și mântuirea lumii în natura ei creată, Ea este Înțelepciunea lui Dumnezeu revărsată în crearea lumii și existentă în lume, Ea este chipul ei în creație, una cu arhetipul. Prin urmare, Ea este dragostea lui Dumnezeu pentru creație, căci Dumnezeu o iubește în creația Sa, iar lumea este recipientul ei, pentru ea a fost creată, pentru că a fost răscumpărată de Hristos și a devenit, asemenea Bisericii, trupul Său, este şi trupul Maicii Domnului. Și dacă lumea este o creație în Sfânta Treime a Dumnezeului existent și pe ea se află pecetea tuturor Sf. Treime, înțelepciunea ei, apoi iubirea Sf. Trinitate, Ea este înțelepciunea ei creată. Ea este Biserica, Mama neamului omenesc, căci ea conduce Biserica lui Hristos, împreună cu cei doi apostoli cei mai de seamă și cu toți apostolii. Ea este Slava lumii, deja împlinită și împlinită, Regina cerului și a pământului. Aceasta este ceea ce viziunile Sf. Sergius și dezvăluirea acestei viziuni care continuă după moartea sa. Deci, - Sfânta Treime dătătoare de viață, întruparea și răscumpărarea, Preacurată Fecioară, nădejdea creștinilor, statul ei în Biserică și prea cinstită Adormire și înălțarea ei la ceruri - acesta este subiectul viziunii divine a Sf. . Serghie, iată rodul gândirii sale divine și iată legămintele sale ale slăbiciunii noastre în teologie. Așa ne îndreaptă gândurile fericitul șef al școlii noastre, dulce și strict Stareț al mănăstirii noastre. Cu toate acestea, ni se va spune, nu sunt toate aceste lucruri care sunt luate de la sine înțeles pentru toată teologia și ce

acest Sergievski? Dar cei care vorbeau așa au auzit totul, totul era unit în ei în plinătatea consonanței? Există sunete separate și există o coardă care este compusă din ele, dar nu este epuizată de ele în existența sa independentă. Există stele de diferite dimensiuni, strălucire și culori, și există o constelație, o combinație specială de stele. Și dacă până acum ne-am concentrat doar asupra stelelor individuale ale Înțelepciunii Divine Sergius, în particularitatea lor, atunci constelația lor însăși nu este mai puțin importantă, cum arde în bolta cerului și cum se schimbă în ochii noștri odată cu mișcarea. a boltei de noapte. Sfânta Treime, Întruparea, Înțelepciunea lui Dumnezeu, --- Biserica, Maica Domnului, lumea - aceasta este constelația, aceasta este problematica, care este caracteristică nu numai conținutului, ci și corelației a problemelor. Biserica este una și deține întotdeauna plinătatea adevărului, dar în înțelegerea umană este supusă istoriei cu dezvoltarea și alternanța ei. Istoria Bisericii cunoaște diferite epoci dogmatice, când una sau cealaltă latură a dogmei prinde conștiința. Astfel, de exemplu, epoca conciliilor ecumenice a fost predominant hristologică, dogma întrupării Cuvântului a stat în centrul atenției și i s-a dat, inspirată de Dumnezeu, pentru a rezolva problema hristologică. A fost înlocuită cu problema pneumatologică - din epoca lui Fotie până în zilele noastre, într-o formă sau alta, ea deține mințile, și odată cu ea problema eclesiologică, doctrina Bisericii: întrebări trinitare în legătură cu doctrina lui Sf. Duhul și diferitele înțelegeri ale Bisericii – acestea sunt întrebările care excită și despart lumea creștină de astăzi. Și parțial în legătură cu aceasta din nou, dar într-un mod diferit, există întrebări despre cinstirea Maicii Domnului și locul ei în Biserică și în mântuirea lumii. Și aceasta, la rândul său, duce, dacă nu în vest, atunci în Dumnezeu-înțelepciunea ortodoxă, la întrebarea Înțelepciunii lui Dumnezeu, ca revelație a Sf. Treime în lume, căci ce altceva înseamnă disputele palamite despre energiile lui Dumnezeu și ultimele îndoieli și întrebări despre venerarea Numelui lui Dumnezeu, *) și despre Înțelepciunea lui Dumnezeu, despre care strămoșii nu au teologi în cuvânt, ci în faptă, construind temple, întemeind slujbe, devenind asemănător în inimă cu ceea ce este încă de neînțeles în minte. Și ceea ce este caracteristic epocii noastre dogmatice este tocmai combinația particulară a tuturor acestor întrebări, intersecția lor: întrebări trinitare în inseparabilitatea lor de cosmologie și antropologie și, în sfârșit, de primatul antropologiei.
Aceasta este starea problematicii teologice pe care ne-o oferă conștiința noastră ortodoxă, epoca noastră dogmatică, modernitatea noastră, pentru că cuvântul lui Goethe despre asta rămâne valabil pentru munca teologică.
*) Nu toată lumea știe că la Catedrala din Moscova din 1917-18 s-a format la departamentul misionar!, sub președinția arh. Subdiviziunea Teofan din Poltava relativ așa, numită. „numele divinității”, iar în prima (și, se pare, singura) întâlnire, s-a decis să se ia în considerare problema dogmatică a Numelui lui Dumnezeu în esență și au fost distribuite și subiectele (și personal am primit un introducere filozofică generală asupra problemei).

că cineva a trăit pentru vremea lui, a trăit pentru toate timpurile.Totuși, se pare, până la urmă, aceasta este doar percepția noastră umană, poate fotoliu, limitată, părtinitoare, incorectă. Dar să ridicăm capetele și deasupra noastră în ceruri constelația Sf. Serghie,

în ea vedem cu bucurie aceleași semne, ne vedem și propriile noastre gânduri, determinăm direcția navei noastre din ea. În actuala noastră autodeterminare teologică, ne recunoaștem ca fiind în orașul spiritual Sf. Serghie, haideți să luăm în considerare preceptele lui. Să vezi asta, așa cum ni s-a dat acum, este o mare bucurie și să-mi fie îngăduit să împărtășesc această bucurie cu tine în ziua triumfului nostru Serghie. Epoca Serghiev a istoriei bisericii din Rusia și nu s-a încheiat încă și nu a supraviețuit. Și acum starețа din Radonezh se duce într-un nou deșert în vestul îndepărtat și iată că ea își dărâmă chilia cu ea, astfel încât să se adună din nou la el pentru muncă și să se înmulțească și să-și continue lucrarea, ucenicii lui. Cuvios Părinte Serghie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!
PROT. S. BULHAKOV.

IDEEA „GRANDINII PĂMÂNTERE” ÎN ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ.
Problema relației creștinismului cu statul este foarte discutată în literatura rusă. Premisa întâlnită cel mai des, de la care ei pornesc atunci când discută această problemă, este binecunoscuta poruncă a Evangheliei: „dați-o pe Cezarul Cezarului și pe cea a lui Dumnezeu lui Dumnezeu”. Implicațiile acestei reguli sunt bine cunoscute.
Creștinismul, ni se spune, acceptă toată puterea, păgână și creștină. Ne învață să ne temem de Dumnezeu și să-l onorăm pe rege – nu contează ce fel de rege este, ereditar, ales, monarh, președinte, dictator, în cele din urmă, însăși voința poporului... Aceasta este regula loialității politice cu toate consecințele sale și este considerată singura bază care trebuie acceptată în rezolvarea problemei raportului creștinismului la putere, la stat, la lege - presupunere care este radical greșită și trebuie corectată. Regula loialității politice este doar o latură în relația creștinismului cu statul. Alături de această latură, mai există o alta, opusă, care relevă o atitudine vădit ostilă a doctrinei creștine față de anumite forme politice, iar uneori față de stat în general. Se poate spune că loialitatea politică este preponderent un element al Noului Testament, în timp ce indiferența creștină față de problemele politice este un element al Vechiului Testament, dezvoltat în principal în Biblie, în cărțile profetice și în literatura apocaliptică. Această a doua latură este complet ignorată în încercările moderne de a găsi o soluție a problemei creștinismului și a statului, fără convenții istorice. Asta trebuie să începeți când discutați problema pusă.

eu.
Ar fi complet greșit să cauți în Vechiul Testament orice teorie coerentă, unificată a statului. Compilate în momente diferite și în condiții istorice diferite, cărțile Vechiului Testament dezvăluie, de asemenea, opinii politice diferite și se raportează diferit la stat. În special, istoria poporului evreu descrisă în Vechiul Testament își cunoaște perioadele de prosperitate statală, își cunoaște marii și glorioții suverani. Politica creștină a extras din Biblie multe lucruri care au întemeiat originea monarhiei creștine - teoria stabilirii divine a puterii, ritul ungerii în împărăție etc. Dar, în același timp, pentru un cititor atent al cărților Vechiului Testament , nu există nicio îndoială că de-a lungul unei tendințe definite se dezvoltă și ajunge în cele din urmă la expresia ei perfectă, care se abate

întotdeauna de la regula loialității politice formulată în Evanghelie și repetată în epistolele apostolice.
Primele semințe ale evaluărilor sceptice de inspirație religioasă ale statului se găsesc în tradițiile religioase evreiești antice. Dintre toate popoarele antice, doar evreii au ajuns la detronarea statului - și, mai mult, nu din punctul de vedere al renașterii seculare, cum a fost, de exemplu, în epoca iluminismului grecesc, ci din punct de vedere de vedere la cele mai profunde convingeri religioase. Se poate spune chiar că o astfel de dezmințire a autorității divine a puterii de stat a fost vocația istorică a poporului evreu. Și a fost una dintre cauzele acelei divergențe ireconciliabile care a separat Israelul antic de popoarele antichității politice și de stat. Când vorbim despre o asemenea atitudine, ne referim, desigur, nu la vreo teorie dezvoltată științific, ne referim la sentimentul vital al statului, acceptându-l în cea mai vitală și religioasă experiență. Astfel, chestiunea este despre stări și sentimente care nu sunt formulate într-o poziție strict logică. Nu este mai puțin obișnuit că intuiția Israelului asupra statului este atât de particulară încât poate fi exprimată în termeni generali fără prea multe dificultăți.
Tradițiile biblice înfățișează poporul evreu ca pe un popor, dacă inițial și nu apatrid, atunci, în orice caz, trăind în formele unui sistem teocratic consecvent. Ei sunt conduși de Iehova, vicarii și profeții săi. Puterea regală, conform legendei, nu este o instituție bazată pe baze naționale profunde. Are mai degrabă o origine împrumutată și aparține perioadei ulterioare a istoriei evreiești. Dacă nu ne înșelim, prima mențiune despre regalitate este în cartea Judecătorilor, unde se spune că Animoleh a domnit peste Israel trei ani. Evenimentele acestei domnii din relatarea biblică sunt destul de confuze. Comentatorii sugerează

că în textul biblic care a ajuns până la noi, compilatorii și editorii săi au legat două povești, una mai cronică și cronologică, cealaltă moralizantă și explicativă, ostilă ideii de regat, starea de spirit teocratică. Una dintre primele manifestări ale acesteia o observăm deja în prezentarea evenimentelor imediat premergătoare domniei lui Anima-lekh. Când tatăl său, Ghedeon, judecătorul lui Israel, i-a învins pe locuitorii din Răsărit, israeliții i-au spus: „stăpânește-ne, tu și fiul tău și fiul fiului tău; căci ne-ai scăpat din mâna madianiților”. Ghedeon le-a zis: „Nu voi stăpâni peste voi, nici fiul meu nu va stăpâni peste voi; Fie ca Domnul să domnească peste tine și.” Deși aceste cuvinte nu indică destul de clar motivele refuzului lui Ghedeon, nu se poate să nu simți în ele acea dispoziție care tinde să considere puterea lui Dumnezeu, și nu umană, drept adevărata putere pentru Israel, d) O părere diferită asupra poveștii biblice a fost avută fiul lui Ghedeon, An a avut ex. După moartea tatălui său, s-a dus în patria sa și le-a spus rudelor sale: „inspirați pe toți locuitorii Sihemului - ce este mai bine pentru voi, pentru ca toți cei șaptezeci de fii ai lui Ierovaal să domnească peste voi, sau acel singur?" Așa că s-a oferit ca rege, iar rudele lui au reușit să cucerească oamenii de partea lui. Oamenii i-au dat bani, Anemelec a angajat pentru ei „oameni leneși și voinici”, și-a ucis toți frații cu ajutorul lor și a fost făcut rege de către popor. Cum justifică această poveste opinia pe care o avea Augustin despre originea puterii de stat: „puterea de stat este acolo unde există fratricid și sânge”. Doar unul dintre frații lui Abimelec, Iotam, a rămas în viață și s-a opus aspru regelui numit. S-a urcat pe

munte și de acolo s-a adresat oamenilor cu un discurs. Acest discurs este atât de caracteristic stărilor politice ale lui Izaril încât este imposibil să nu-l cităm în întregime. Presupunerea că este o inserare ulterioară în text nu-i schimbă câtuşi de puţin valoarea.după robia babiloniană.
„Ascultați-mă, locuitori ai Sihemului”, a spus Iotam, „și Dumnezeu vă va asculta. Odată, copacii s-au dus să ungă peste ei un rege și i-au spus măslinului: Domnește peste noi. Măslinul le-a zis: Să-mi las grăsimea, care cinstește pe zei și pe oameni, și să merg rătăcitor printre copaci? Și copacii au zis viței de vie: Vino, domnește peste noi. Vița le-a zis: Să las eu sucul meu, care se bucură pe zei și pe oameni, și să plec rătăcitor printre copaci? În cele din urmă, toți copacii i-au spus tufei de spini: Vino, domnește peste noi. Tufa de mărăcini le-a spus copacilor: dacă mă puneți cu adevărat rege peste voi, atunci mergeți, odihniți-vă la umbra mea; dacă nu, atunci focul va ieși din tufa de mărăcini și va arde cedrii Libanului.

purtând la puterea statului. A stabili o împărăție înseamnă a pierde cele mai înalte altare și binecuvântări. A înființa o împărăție înseamnă a cădea în spini și a căuta de la ei apărare de soarele arzător și, în același timp, oamenii, care tânjeau după împărăție, s-au îndepărtat atât de mult de Dumnezeu, încât sunt vrednici de pedeapsă - și numai cei spinii împărăției pot fi o pedeapsă pentru el. Nu există întoarcere - focul va ieși din tufișul spinilor și va arde cedrii Libanului.
Originea împărăției trebuie căutată așadar prin îndepărtarea de Dumnezeu, în păcat. Prin urmare, în instaurarea regatului se află întotdeauna o anumită tragedie, care se face simțită inevitabil, dând vieții regatului regilor un caracter tragic. Focul arde atât împărații, cât și împărățiile, și popoarele împărăției care s-au întemeiat. Următoarea relatare a evenimentelor din timpul domniei lui Abimelec confirmă această lege generală. Deosebit de remarcabile sunt unele caracteristici ale acestor evenimente, care nu pot fi ignorate. În primul rând, conform poveștii biblice, un spirit rău intervine în chestiunea regalității.5) El stă între rege și popor și provoacă discordie. Încep luptele civile, dezastruoase pentru rebeli, și pentru rege și pentru popor. Soarta regelui este deosebit de teribilă: el este, ca să spunem așa, un om prevestit, trebuie să se termine rău. Iar sfârșitul lui Abimelec amintește în mod surprinzător de moartea primului rege oficial al Israelului, Saul: nici unul, nici celălalt nu termină cu moartea naturală. „Astfel, Domnul Dumnezeu l-a răsplătit pe Abimelec”, spune povestea în încheiere. „Și toate faptele rele ale locuitorilor Sihemului Dumnezeu s-au întors asupra capului lor.”6).
Aproximativ aceleași trăsături descriu tradiția biblică și originea perioadei regale în istoria poporului evreu. Compilatorii textului biblic au precedat însăși povestea ungerii lui Saul ca rege prin descrierea unor evenimente anterioare care pot fi puse în paralel cu evenimentele premergătoare urcării lui Abimelec. Când Samuel, profetul și judecătorul lui Israel, a îmbătrânit, și-a pus fiii ca judecători. Dar fiii, după cum spune cronica, nu au umblat pe căile tatălui lor, ci s-au abătut în interes propriu și au luat daruri și au judecat pervers. Atunci toți bătrânii lui Israel au venit la Samuel și au început să-l întrebe: „Și pune un rege peste noi, ca să ne judece ca pe celelalte popoare”. Această cerere nu i-a plăcut lui Samuel și el a început să se roage lui Dumnezeu. Dumnezeu i-a spus cu un semn: „Ascultă glasurile

poporului... căci nu te-au lepădat, ci M-au lepădat pe Mine, ca să nu domnesc peste ei”. Yehova pune o singură condiție pentru îndeplinirea cererii poporului - aceasta este să explice poporului drepturile regatului. Iată aceste drepturi. „Și Samuel a spus toate cuvintele Domnului poporului care îi cereau un rege. Și a spus că acestea sunt drepturile împăratului care va domni peste noi: el va lua pe fiii tăi și îi va pune în carele lui și îi va face călăreți și ei vor alerga înaintea carele lui. Și pune-le în tine

căpetenii de mii și penticostali și că ei să lucreze câmpurile lui și să-i culeagă pâinea și să facă din el o armă de război și un echipament de car. Și le va duce pe fiicele voastre să facă costume, să gătească mâncare și să coacă pâine. Și va lua cele mai bune câmpuri ale tale, viile și livezile tale de măslini și le va da slujitorilor tăi. Și din recolta și din viile voastre luați o zecime și dați-o famenilor și tovarășilor voștri. Și va lua pe slujitorii tăi și roabe și pe cei mai buni tineri ai tăi și pe măgarii tăi și îi va folosi pentru afacerea ta. Din turmele tale va lua o zecime; iar samivele vor fi sclavii lui. Și atunci vei gemi pentru regele tău, pe care l-ai ales pentru tine; și Domnul nu vă va răspunde atunci. În această poveste, care, potrivit comentatorilor, este o inserare ulterioară în textul original al narațiunii biblice, ') tendința teocratică a Bibliei deja remarcată mai sus este continuată. Dar, în comparație cu precedentul, motivele sentimentelor anti-țariste sunt dezvăluite aici în mare măsură. Împărăția nu este doar respingerea lui Iehova și ruperea cu el. Împărăția este sclavie. Viața în regat este suportarea unor sarcini grele - serviciu militar, muncă forțată, expropriere forțată, taxe grele. De aici devine clar de ce căutarea unui regat poate fi comparată cu încercarea de a găsi o umbră sub un tufiș de spini mizerabil. Nebuni sunt oamenii care tânjeau după regate. Însăși dorința lui este deja un mare păcat, urmat de o grea pedeapsă.
O astfel de răzbunare este istoria primului regat Izril și majoritatea paginilor din istoria altor regate evreiești. Dacă vă place, aceasta este istoria căderilor, dar scrisă mai ales cu litere mari. Deja însăși personalitatea primului rege Saul dezvăluie unele trăsături misterioase, sumbre și tragice. De fapt, nu mai este o persoană atât de rea și crimele sale nu sunt atât de mari. Când povestea biblică încearcă să înfățișeze nelegiuirile lui Saul, își pierde culoarea distinctă și claritatea limbajului. Dintre cele două versiuni ale descrierii păcatelor lui Saul, prima îl învinuiește pentru oferirea prematură a jertfei, cauzată de aceeași teamă că Iehova l-a părăsit și nu-i vorbește °), a doua ■ se reduce la o descriere a o regretabilă neînțelegere, în care, din neștiință, fiul lui Saul i-a introdus pe evrei10). Citind aceste povești, nu se poate scăpa de impresia că Saul este lipsit în mod deliberat de mila lui Dumnezeu. Pe el atârnă un fel de blestem, un fel de soartă diabolică. Prin urmare, Dumnezeu nu acceptă pocăința sa sinceră. Prin urmare, duhul rău îl ispitește, așa cum a ispitit și Abimelec. El nu moare de o moarte bună și chiar și cadavrul său este supus profanării. Într-un cuvânt, tradițiile biblice nu pot renunța la gândul care lovește mintea că ungerea în împărăție nu este o binecuvântare, ci mai degrabă o pedeapsă de la Dumnezeu.11)
Cronica evreiască numără mulți regi care domnesc peste Israel

noi si evreii. Dintre aceștia, în afară de David și Solomon, se pot număra doar trei sau patru, despre care se spune că au făcut ce este drept înaintea Domnului. Restul dintre ei au făcut numai lucruri nedorite, „imitând urâciunile neamurilor pe care Domnul le izgonise”. Cu alte cuvinte, pentru istoricii și cronicarii evrei, perioada regală a istoriei pare a fi o perioadă de decadență, care se opune epocii de prosperitate care caracterizează perioada teocratică anterioară din istoria poporului evreu.
Ce fel de sistem politic a fost considerat normal de Israelul Vechiului Testament și care corespunde nu numai legilor dreptății umane, ci și legilor cerului? Deja în antichitate (din vremea lui Josephus Flavius) acest sistem era numit teocrație - adică. o asemenea formă de guvernare în care Dumnezeu stăpânește asupra poporului prin mijlocirea mediumilor săi – profeți și judecători. Aceștia din urmă nu sunt regi ai pământului, ci marii preoți ai lui Dumnezeu. Vechiul Israel nu avea deci încredere în monarhie, deoarece, în opinia sa, șeful acesteia din urmă nu este suficient de limitat de voința cerului.Monarhul, limitat în întregime de această voință, își pierde prerogativele și se transformă în mare preot sau judecător. Prin urmare, pentru evrei, instituția puterii regale independente părea de prisos și chiar dăunătoare. Și ceea ce este cel mai important, teocrația evreiască, care privea monarhia cu neîncredere, nu este în același timp lipsită de o serie întreagă de trăsături asemănătoare democrației. În teocrația Vechiului Testament, puterea publică s-a constituit, în esență vorbind, ca urmare a unui „contract social”, părțile la care erau Iehova, profeții și poporul său. Prototipul unui astfel de acord este legislația mozaică, care a pus bazele nu numai ale ordinii civile, ci și ale ordinii publice a vechii comunități evreiești. Acest acord s-a repetat în alte momente din istoria Vechiului Testament – și chiar și atunci când evreii au început să trăiască sub stăpânire regală.12) Astfel, monarhia evreiască era o monarhie, nu numai limitată de voința divină, ci bazată pe vointa poporului. Corespunzând acestor fundamente democratice ale puterii de stat a fost și structura democratică pronunțată a comunității evreiești inițiale, o structură care a fost uneori chiar comparată cu sistemele republicane și federale ale democrațiilor moderne avansate. „Când luăm în considerare structura politică din statul mozaic, cineva este involuntar frapat de asemănarea cu organizarea administrației de stat a Statelor Unite ale Sev. America"
- spune un vechi autor, care a tratat cu atenție problema trăsăturilor caracteristice ale legislației mozaice.13) „Triburile în independența lor administrativă corespund pe deplin statelor, dintre care fiecare reprezintă și o republică democratică”. Senatul și Camera „corespund destul de bine celor mai înalte două grupuri de reprezentanți din statul mozaic, -

12 și 70 de bătrâni. „După stabilirea în Palestina, israelienii la început (pe vremea judecătorilor) au constituit o republică federală, în care independența triburilor individuale a fost adusă la nivelul statelor independente.”1 *) Potrivit autorului citat, singura diferență față de Statele Unite este absența puterii prezidențiale în republica Vechiului Testament – instituție care, de altfel, a apărut ca urmare a reminiscențelor monarhice binecunoscute, inspirate în principal din teoria lui Montesque.

Aceste comparaţii sunt deosebit de izbitoare având în vedere faptul că sectanţii englezi care au întemeiat statele americane şi-au construit de fapt noul stat după modele biblice.nu au fost suficient de apreciate.
2.
Ideea de stat este dezmințită în continuare în cărțile profetice. Profeții biblici acționează în primul rând ca distrugători decisivi ai divinizării păgâne a statului. Dumnezeul regelui și închinarea regelui găsesc acuzatori stricți și fără milă în fețele profeților. „Eu sunt faraonul, regele Egiptului, un crocodil mare, care, culcat printre râurile lui, zice: râul meu, și eu l-am creat.” Dar îți voi pune un cârlig în fălci și cu solzii tăi voi lipi peștii din râurile tale și te scoate din râurile tale cu toți peștii râurilor tale agățați de solzi. Și te voi lăsa în deșert, pe tine și pe toți peștii din râurile tale. Vei cădea într-un câmp deschis, ei nu te vor ridica sau te vor ridica; Vă voi da să fiți mâncați de fiarele pământului și de păsările cerului. Și toți locuitorii Egiptului vor ști că Eu sunt Domnul.”16) Creatura și, în consecință, neînsemnătatea și slăbiciunea regilor, se opun astfel puterii lui Dumnezeu. "Fiu al omului! spune-i domnitorului Tirului: așa vorbește Domnul Dumnezeu: pentru că inima ta s-a înălțat, zici: „Eu sunt un dumnezeu, stau pe scaunul lui Dumnezeu, în inima mărilor”, și fiind om, și nu un dumnezeu, îți pui mintea la egalitate cu mintea lui Dumnezeu... căci atunci, așa zice Domnul Dumnezeu: de vreme ce îți pui mintea la egalitate cu mintea lui Dumnezeu, iată, voi aduce împotriva ta străini , cel mai înverșunat dintre neamuri, și își vor trage săbiile împotriva frumuseții înțelepciunii tale și își vor întuneca splendoarea. Ei te vor coborî în mormânt și vei muri în inima mărilor moartea celor uciși. Vei spune atunci înaintea ucigașului tău: Eu sunt un zeu, în timp ce în mâna care te lovește, vei fi un om, nu un zeu. Tak

palid în fața măreției absolutului pământesc „pecetea perfecțiunii, plinătatea înțelepciunii și cununa frumuseții”.
Totuși, predicarea profeților nu se oprește la lupta cu zeitatea regală. Merge mult mai departe și capătă caracterul de dezamăgire a statului în general. După părerile profeților, voința divină nu numai că distruge tronurile celor care se închipuie a fi zei, dar este ca și cum ar exista o lege generală conform căreia toată gloria pământească și toată măreția pământească sunt destinate într-un mod special. , mod mistic de a dezafirma și de a distruge. Este corect să întoarcem către toți împărații și neamurile cuvintele profetului Ieremia: „Spuneți împăratului și reginei”): faceți pace, așezați mai jos, căci cununa slavei voastre a căzut din capul vostru „18) „Pentru că ziua Domnului oștirilor vine peste tot ce este mândru și arogant și peste tot ce este înălțat – și va fi umilit. Și pe toți cedrii Libanului, înalți și înălțați, și pe toți stejarii Basanului și pe toți munții și pe toate dealurile înalte și pe toate podoabele lor prețuite. Şi măreţia omului va cădea, şi omul înalt va fi smerit 19). În general, Dumnezeu a hotărât „să rușineze aroganța oricărei slave”, „să umilească toate celebritățile pământului”, 20) „să doboare fortăreața zidurilor înalte”, „să doboare, să doboare, să arunce în țărână pe pământ”. 21). „Scoate-ți diadema și pune-ți coroana”, ca „cei smeriți vor fi înălțați și înalți în partea de jos.” crengi și să nu te agăți de ele din cauza înălțimii copacului lor de apă potabilă; căci toți vor fi omorâți.”28) Și nici înțelepciunea, nicio știință nu va ajuta, așa cum înțelepciunea

caldeeană nu a ajutat Babilonul. „Stai în tăcere și du-te în întuneric, fiica caldeenilor, căci înainte nu te vor numi doamna împărățiilor... Înțelepciunea și cunoștințele tale te-au rătăcit. Și ai spus: „Eu și nimeni – în afară de mine”. Și dezastrul va veni peste tine; nu vei ști de unde se ridică și te va ataca o nenorocire, pe care nu o vei putea evita, iar o distrugere la care nu te gândești va veni brusc asupra ta. Rămâi, deci, cu vrăjitoriile tale și cu mulțimea vrăjitoriilor tale, pe care le-ai practicat din tinerețe; poate te poți ajuta singur, poate poți rezista. Te-ai săturat de multele tale consilii; lăsați-i veghetorii cerurilor și observatorii stelelor și înaintașii primelor luni să iasă și să vă salveze de ceea ce vi se va întâmpla. Iată-i, ca paiele! focul le va arde; nu și-au izbăvit sufletele de flacără, nu a mai rămas cărbune care să se încălzească, nici foc să stea înaintea lui. 21)

Prin urmare, pentru o persoană cu minte religioasă, nu se poate baza pe stat, la fel cum nu se poate baza pe o persoană. „Blestemat să fie omul care își pune încrederea într-un om.””) „Vai de cei întunecați care merg în Egipt după ajutor, se bizuie pe cai și se bizuie pe care, pentru că sunt mulți, și călăreți, pentru că

că sunt foarte puternici... Și egiptenii sunt popor, și nu Dumnezeu; și caii lor sunt carne și nu duh. Și Domnul Își va întinde mâna și apărătorul se va poticni, iar cel apărat va cădea și toate vor pieri împreună. 8’) O astfel de viziune asupra lumii nu este propice pentru construirea treburilor pământești și dezamăgește în speranța în putere. a statului pământesc. Dar dacă profeții nu ar fi mers și mai departe, nu ar fi creat aversiune față de stat. De fapt, ei fac, de asemenea, pași suplimentari care duc de la simpla indiferență față de politica pământească la o respingere directă a politicii ca fapte ale celor nelegiuiți și păcătoși. După părerile lor, stările pământului nu sunt doar produsul tam-tamului lumesc, ele sunt și produse ale păcatului uman. Biblia va da naștere acelei concepții despre starea pământească, care era destinată să joace un rol atât de remarcabil în politica creștină - o viziune asupra statului ca adăpost pentru cei răi, ca împărăție a spiritului întunericului. Se poate spune că formulări separate, ulterioare, atât de faimoase ale acestui punct de vedere au o origine biblică directă și au fost dezvoltate doar mai detaliat de gânditorii creștini ulterioare. Deci, în Biblie, statul capătă, în primul rând, un aspect animal - aspectul unui șarpe, aspid, dragon. Începe să deseneze ca un fel de monstru teribil. „În ziua aceea, Domnul va lovi cu sabia Sa grea, mare și puternică pe Leviatanul, șarpele care alergă drept și Leviatanul, șarpele care se îndoaie, și va ucide monstrul marin.” 33) Este declarat sălașul hoților și ucigașilor. . Celebra „bandă de tâlhari” augustiniană este menționată pentru prima dată în Biblie. „Nu s-a făcut oare această casă, peste care se cheamă numele meu, în ochii voștri o groapă de tâlhari?” 29) Și aici este aruncat gândul, care a servit ca subiect pentru cunoscutele discuții ale lui Augustin despre dacă un stat poate fi numit și un stat care nu îl slujește pe Domnul. „Vai de cel care își zidește propria sa casă de nelegiuire și fărădelege... care zice: „Îmi voi zidi o casă mare și odăi spațioase și îmi voi tăia ferestre și îmi voi înveli cu cedru și vopsea cu vopsea roșie. Crezi că ești rege pentru că te-ai închis într-un kelr?30) Aici critica imperfecțiunilor empirice ale statului se transformă într-o respingere a însăși ideea de stat ca instituție pământească.

3.
Ideile remarcate ostile statului și-au găsit expresia și dezvoltarea ulterioară în literatura evreiască și creștină de mai târziu, așa-numita literatură apocaliptică, care începe cu cartea profetului Daniel, care, nu fără motiv, poate fi numit întemeietorul unei școală nouă în literatura religioasă a Orientului antic.această carte este destinată nu numai principalele dispozitive literare folosite de școala apocaliptică ulterioară.

loi, dar și fundamentarea noilor forme pe care le ia ideea luptei de stat în antichitate. Apocalipsele ulterioare, în esență, nu dau nimic nou în comparație cu cartea profetului Daniel.un semn de scepticism .
1) Atacul asupra statului capătă aici un caracter mai hotărât și mai ascuțit. Este posibil ca acest motiv să se afle în evenimentele istorice exterioare în timpul cărora au fost scrise toate aceste cărți (începând cu secolul al II-lea î.Hr.), în acel moment, tocmai în mediul lumii evreiești, predica divinității regelui era desemnate cu o forță deosebită.33) Și fără îndoială cărțile acestea sunt în mare măsură o reacție politică care a apărut în rândul poporului evreu împotriva îndumnezeirii păgâne a regilor.Profeții, cu tot scepticismul lor față de stat, au considerat că este încă posibil să se roage pentru regi individuali. 34) În literatura apocaliptică nu vom mai găsi aceste rugăciuni. Statul de aici capătă o înfățișare din ce în ce mai teribilă, monstruoasă. Fața animală a statului este un simbol favorit al apocalipsei. Statul se ridică, acum ca un leu cu aripi de vultur, când ca un urs cu colți îngrozitori, când ca un leopard, când ca o fiară și mai îngrozitoare, îngrozitoare, arogantă, cu dinți mari, care devorează și zdrobește, călcând rămășițele sub ei. picioarele.coarnele și gura îi vorbesc arogant.36) Sau, ca în revelația lui Ioan Teologul, este o fiară cu șapte capete și șapte picioare și zece coarne, în același timp asemănătoare cu un urs, un leu și un leopard. . „Și i s-a dat o gură, care a hulit împotriva lui Dumnezeu”. Statul din Apocalipsa lui Ioan este o „instituție pur satanică”, centrul lipsei de Dumnezeu; aceasta este imaginea pământească a adversarului lui Dumnezeu, antihristul viu.37) Sentimentele autorului pentru aceste fiare sunt destul de clare. Nu este loc aici nici pentru sentimentul de ascultare religioasă, nici pentru sentimentul de loialitate creștină, așa cum a fost exprimat în cuvintele binecunoscute ale Evangheliei și Epistolele apostolice. Furia și ura sunt aceste sentimente.33) Autorii apocaliptici nu cruță culorile atunci când înfățișează căderea acestei fiare urâte, procesul ei. statalitatea.40)
2) Dintre profeții antici, statul pământesc, într-un număr de alte state, nu era încă membru al vreunui lanț integral. Statele păgâne stau una lângă cealaltă, separat neconectate printr-un proces istoric comun. Cu alte cuvinte, profeții antici nu aveau încă ideea unei filozofii a istoriei, ca o unitate a dezvoltării istorice a statului. Dar deja după chipul lui Daniel încep să apară, parcă, stările pământești

legat de niște destine comune. Fiare groaznice ies una câte una, iar în procesiunea lor se dezvăluie un plan istoric general. Nu doar că Dumnezeul lui Israel dă Israel unuia sau altuia ca pedeapsă pentru păcatele lor, ci popoarele mărșăluiesc unul după altul, iar calea lor groaznică animală este calea istoriei lumii. Acest motiv poate fi urmărit în întreaga literatură apocaliptică, dar ajunge la concluzia sa

filozofică specială în așa-numita carte a 4-a a lui Ezra. Succesiunea generațiilor umane, conform ideilor acestei cărți apocrife, este absolut necesară. Așa cum o mamă nu poate naște zece copii deodată, tot așa istoria pământească își naște copiii după ordinea stabilită cunoscută de Dumnezeu. „Așa am afirmat în lumea creată de mine o anumită secvență”, spune Yegova. În filosofia apocaliptică a istoriei, nu vom găsi teoria progresului atât de populară în timpul nostru . Dimpotrivă, se dezvoltă teoria deteriorarii, căderii, - regresiei. Animalele par una mai groaznică decât alta și tot așa până la ultima luptă. În revelația lui Ioan Teologul găsim o explicație a acestui proces. Calea istoriei statului este calea luptei metafizice dintre rău și bine, calea depărtării de Dumnezeu. Istoria omenirii, istoria stărilor vizibile, nu este altceva decât unul dintre episoadele luptei demonice cu Dumnezeu. Prin urmare, începutul istoriei este în ceruri, iar sfârșitul ei este aici pe pământ. Înfrângerea statului, ca o fiară teribilă, este altceva, ca ultimul act al acestei lupte - Zeitatea cu demonii.

4.

„Creștinismul nu neagă statul și puterea”, „nu cere o schimbare violentă a sistemului politic”, „nu are nicio legătură justificată în conștiința dogmatică cu monarhia sau cu orice altă formă.”42) Toate acestea sunt esenţa adevărului de netăgăduit din punctul de vedere al principiului evanghelic al loialităţii creştine. Dar ele sunt contestate decisiv din punctul de vedere al vederilor biblice și apocaliptice. Ele pot fi întoarse direct, susținând că, pornind de la dispozițiile Vechiului Testament, creștinismul nu cere deloc ascultare față de nicio autoritate de stat și cere ascultare doar față de autoritatea dreaptă (nu „închinați fiarei”), „nu chipului ei. ”, să nu accepte „semnul de pe fruntea lui pe mâna ta”. (Apoc. Ioan 20:4); că poate simpatiza cu căderea autorităților nedrepte și chiar poate cere aceasta; că, în cele din urmă, se poate ajunge, în anumite condiţii, la tăgăduirea statului şi a puterii, ca instituţii ale Antihristului. Toate acestea nu sunt o posibilitate abstractă, ci pot fi justificate pe o bază incontestabilă.

marginea experienței istorice. Faptele care se referă aici sunt prea numeroase pentru a fi expuse în detaliu. Ne vom limita aici doar la cele mai semnificative, vom nota fenomenele care au caracterul celor mai importante etape.

Prima etapă este doctrina „Orașului lui Dumnezeu” și „orașului pământului”, așa cum a fost dezvoltată de creștinismul occidental, începând cu Augustin. Ea a pus bazele ideologice pentru toate abaterile ulterioare de la principiul loialității creștine - lupta occidentală a bisericii cu statul, dezmințirea catolica a statului ca instituție a păcatului, teoria catolică a neascultării față de autoritatea nedreaptă, doctrina regicid, etc. Din aceasta începem să înțelegem de ce creștinismul istoric, de fapt, nu a aderat niciodată la porunca loialității politice, care a rămas un principiu abstract, și nu un principiu efectiv istoric.

Părerile politice ale lui Augustin au apărut pe baza interpretării Bibliei și a Apocalipsei. Cea mai faimoasă lucrare a sa, „Despre cetatea lui Dumnezeu”, fără prea multă întindere poate fi numită adaptată unui scop special printr-o asemenea interpretare. 43) Augustin dezvoltă în ea o filozofie a istoriei grandioasă pentru vremea lui, principalul material pentru care este Biblia. Conținutul său este lupta

dintre starea pământească și cea cerească. Starea pământească s-a născut metafizic când s-a produs răul, prima cădere liberă de la Dumnezeu a spiritelor necorporale create de el.44) Pe pământ, a fost întemeiată odată cu căderea omului46). În special, întemeietorul primului stat pământesc a fost fratricidul Cain, în timp ce de la Abel a venit cel drept – starea cerească. În general, există o lege generală conform căreia pentru apariția unui stat este necesar ca sângele uman să fie vărsat. 4') Augustin merge și mai departe. El încearcă să arate că așa-zisul stat păgân nu poate fi numit numele de stat deloc, astfel încât, de exemplu, Roma antică, strict vorbind, nu a fost niciodată un stat. Această dovadă provine din binecunoscuta definiție a lui Cicero, conform căreia statul este o afacere publică (res publica). Dar, spune Augustin, Roma nu a fost niciodată o afacere atât de publică 43). Un popor este un astfel de agregat de oameni care este legat de legăturile legii și de considerentele binelui comun. Această legătură juridică, după filozofii romani, se numește dreptate, fără de care nicio lege nu este posibilă deloc. De aici reiese clar că acolo unde nu există dreptate adevărată, nu poate exista o uniune de oameni legați prin legături de drept, nu poate exista un popor și, prin urmare, nu poate exista o cauză a poporului, o republică. Aici se poate vorbi doar de o simplă mulțime de oameni nedemni să poarte numele poporului. Este destul de clar că unei astfel de mulțimi nu i se poate da numele statului.

Întregul lanț de inferențe formal corect dobândește adevăr material în cazul în care se dovedește că nu a existat într-adevăr dreptate în statul roman. Augustin încearcă și el să demonstreze această propoziție, cu care alege două metode de demonstrare - experimental-istoric și speculativ. Primului îi aparține întreaga sumă de fapte bogat adunate, în principal din istoria romană, care este dată în cartea a 20-a a operei sale și care dezvăluie imoralitatea, nedreptatea și depravarea actuală care a domnit la Roma. Indicațiile acestor fapte sunt, desigur, de netăgăduit, dar nu pot fi în același timp un argument care epuizează întrebarea. Fiecare stat pământesc este imperfect, iar istoria statelor creștine ar putea îmbogăți la nesfârșit faptele adunate de Augustin – desigur, nu în favoarea principalelor sale intenții. Prin urmare, al doilea mod de probă, speculativ, are o valoare mult mai fundamentală. Tocmai, Augustin prezintă aici o idee care a început deseori să se repete chiar și în vremea noastră. El vrea să demonstreze că dreptatea și legea nu sunt posibile fără conceptul de religie adevărată și Dumnezeu adevărat. La.k. în păgânism, aceste concepte sunt absente, atunci, prin urmare, statele păgâne nu puteau fi construite pe baza legii și nu puteau purta numele de stat. Mai mult, Augustin, dezvoltând această idee, nu vrea să spună că religiozitatea în general este un moment necesar în ideea de stat - nu, el caută cu siguranță să demonstreze că, fără recunoașterea Dumnezeului creștin, ideea de statul devine imposibil. * ') Am văzut deja că, conform definiției lui Cicero, statul este strâns legat de conceptul de justiție. Însă dreptatea, conform definiției romane, este o virtute care conferă fiecăruia a lui. Cum este posibil, se întreabă Augustin, ca o asemenea dreptate să fie inerentă unei persoane de la care Dumnezeu este luat și care este predat puterii demonilor impuri - zei păgâni. Este cu adevărat posibil în astfel de condiții (să-și socotească fiecare pe ale lui) Răspunzând la această întrebare în sens negativ, Augustin vrea să spună că nerecunoașterea adevăratului

Dumnezeu este o asemenea denaturare a ordinii înseşi a valorilor, o astfel de deplasare? dintre ei, că odată cu ea se pierde toată posibilitatea de a opera cu ideea de dreptate. ia pământul de la proprietarul de drept, putem să-l numim drept? Şi când cineva se îndepărtează de puterea celui mai înalt Dumnezeu, cum este este posibil să-i aplici conceptul de dreptate?Este clar că o astfel de persoană, pentru care nu există nimic cu adevărat sfânt, nu poate deci, parcă i-ar fi luat însuşi criteriul binelui şi al răului.Şi ce se spune aici cam o persoana trebuie aplicata intregului stat .

pur şi simplu nu poate fi numită cauza poporului. Poporul adevărat este expus prin credinţa în adevăratul Dumnezeu – credinţă, care este determinată de iubirea faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele: acolo unde nu sunt, nu există nicio stare.

Toate acestea, adaugă Augustin, dacă definiţia statului şi a oamenilor dată de Cicero este corectă.50) Această rezervă conferă întregii construcţii a lui Augustin un sens ipotetic. Dacă această definiţie este într-adevăr corectă este o întrebare separată, iar Augustin nu i-a răspuns întotdeauna pozitiv. El a simţit foarte bine că a admite corectitudinea unei astfel de definiţii ar însemna să admită că toate marile state ale antichităţii, Egipt, Asiro-Babilonia, Grecia, Roma – toate erau simple „bande de tâlhari”. Şi avea dreptate acel pirat de mare, care, la întrebarea lui Alexandru cel Mare: „Cu ce drept faci frică în mare”, a răspuns: „Şi cu ce drept terorizezi globul?” „Dacă o fac cu sărmana mea barcuţă, ei mă numesc tâlhar, iar când o faci cu flota ta uriaşă, eşti numit Împărat”. Această concluzie este cu adevărat o condamnare la moarte pentru stat. Şi trebuie spus că, polemic şi ipotetic, Augustin a făcut o asemenea propoziţie în cartea a 19-a a celebrei sale lucrări, care nu l-a împiedicat acolo, şi în alte locuri, să înmoaie şi să corecteze propoziţia. Acest verdict, odată îndeplinit, nu putea rămâne cu popularitatea lui Augustin fără consecinţe istorice. Cultura creştină medievală nu a dat întotdeauna socoteală în sensul ei convenţional şi, în respingerea sa faţă de statul secular, s-a bazat pe autoritatea lui Augustin. Astfel, starea scriitorilor medievali din tabăra bisericească a devenit limanul diavolului, chipul fiarei, împărăţia lui Antihrist.51)

Dar am spus deja că Augustin a încercat să-i comute pedeapsa. Corectându-l, el a propus următoarea definiţie, foarte înţeleaptă şi remarcabilă din toate punctele de vedere a statului: „un popor de stat este o asemenea multitudine de fiinţe raţionale, care este unită printr-o atitudine comună faţă de ceea ce iubeşte”. „În consecinţă”, adaugă Augustin, „pentru a decide ce este un popor, trebuie să înţelegem ce iubeşte.”52) Unitatea statului este astfel determinată de idealurile sale. Forţa de legare a poporului este eros. Calitatea oamenilor este determinată de obiectul iubirii sale: oamenii sunt mai buni, cu cât iubesc mai sus. Prin urmare, poporul roman era popor şi constituia statul. Avea propriile lui idealuri, deşi, potrivit lui Augustin, acestea nu erau foarte înalte. Cel puţin romanii din vremea măreţiei Romei, dacă nu erau „sancii”, atunci erau minus turpes. 53)

Aceste intuiţii remarcabile au stat la baza afirmării creştine occidentale a ideii de stat. Au justificat nu numai statul creştin sau catolic, ci statul în general.

Cea mai mare, încă neapreciată pe deplin, semnificația lui Augustin în istoria teoriilor politice se rezumă la faptul că el, fiind în întregime sub influența ideilor biblice și apocaliptice, a pus totuși problema statului ca o problemă științifică independentă și trecând prin cel mai mare scepticism statal, a ajuns la stări de justificare și aprobare. Augustin a făcut toate acestea pentru că era roman și se afla în zona de influență a ideilor de stat romane. Astfel, interpretarea sentimentelor biblice și apocaliptice în Occident nu numai că a dus la aprobarea finală a ideii de stat, ci a dus chiar și mai departe, la naționalizarea orașului lui Dumnezeu însuși, care s-a exprimat în plan politic. ideile Bisericii Romano-Catolice.
Dar dacă Augustin a salvat ideea de stat în principiu, atunci în același timp a pus bazele doctrinei legitimității luptei împotriva statului nedrept. În fundamentarea acestei învățături, el a fost ghidat în primul rând de Vechiul Testament, și nu de dogma loialității creștine. Astfel, încă de pe vremea lui Augustin, cel puțin pentru politica creștină occidentală, Vechiul Testament a devenit o sursă fundamentală și călăuzitoare. Continuând lucrarea lui Augustin, creștinismul occidental a mers și mai departe - nu numai că a preluat din Biblie ideea combaterii puterii nedrepte, ci a încercat și să fundamenteze teoria unei stări pământești drepte după modelele care au fost desenate în Vechiul Testament.
5.
În îndeplinirea acestei sarcini, autorii catolici au jucat deja un rol. Deja prin ei, după cum se știe, au fost fundamentate principalele principii ale teoriei democratice a statului - și anume, doctrina originii contractuale a puterii de stat, a suveranității populare, a rezistenței la puterea nedreaptă etc. 54) Totuși, catolica politica nu a aderat niciodată la o democrație consecventă. Sloganurile democratice au fost folosite de ea ca mijloace politice în lupta împotriva statului laic. În momentul în care aceste mijloace s-au dovedit a fi nepotrivite, catolicii s-au retras imediat din democrația lor.05 Dar oricum ar fi, în fundamentarea opiniilor lor democratice, catolicii, pe lângă autoritatea lui Aristotel, au recurs întotdeauna la autoritate. a Vechiului Testament.
Dar un rol remarcabil în fundamentarea opiniilor democratice asupra statului îl dobândește Vechiul Testament de la protestanți și reformatori. Dacă catolicismul – în mare parte după Augustin – a fundamentat teza că statul trebuie să fie un stat creștin, altfel

deloc un stat, sau în cel mai bun caz un stat nedrept, căruia nu este deloc necesar să se supună, atunci reforma bisericească a propus o altă poziție, nu mai puțin contrară dogmei loialității creștine: un adevărat stat creștin ar trebui să fie un stat construit după modelele Vechiului Testament; orice alt stat nu este neprihănit, iar puterea sa nu îi poate lega pe adevărații creștini. Reforma, așadar, pe baza izvoarelor canonice, a căutat să stabilească o legătură internă între creștinism și democrație. În unele cazuri, ea a încercat să dea acestei conexiuni caracterul unei dogme religioase.
O confirmare experimentală a acestei legături poate servi drept fapt incontestabil că toate, fără excepție, mișcările de reformă care au avut loc în Europa - atât mai devreme, cât și mai târziu - au fost însoțite de revolte populare foarte furtunoase, a căror ideologie a scos la iveală nu numai o democrație, ci tot un caracter comunist.
Mișcarea timpurie de reformă din Anglia asociată cu numele lui Wyclif

și a adepților săi (lollarzii) a fost însoțită de războaie țărănești, cunoscute în istorie sub numele de rebeliunea lui Watt Taylor.revoluționară și socială a căror semnificație politică nu este supusă nicio îndoială. . Reforma germană a fost însoțită de aceleași evenimente, în ciuda opoziției pe care Martin Luther a oferit-o manifestărilor sale revoluționar-democratice.67). Revoltele revoluționare au însoțit discursurile lui Calvin și în special mișcarea de reformare din Elveția germană, asociată cu numele de Zwingli. Și mai departe, Revoluția engleză s-a născut ideologic din Reforma engleză, înăbușită de Heinrich al IV-lea după Wyclif și atinsă cea mai mare tensiune în timpul luptei lui Carol I cu Parlamentul. Există motive să credem că și Revoluția Franceză datorează mult calvinismului. Din punct de vedere istoric, prin urmare, revoluția este inseparabilă de reformă. Și din moment ce, la rândul său, revoluția, cel puțin în cel mai nou sens al cuvântului, vest-european, este inseparabilă de democrație, astfel încât firele directe leagă democrația de reforma, dezvăluind rădăcinile religioase neîndoielnice ale mișcărilor democratice moderne. Din această cauză, nu pare corect să se separe democrația de Reformă, presupunând că rădăcinile acesteia din urmă sunt legate nu de protestantismul în general, ci de anumite secte protestante extreme, precum puritanii și independenții englezi.68)

Împrejurarea că mulți clerici protestanți nu numai că au fost loiali ordinii de stat existente, ci au apărat direct puterea princiară, poate fi înclinat să apere această din urmă opinie. Wyclif în scrierile sale nu numai că a fundamentat drepturile puterii regale, ci și în

vremea răscoalei țărănești s-a opus direct rebelilor.58) Martin Luther și-a stabilit un merit deosebit că a putut, ca nimeni înaintea lui, să ridice la înălțime independența puterii suveranilor seculari. 60) Calvin, după cum se știe, nu a manifestat simpatii democratice deosebite față de organizarea bisericii sale, pe care a organizat-o într-o manieră pur aristocratică, câștigându-și numele de dictator și chiar „papă de la Geneva”.61) Toate aceste fapte limitează foarte mult asumarea înclinaţia profesorilor protestanţi către un mod de gândire democratic. Și totuși, nu există o apropiere mai puțin semnificativă între Reformă și democrație. Pentru a-l înțelege, trebuie în primul rând să distingem între sâmburele ideologic al protestantismului și simpatiile și antipatiile politice care au apărut la periferia lui. Periferia politică nu a crescut întotdeauna din această sământă. A fost adesea determinată de tactică, diplomație și nu de considerații ideologice. Boabele a încolțit adesea doar muguri teologice, și totuși a avut un fel de relație mai intimă cu democrația decât catolicismul occidental.

Sământa protestantismului poate fi redusă la următoarele trei postulate, a căror implementare a inspirat toate mișcările de reformă din Europa: I) predicarea liberă a cuvântului lui Dumnezeu, care și-a găsit singura expresie în Vechiul și Noul Testament; 2) negarea tuturor instituţiilor umane, a căror existenţă nu rezultă din Sfânta Scriptură; 3) dorința de a construi viața umană după modelele descrise în Vechiul și Noul Testament. Aceste puncte conțin un întreg program socio-politic, care se dezvoltă diferit în diverse doctrine protestante, cu diferite grade de consistență și cu cutare sau cutare radicalism, dar întotdeauna într-o direcție definită. Cerința sa minimă este respingerea ierarhiei Bisericii Catolice stabilite în Occident, ca un stabiliment care nu se bazează pe titlurile expuse în Biblie. Ierarhia

a fost înlocuită în acest fel fie prin începutul alegerii autorităților și gradelor bisericești, fie a fost refuzată cu totul necesitatea oricărei ierarhii, sub presupunerea că spiritul lui Dumnezeu trăiește în sufletul fiecărui membru al turmei și că toate Prin urmare, sunt rânduite în mod egal de Dumnezeu. În acest sens minimal, pur bisericesc, toți protestanții erau „democrați”. Wyclif a cerut alegerea autorităților ecleziastice.62) Potrivit lui Luther, în comunitatea protestantă toată lumea domnește, iar șeful acesteia este doar „președintele”. „În lume”, a spus Luther, „domnii ordonă ce vor, iar supușii se supun; Dar Hristos vorbește între voi și de aceea nu ar trebui să existe așa ceva; printre credincioși, fiecare este judecătorul celuilalt și, la rândul său, este supus fiecăruia.68) Calvin, în esență, a stabilit o oligarhie democratică în biserica sa. Nu mai vorbim de alte extreme.

indică faptul că în acest proces Sfintele Scripturi, la care primii reprezentanți ai democrației s-au referit constant, a jucat un rol important. 67) Dar aceasta vine doar din sămânța protestantismului. La urma urmei, protestantismul doar a negat toate instituțiile umane care nu au urmat direct din Sfânta Scriptură și a cerut o reorganizare a vieții pe baze pur biblice. Dacă luăm în considerare că Biblia, în special Vechiul Testament, trăiește în vederi ale statului, oscilând între teocrația democratică a poporului evreu, ostil puterii regale, și aspirațiile teocratice ostile statului în general63) atunci devine complet clar în ce direcție punerea în aplicare a reformei în viață. Căutând titlurile puterii de stat în Sfintele Scripturi, reformatorii au ajuns în mod logic fie la cerința structurii statului pe care o studiau în Biblie, adică democrația teocratică, fie au negat statul cu totul.

Nu este lipsit de interes să ne întrebăm când și de către cine dintre reformatori au fost dezvoltate pentru prima dată aceste consecințe logice ale protestantismului. Istoricii democrației indică de obicei revoluția engleză și afirmă că puritanii englezi, în diferitele lor ramificații, au fost secta protestantă care a formulat și a pus în practică cel mai nou ideal democratic al statului. Mișcarea de reformă timpurie, pregătită în Anglia, a trecut, după cum se știe, în Boemia, unde a găsit un teren foarte favorabil pentru răspândire. Se pare că nu au fost deloc puritanii, și nici calviniștii, așa cum se pretinde uneori,67) că primele inovații ideologice ale democrației moderne au fost false; au fost fondate de husiții boemi, a căror semnificație în această direcție este complet subestimată.66) Adepții lui Jan Hus, în primele trei decenii ale secolului al XV-lea, au formulat destul de clar ideea că pentru adevărații creștini numai Dumnezeu este conducătorul. Dacă regele nu le acceptă credința, atunci ei îl vor privi pe Dumnezeu ca pe un rege și vor considera regele ca pe o persoană simplă.69) De aici decurge principiul democrației, conform căruia potestas legitima în probleme de viață și moarte, războiul și pacea, aparține poporului.70) Hușii au formulat, în continuare, acele două concepte de bază pe care s-a construit democrația modernă - conceptele de libertate și egalitate. „Toți trebuie să fie frați unii cu alții și nimeni nu trebuie să fie subiectul altuia.” În numele acesteia, impozitele și impozitele trebuie desființate, iar puterea regală trebuie desființată, precum și toate distincțiile de clasă, toate inegalitățile sociale. Domnii, nobilii și cavalerii vor fi

spânzurați, iar fiii lui Dumnezeu „vor călca pe gâtul prinților și toate împărățiile pământului vor fi date în mâinile lor”. Toate acestea, desigur, au fost susținute de texte din Sfintele Scripturi.71) Cred că, în sensul rădăcinilor religioase ale democrației moderne, cu greu este

ceva nou, în comparație cu hușii, spunea Robert Brown, care este de obicei considerat întemeietorul ideilor democratice, când în 1582 (următorul, peste 150 de ani mai târziu) scria: De Dumnezeu stăpânirea lui Dumnezeu și Salvator, care păzesc în sfânta comuniune legea divină.'2) Independentii englezi în sens organizatoric au reuşit să realizeze mai mult decât hușii. În timp ce mișcarea hușită s-a stins în luptă internă, ideile independenților englezi, după o practică sângeroasă din timpul Revoluției engleze, și-au găsit un câmp fertil de aplicare în America, unde sectanții englezi au fugit. Experiența aplicării ideilor lor a fost formarea Statelor Unite ale Americii - marea democrație americană.
Cine ar dori să evalueze obiectiv semnificația Vechiului Testament în fundamentarea acestor idei nu poate recomanda decât un singur lucru: să se familiarizeze cu literatura protestantă relevantă nu din surse secundare, ci din scrieri autentice. Numai atunci va deveni clar rolul cu adevărat revoluționar al Vechiului Testament. Asemenea scrieri marțiale ale timpului lor, cum ar fi, de exemplu, Vindiciae contra tyrannos” de J. Brutus’3) sunt pur și simplu o încercare de a aplica sentimentele politice biblice și tradițiile biblice la condițiile politice europene din secolul al XVI-lea. Presupunerea principală aici este crezut că statul evreiesc era cel mai bun și că ar trebui considerat un model al unui stat creștin drept.’4) Și, prin urmare, tot ceea ce observăm în Biblie, toate acestea ar trebui să fie pe deplin potrivite pentru fiecare stat creștin’6.) În acest fel, într-un stat creștin, puterea de stat ar trebui să fie construită pe un contract, așa cum era în Biblie. Pentru stabilirea puterii regale, este necesar ca și monarhul să fie parte la contract. Înființarea unui regat este ca o obligație de solidaritate, așa cum era cunoscută de dreptul roman.’6) În același timp, trebuie să distingem între instituirea însăși a regatului prin voință divină (cum ar fi, de exemplu, permisiunea). ca Samuel să-l ungă pe Saul ca rege) și însăși alegerea unui anumit conducător, care este un act care decurge numai din voința poporului. Dar dacă regele trebuie să fie ales de popor, atunci este clar că întregul popor are mai multă putere decât regele. Oamenii pot trăi fără rege, dar regele nu poate trăi fără oameni. Întregul lanț de raționament este ilustrat la fiecare pas prin exemple din Vechiul Testament și fundamentate prin acestea. În final, se înainta ultima concluzie, cea mai decisivă: și anume, se afirmă dreptul poporului de a lupta împotriva regelui nedrept.
Ce poate fi mai inconsecvent cu porunca loialității creștine decât această doctrină a regalității, fondată de teologi protestanți și unii catolici aproape exclusiv pe autoritatea Vechiului Testament? Toată prezentarea noastră anterioară ne poate convinge că, cu o asemenea justificare, este cazul

nu a fost vorba deloc de o interpretare arbitrară a textului, ci de receptarea unor stări profunde caracteristice părții Vechiului Testament a canonului creștin.

Părerile declarate sunt prea semnificative pentru a fi trecute pur și simplu în tăcere atunci când se decide chestiunea relației creștinismului cu statul. Dacă da, pentru un creștin apare inevitabil următoarea dilemă: în acest caz va fi necesar să se limiteze într-o mai mare măsură semnificația principiului loialității creștine și să se recunoască faptul că creștinismul este mai compatibil cu democrația decât cu monarhia . 2) Sau să respingă caracterul fundamental și călăuzitor al vederilor Vechiului Testament asupra statului, iar tradiția istorică determinată de acestea, exprimată în catolicism și protestantism, să fie recunoscută ca fiind contrară spiritului creștinismului și eretic; într-un astfel de caz, va trebui să se îndoiască în general de natura obligatorie a canonului Vechiului Testament și de acea parte a ideilor Noului Testament care sunt direct legate de Vechiul Testament pentru un creștin adevărat.

Întrebarea care dintre aceste două soluții este corectă depășește cadrul stabilit de acest articol, care a însemnat să dezvăluie un întreg complex de idei foarte semnificative și organic legate de creștinism, fără a discuta despre care problema relației creștinismului cu statul nu poate fi discutată. rezolvat.

H. N. ALEKSIEV.

1. Cf., de exemplu, N o w ack, Handkoinmentar, I Abt., 4 Bd., 1 Teii, pp. 80-84.
2. Judecători, 8, 22 și urm. 5. Judecători, 9, 23.
3. N o w a c k, L. c., cip. 80.6.Ibid., 9, 56.
4. Judecătorii, 9, 8 și urm. 7. I Regi, 8.
8. Mier. Wellhauzen, Proleg., V, p. 25. - N o w a c k, L. c., Einleifung, XVI și
p. 35, nota.
9. I Regi, 13.10. I Regi, 14.
11. mier. I Regatul. 12:17: „Dar Eu voi chema pe Domnul și El va trimite tunete și ploaie, iar tu
vei ști și vei vedea cât de mare este păcatul pe care l-ai săvârșit înaintea ochilor Domnului, cerând un rege.”
12.
13. A. II. Brusture i i b. Legislația lui Moise, Sankt Petersburg, 1882, p. 233.
14. Ibid.
15. Mier. despre aceasta Ell și ek, Declarația drepturilor omului și cetățeanului.

16.
18.
20.
22.
24.
26.
28.
treizeci.
31.
Namesok., 29, 3 și urm.
Terem., 13, 18.
Isaia 23:9.
Ezek., 21, 26.
Isaia 47.
Isaia 31.

Ibid., 23, 15 și urm.
Ierem., 22, 15.
17. Ibid., 28.
19. Isaia 2:12; Ezek., 21, 26.
21. Ibid., 25, 12.
23. Ezek., 31, 14.
25. Terem., 17, 5.
27. Ibid., 27.
29. Erem., 7, I.
32.
33.
34.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
mier K. M arti, Das Buch Daniel, 1901 în „Kurzer Hand-Kommentar zum AT, Abt. XVIII, p. XII. - G. Behrmann, Das Buch Daniel, 1894 în „Hand-kommentar zum AT hug. von Nowack, III Abt, 3 Bd., 2 Th., p. XXXVII.
Acestea includ în principal: 1) Die Sibyllinen; 2) Cartea lui Enoh; 3) Cartea lui Ezra; 4) Înălțarea lui Moise: 5) Testamentul a 12 patriarhi; 6) Apocalipsa lui Baruch; 7) Apocalipsa lui Ioan; 8) Apocalipsa lui Petru și 9) Pystyr-ul lui Hermas. mier Die Haro-kriphen des AT. von Kautzsch, 1889; - Ncutestamcntliche Apokryphen von Henneckc, 2-te Aufl., Tubingcn, 1924.
Îndumnezeirea lui Alexandru cel Mare și a lui Diadohov.
Compară, de exemplu, Ieremia 29:7.   35. Daniel 7:8.
Desigur, probabil Alexandru cel Mare, ale cărui imagini sunt purtate, după cum se știe, de două ori. mier Behrmann, !.. p., p. 44-5.
După caracteristicile echitabile ale lui A. J u 1 i c he g, Einlcitung in das NT., 2-te Aufl., 1913, p. 231.
Miercuri, de ex., Deschis. Sf. Ioan 14:9 Iar al treilea înger i-a urmat, zicând cu glas tare: Oricine se închină fiarei și chipului ei și primește semnul pe frunte sau pe mână, va bea vinul mâniei lui Dumnezeu, pregătit în paharul băuturii Lui și va fi), suntem chinuiți în foc și pucioasă înaintea sfinților îngeri și înaintea Mielului. Și fumul chinului lor se va înălța în vecii vecilor și nu vor avea odihnă nici zi, nici noapte, cei care se închină fiarei după chipul ei și primesc semnul chipului ei.”
Ibid., 18, 20: „Bucurați-vă de aceasta, cerul și sfinții apostoli și prooroci, căci Dumnezeu a executat judecata voastră asupra lui. Și un înger puternic a luat o piatră, ca o piatră mare de moară, și a aruncat-o în mare, zicând: Cu așa dorință, Babilonul, cetatea cea mare, va fi dărâmată și nu va mai fi.
Există o dispută în literatura protestantă dacă Apocalipsa este o carte creștină sau evreiască. Pe primul punct de vedere se află, de exemplu, B despre uss cu t, Die Offenbarung lohannis, 6-te Aufl., 1906, p. 132. J și 1 icher, L. p., p. că apariția lui Iisus Hristos a biruit literatura profetică iudaică, căreia Apocalipsa îi aparține în întregime. Dar ideea este că creștinismul nu numai că a acceptat această literatură, ci și a canonizat Apocalipsa; ideile astfel caracterizate au devenit o parte organică a doctrinei creștine.

E. Kautzsch, Die Apokriphen des Allen Testaments, Bd. II, s. 363.
cp. HA Berdyaev, Way, nr. 1, p. 34, 35, 46.
Această opinie este și mai confirmată dacă este adevărat că Augustin și-a bazat lucrarea pe un comentariu anterior asupra Apocalipsei de către călugărul spaniol Tikonya.
44. Carte. XI și XII.45.Cartea XIII și XIV.
46. Carte. XV.47.Cartea XV, 5; III.6.
48. Carte. XX, 20. 49. Cartea XIX, 23.
50. Ibid., 23, copeți; de asemenea carte. II, 21, sfârşit.
51. Potrivit lui Scholz, întreg Evul Mediu a înțeles cuvintele lui Augustin despre necreștini.
skom state, ca o bandă de tâlhari, la propriu, iar această înțelegere a devenit dominantă. H. S c h o 1 z, Glaube und Unglaube in der Weltge-schichte, 1911, p. 102. Sensul ipotetic al raționamentului lui Augustin a fost observat pentru prima dată de Reuter, Augustinische Studien, p. 138 - Este interesant de observat că „banda de tâlhari” se referă la Robespierre

cu denunţarea sa asupra regilor şi tiranilor. Vezi Discours et rapports al său, Paris 1908, discurs rostit la 7 mai 1794, p. 352.
52.
53.
51. Pentru detalii, vezi O. Girke, lohannes Altusius și Gcnossenschaftrecht, vol. III. Cel mai timpuriu reprezentant al teoriilor democratice care a crescut din pământul catolic poate fi numit Marsil ia Pandvaanskago. Cel mai recent reprezentant consecvent al democrației catolice a fost Nicolae de Cușa.
55. Fapte în celebra carte H a sb a c h, Die moderne Demokratie, 1919.
56. Catolicii încă susțin opinia pe care o au mișcările revoluționare legătură directă cu reforma. Pentru detalii despre reforma engleză timpurie, vezi, de exemplu, Wetzer și η d West e's, Kirchnlexicon, 2-te Aufl. bd. 12, p. 1414. - Iluminat opus, de ex. la G. Lechler,
J. von Wiclif., Bd. l-II, 1873.
57. Cf., de exemplu, Grisa r, Luther, III, 1912, p. 477.
58. După cum crede Gasbach în cartea despre democrație sus-citată.
59. mier. G. L e c h l e g, J. von Wiclif, 1873, I, p. 659.
60. Cp. G g isar,L. c., Bd. I, p. 573 și urm.
61.Cp. _ Herzog, Rcalencyclopâdie, Bd. 3, p. 654 cercetare.
62. mier. Herzog,Realcncyclojădie, Bd. 21, p.227 cercetare.
63. Vezi G r is a r, Luther, 1924, 1, p. 421.
64. Cum face Hasbach, L. p.
68. Mier. despre asta mai sus.
66. mier. Borgeaux, Etablissement et révision des constitutions, 1893, p. 1.
67. Semnificația calvinismului este subliniată în special de Dou morgue, Les origines hi-
Storiques de la declarations des droits. Revue du droit public, 1904.
68. Această întrebare nu poate fi considerată rezolvată. Materialele de pe el pot fi găsite la
H o f 1 e g, Die Geschichtsschrciber der liussitschen Bewegung, 1-3. 1856-66. Când îl utilizați, trebuie să aveți în vedere P a 1 a c k y, Die Gcschichtc des Hussiten-tums und Prof. Hofler, 1868.
Lui, Beitrage zur Gcschichtc des Hussitenkricgcs.

Pentru o orientare istorică, trebuie să aveți în vedere următoarele. date cronologice. V și k l și f b s-au născut în jurul anului 1320. În perioada de apogeu al activității sale, s-a născut Gus (în 1369). În 1415 a fost ars. Mișcarea hușită a avut loc în perioada 1420-1430, când au fost formulate ideile hușiților. Luther s-a născut în 1483 și a murit în 1546. Contemporanii lui au fost Calvin și Zwipgli. Prima comunitate independentă a fost fondată în 1608. Marele Război Civil din Anglia a început în 1642. Deci. arr. ideile politice ale independenților englezi au apărut la aproape două secole după hușiți.

69. În e Z o 1 d, Zur Geschichte der Hussitentums, 1874, p. 45.

70. Ibid., p. 47.71. Ibid., p. 44.

72. mier. Gachek, Legea generală a statului, voi. II.

73. Prima ediție a apărut în 1579. Calitatea de autor este acum atribuită lui Duplessis-
M o rn e.

74. „În Regno Israelitico, quod omnium fere politicorum judicio, optime constitutum
erat, eum orsinem fuisse videmus” este formula folosită de autor. mier Vindiciae, ed. I, Edinburgh 1579, p. 90.

75. Ibid., p. 32.

76. p. 37: „Pe care, deci, foarte mult, Caius și Titius îl vor tăia la Scio stipulând bani”.
au promis conjuncție, fiecare dintre ei este de drept pus într-un solid și un solid poate fi cerut din ute-rutro-ul lor; deci Regele este legat de el însuși, și Israel și de el însuși, să aibă grijă să fie atent, ca să nu sufere nicio vătămare a Bisericii.

DEscoperirea și eliberarea bisericii
СОВѢСТИ.'»

Spiritul Ortodoxiei este străin de clericalism. Acest fenomen negativ s-a dezvoltat mai mult pe pământul catolic. Dar asistăm acum la nașterea sentimentelor clericale și a ideologiei clericale rusești. Tinerii noștri ortodocși, uneori chiar și în cea mai bună parte, suferă de această boală. Pentru tineri, aceasta este boala copilăriei a renașterii creștine ruse, pasiunea pentru reacție împotriva perioadei lungi de îndepărtare de Biserica Ortodoxă. Pentru bătrâni, pentru generația prerevoluționară, este mai degrabă scleroză senilă, o incapacitate completă de creativitate și libertate. Ultimul Sinod Episcopal de la Karlovtsakh, care a pornit pe calea schismei bisericești, i-a învins pe mitropoliți, aproape a condamnat mișcarea creștină a tineretului, a emis otrava suspiciunilor răutăcioase, a dorit să molipsească sufletele sănătoase cu intelectul său nebun, se ocupă de un lovitură teribilă adusă dispozițiilor clericale și te face să te gândești la principalele probleme ale conștiinței de sine a bisericii. Aceasta este partea pozitivă a acestei nefericite catedrale. Uneori binele se obține prin rău. Providența lui Dumnezeu folosește și răul în scopul binelui. S-a deschis un abces purulent. Și asta e bine. Autoritatea episcopilor ruși din Iugoslavia și Bulgaria, care au practicat în toți acești ani intimidarea spirituală, a primit o lovitură teribilă. Iar această încercare trebuie să fie suportată de cei care au fost supuși iluziilor clericalismului. Într-o anumită parte a tineretului rus, înflăcărată din punct de vedere religios și sinceră, dar care nu se gândise până la capăt și nu-și dăduse încă seama de fundamentele Ortodoxiei, exista tendința de a considera fiecare episcop ca infailibil și de a vedea în el ceva ca un papă. În generația

surprinsă de reacția împotriva elementelor distructive ale revoluției, este nevoie de a se sprijini de o stâncă de nezdruncinat, de o autoritate fermă, există o frică de libertate a spiritului, libertate de alegere. Dar acest tip de atitudine trebuie să ducă la conflicte tragice pentru conștiință. Numai în catolicism până la sfârșitul anului
*) Responsabilitatea pentru acest articol, deși aparține condeiului editorului, revine autorului său și nu se extinde asupra revistei Put în ansamblu și asupra celui mai apropiat cerc al angajaților săi. Ediție.

mana este conceptul de autoritate ierarhică exterioară, infailibilă, și toate concluziile sunt trase din aceasta. În Ortodoxie, acest concept poate fi întotdeauna doar cu jumătate de inimă și contradictoriu. Dacă îți poți trăi viața cu un tată, apoi cu douăzeci și cinci de tați, certându-te și negându-te, poți cădea cu ușurință într-un cămin de nebuni. De fapt, Ortodoxia diferă de catolicism nu prin faptul că are douăzeci și cinci de papi în loc de unul, ci prin faptul că nu are un singur papă. Și acest lucru trebuie înțeles pe deplin. Conștiința ortodoxă nu cunoaște autoritatea infailibilă a episcopilor. Numai întreaga Biserică posedă o autoritate infailibilă în interior, numai catolicitatea bisericească, iar purtătorul ei este întregul popor bisericesc din toate generațiile creștine, începând cu apostolii. În mesajul giratoriu al Patriarhilor Răsăritului din 18:8, se spune: „Infailibilitatea se cinstește numai în universalitatea Bisericii, unită prin iubire reciprocă, și imuabilitatea dogmei, precum și puritatea ritului. , este încredințată ocrotirii nu a unei singure ierarhii, ci a întregului popor al Bisericii, care este trupul lui Hristos”. Purtătorul și păstrătorul adevărului creștin este întregul popor al bisericii, și nu o singură ierarhie. Și nu există garanții legale formale pentru exprimarea autorității interioare a Bisericii. Un ortodox poate avea mai multă dreptate decât marea majoritate a episcopilor. A fost o vreme când Sfântul Atanasie cel Mare, care atunci era diacon, adică o persoană ierarhic neînsemnată, era purtătorul adevărului Ortodoxiei împotriva aproape întregii episcopii din Răsărit, care înclina spre arianism. Clericii de atunci, admiratori ai autorității ierarhice exterioare, trebuie să fi fost împotriva Sfântului Atanasie cel Mare și pentru episcopii arieni. Pentru conștiința ortodoxă este destul de acceptabil că scriitorul laic A. S. Hhomyakov a exprimat spiritul ortodoxiei mai mult decât unii mitropoliți, care au fost influențați de teologia școlară catolica și protestantă. În Ortodoxie era posibilă o mare libertate de gândire religioasă. Marele avantaj al Ortodoxiei constă în faptul că nu cunoaște garanții exterioare, că nu se gândește la Biserică după chipul împărăției acestei lumi, prin analogie cu statul, solicitând condiții juridice formale, că crede în acţiunea directă a Duhului Sfânt însuşi.Întrebarea este care acum a întunecat şi care trebuie pus în toată ascuţimea ei, se pune întrebarea dacă Ortodoxia recunoaşte libertatea conştiinţei drept principiu fundamental al vieţii spirituale. Tyutchev a scris odată despre Papa Pius al IX-lea: „au fost distruși de cuvântul fatal – libertatea de conștiință este un nonsens”. Aceste cuvinte, atât de apropiate de slavofilii noștri, au sens în justificare doar dacă Ortodoxia însăși recunoaște cu fermitate că libertatea de conștiință nu este un nonsens, ci cea mai mare valoare a creștinismului. Dar trăim într-o eră a fricii de libertatea conștiinței, a timidității, a lipsei de dorință de a-și asuma povara

libertății, povara responsabilității. Sentimentele clericale moderne reprezintă o părtinire catolică în înțelegerea Bisericii și a autorității bisericii.

Și această părtinire catolică este deosebit de puternică în rândul celor care se consideră ortodocși fanatici și exclusivi, care urăsc catolicismul și sunt incapabili să-i înțeleagă aspectele pozitive. Acum are loc o reacție nu numai împotriva gândirii antireligioase rusești, care este o mare binecuvântare, ci și împotriva gândirii religioase rusești din secolul al XIX-lea, care este deja ingratitudine și o întrerupere nejustificată a continuității. Religioasă rusă, gândirea ortodoxă era extraordinar de iubitoare de libertate, a hrănit ideea unui spirit liber, a libertății de conștiință și a pregătit o reformă spirituală creativă, o renaștere spirituală, care a fost zădărnicită de forțele revoluției atee care începuse de mult. în urmă și forțele unei reacții mortale care a stins spiritul, care erau inseparabile de el. Și acum mișcarea creatoare și revigorătoare din Biserică este împiedicată și paralizată de minciunile Bisericii Vii și de neadevărul reformismului bisericesc din Rusia Sovietică.
Problema libertății de conștiință mi se pare fundamentală în mintea creștină și trebuie pusă cu cea mai mare claritate și radicalism posibil. Libertatea are întotdeauna întâietate asupra autorităţii. Chiar și în catolicism, căutarea unei autorități de nezdruncinat, cu semne perceptibile în exterior, este în cele din urmă fictivă și bazată pe iluzie. Autoritatea infailibilă a papei presupune recunoașterea și certificarea acestuia de către conștiința liberă a catolicului credincios. Autoritatea papală nu este o realitate obiectivă exterioară, nu este o realitate de ordine natural-materială, ca realitatea unei pietre care ne violează sau a unei bucăți de lemn care ne lovește din exterior, este o realitate a unei ordini spirituale. . Dar autoritatea papală devine o realitate spirituală doar printr-un act de credință, care este un act de libertate, prin recunoașterea unui subiect religios. Particularitatea conștiinței catolice dominante este că Otic dorește să oprească foarte curând operațiunea libertății de conștiință, că nu-și recunoaște funcționarea permanentă. Conștiința ortodoxă, în schimb, nu recunoaște în principiu această suspendare a libertății conștiinței, acest transfer al acesteia către organul cel mai înalt al Bisericii – libertatea conștiinței acționează continuu, prin ea se realizează însăși viața bisericească conciliară. Viața Bisericii este unitatea iubirii în libertate. În esență, tot ceea ce este semnificativ din punct de vedere spiritual în lumea catolică presupunea și libertatea conștiinței, creativitatea unui spirit liber și nu acțiunea unei autorități formale externe. Libertatea de conștiință în Ortodoxie nu înseamnă deloc individualism protestant, este din interior, în profunzime, legată de catolicitatea. Reforma a avut dreptate sacră în afirmarea libertății de conștiință, dar mai târziu a pornit pe calea greșită a individualismului. Libertatea nu este singurătatea sufletului, opoziția sa cu orice alt suflet și cu întreaga lume. În elementul de libertate, libertatea creștină, individualul-unic este misterios unit cu universalul-universalul. Dar libertatea nu poate fi niciodată terminată și suprimată, nu poate fi niciodată mutată în alta și alta, ea poate fi doar iluminată. Împotriva mea

de conștiință liberă, nu voi accepta niciodată nimic, nu voi accepta nici măcar pe Dumnezeu însuși, căci Dumnezeu nu poate fi violență împotriva mea. Iar smerenia mea în fața celor mai înalte nu poate fi decât iluminarea și transformarea conștiinței mele libere din interior, doar comuniunea mea misterioasă cu cea mai înaltă realitate. Chiar și Sinodul Ecumenic, cel mai înalt organ al Ortodoxiei, nu are autoritate formală. Sinodul Ecumenic nu are trăsături formale și juridice care să fie perceptibile senzual, nu are o natură legalistă. Nici din catedrală nu este necesar să faci un idol și să-l absolutizezi. Un conciliu se poate dovedi a fi un conciliu de tâlhari, având toată înfățișarea legalității.*) Un conciliu cu adevărat ecumenic este acela în care Duhul Sfânt acționează cu adevărat. Iar autenticitatea, spiritualitatea unui conciliu ecumenic este denunțată și certificată de cei liberi. constiinta poporului bisericesc. Duhul Sfânt acționează în oamenii bisericii, în catolicitatea bisericească și stabilește distincția între adevăr și minciună, autenticitate și fals. Ordinea vieții bisericești, ca viață spirituală, este diferită prin aceea că nu are garanții exterioare, nici semne legale și perceptibile material de autenticitate. Totul este decis de viața spirituală, de experiența spirituală. Duhul Sfânt nu acționează în același mod cum acționează forțele naturale și forțele sociale. Nu există analogii aici. Instalarea prea multă a unei asemenea analogii în viața bisericească este o ispită, este asemănarea Bisericii cu această lume. Structura ierarhică a bisericii, inevitabilă din punct de vedere istoric, dezvoltarea canoanelor este un fenomen de ordin secundar, nu primar. Primar este doar viața spirituală însăși și ceea ce se vede în ea. Ea ține Biserica în sfințenia ei. Afirmarea primatului autorității ierarhice externe este întotdeauna autoînșelăciune și iluzie. Numai cei ale căror convingeri interioare se dovedesc a fi identice sau asemănătoare cu autoritatea ierarhică externă se supun în cele din urmă autorității ierarhice externe. Nimeni nu s-a supus vreodată unei autorități externe dacă conștiința lui s-a opus cu tărie sau s-a supus doar în ordinea disciplinei pur exterioare. Același lucru trebuie spus despre catolici. Autoritatea externă de la sine nu ar putea convinge pe nimeni de nimic. Convingerea vine întotdeauna din interior și implică întotdeauna interacțiunea dintre libertatea conștiinței și Duhul lui Dumnezeu. Clericalismul este convingător numai pentru clericali prin convingere, pentru cei care ei înșiși prețuiesc cel mai mult ordinea vieții clericale, care vor; ei înșiși doresc triumful direcției clericale, partidului clerical. Apărătorii autorității și oponenții libertății recunosc de obicei libertatea completă și nelimitată pentru ei înșiși, dar nu doresc să o recunoască pentru alții. Aceștia sunt cei mai nesmeriți oameni, cei mai voinici de sine. Acest lucru este confirmat de exemplul tendinței clericale de dreapta în emigrare. Susținători extremi și uneori fanatici

*) Despre catedrale se cunosc recenzii ascuțite despre Sfântul Grigorie de Nazianzip, pe care nu avea chef să le viziteze.

Liniile Sinodului Episcopilor de la Karlovtsy împotriva Mitropolitului Evlogy reprezintă un grup monarhic de extremă dreaptă care alege cel mai înalt organism bisericesc și mitropoliții nu pe baza considerațiilor canonice ecleziastice, ci pe baza simpatiilor lor politice, a aspirațiilor lor reacţionare negre. . Dacă Sinodul Episcopilor și Consiliul Episcopilor ar descoperi brusc o tendință ecleziastică mai de stânga și iubitoare de libertate, dacă s-ar rupe de

tendința monarhistă de dreapta, atunci susținătorii săi actuali s-ar retrage din ea și ar începe să-i nege caracterul ecleziastic și autoritate. Așa sunt, până la urmă, comuniștii care recunosc pentru ei înșiși plinătatea libertății, dar nu permit altora să respire liber. Toți acești monarhiști de extremă dreapta aflați în exil își recunosc pe deplin libertatea de conștiință și libertatea de alegere și plasează autoritatea Bisericii oriunde le place și le place, dând autoritate acelor mitropoliți și episcopi care își îngăduie instinctele și îi simpatizează. Am auzit de mai multe ori de la rușii de la Berlin că nu recunosc autoritatea mitropolitului, sub a cărui jurisdicție sunt supuși, pentru că nu le place îndrumarea lui. Vocea Bisericii, care le-ar condamna dorințele și simpatiile politice, acești oameni nu ar asculta niciodată și nu ar recunoaște-o ca fiind biserică. Până la urmă, ei nu au vrut niciodată să-l asculte pe Patriarhul Tihon, adică organul suprem al Bisericii Ortodoxe Ruse, iar episcopii, cărora nu le-a plăcut îndrumarea patriarhului, nici nu l-au ascultat. Formarea însăși a sinodului episcopilor a fost o încălcare a voinței patriarhului, a fost un act neautorizat. Toți acești oameni cu voință proprie din tabăra dreaptă nu au recunoscut niciodată libertatea bisericii și au apărat întotdeauna violența statului asupra bisericii, sau mai bine zis, nu a statului, ci a propriei direcții politice, a propriilor interese. Prima Catedrală Karlovtsy, condamnată de patriarh, era toată sub semnul dominației organizațiilor monarhiste de dreapta asupra bisericii. Ce legătură are autoritatea ierarhică a bisericii cu asta! Nu este recunoscut când nu este plăcut. Acum, în dreapta emigrare, autoritatea bisericească este recunoscută acolo unde sunt aprobate și încurajate aspirațiile politice reacționar-restauratoare, unde există o obsesie pentru spiritul obscurantismului și mania malefic a „Iudeo-Masoneriei”. Cu canoanele, nimeni nu este la ceremonie și se acoperă doar ipocrit și înșelător. Este destul de clar că din punct de vedere canonic, adevărul este de partea mitropolitului Evlogii, dar tendința drept-clericală recunoaște că autoritatea bisericească aparține sinodului episcopilor, deoarece exprimă spiritul și aspirațiile lor. Direcția clericală de dreapta este formată din acei oameni care doresc dominația bisericii cu politica lor, statalitatea monarhică. De asemenea, recunoaște primatul libertății asupra autorității, dar numai propria sa libertate. Își proiectează libertatea sau voința într-un organ care le place și le convine. Și această minciună trebuie dezvăluită și este dezvăluită de viața însăși. Episcopia Karlovtsy este un partid cunoscut, un curent cunoscut, și nu vocea Bisericii.

qui. Pretențiile acestei tendințe a Bisericii Ortodoxe din străinătate pentru autocefalie și pentru conducerea întregii Biserici Ortodoxe Ruse sunt jalnice și ridicole. Ierarhia emigranților într-o parte semnificativă (nu toate, desigur) este o ierarhie care și-a abandonat turma și, prin urmare, nu poate avea o mare autoritate morală pentru întreaga lume ortodoxă rusă. Nici un singur episcop sau preot în exil nu are dreptul moral de a judeca episcopii și preoții sortiți vieții de martir în Rusia. Și sunt cei care vorbesc cu dispreț și condamnare a Patriarhului Tihon, a Mitropolitului Veniamin. Acesta este un fenomen fără Dumnezeu și dezgustător. Nu se știe cum s-ar fi comportat o persoană disprețuitoare și condamnătoare în Rusia sovietică, dacă s-ar fi alăturat bisericii vie, așa cum au făcut mulți foști sute de negre, din moment ce fuseseră angajați anterior în slujirea autorităților și

în denunțuri. Și știm deja că atât Patriarhul Tihon, cât și Mitropolitul Veniamin au fost, deși în moduri diferite, martiri.
Am intrat într-o eră lungă de necazuri ecleziastice. Pentru cel care cunoaște isteria bisericii, nu există nimic fără precedent în asta. Dar noi, rușii, suntem obișnuiți cu o lungă perioadă de pace și stabilitate bisericească. Oamenii ortodocși trăiau într-un mod stabil de viață, într-o fuziune puternică a Bisericii și a statului. În secolul al XIX-lea, în lumea rusă au avut loc mișcări furtunoase, care au dus la o criză și o catastrofă, dar se pare că biserica se afla într-o stare de odihnă gravă și imobilitate. Poate că catastrofa a venit din această imobilitate a Bisericii. Monarhia a păzit pacea Bisericii, dar în același timp a intervenit în ea și orice mișcare creatoare, nu a permis nici măcar un conciliu. Mulți ortodocși au crezut că această pace și imobilitate vor fi eterne. Dar pentru un ochi mai pătrunzător, era clar că nu totul era atât de prosper și de calm în Biserica Ortodoxă. Au avut loc procese interne, s-au scos la iveală contradicții interne, care nu au fost dezvăluite doar pentru că Biserica era în sclavia statului. Stilul predominant al bisericii imperiale a fost acela al stagnării și imobilității moarte și moartă. Nu au existat necazuri și lupte bisericești, pentru că era puțină viață creatoare, sau era doar în minoritate, care nu avea putere să se exprime. Când au existat necazuri în Biserica primelor secole, a existat și o viață creatoare furtunoasă în ea. Necazurile bisericești pot fi reversul unei vieți interioare tulburi, tensiuni religioase, lupte interioare ale spiritului. Intrăm într-o asemenea eră, foarte grea, dureroasă, responsabilă, dar plăcută odată cu apariția unei mișcări creative. Ordinea spirituală ortodoxă va trebui schimbată. Un nou stil apare în Ortodoxie. Și trebuie să-ți înarmezi sufletul pentru mantia erei tulburărilor. Nu există și nu ar trebui să existe o întoarcere la vechea pace și stabilitate. Este imposibil să luăm povara libertăţii de alegere, este imposibil să ne sprijinim pe stânca de nezdruncinat aflată în afara noastră. Ska-

la în adâncul spiritului nostru. Suntem prezenți în istoria Bisericii Ortodoxe la sfârșitul și lichidarea nu numai a perioadei sinodale Petru cel Mare, ci și a întregii perioade constantine din istoria creștinismului și la începutul unei noi ere în creștinism . Biserica va trebui să-și definească într-un mod nou atitudinea față de lume și de procesele care au loc în lume. Ea trebuie să fie liberă și independentă de stat, de împărăția lui Cezar, de elementele lumii și, în același timp, să fie mai simpatic cu procesele pozitive și creative din lume, să binecuvânteze mișcarea lumii către Hristos și Creștinismul, chiar dacă este încă inconștient, se întâlnește altfel cu fiul risipitor care se întoarce la Tatăl, prin care s-a făcut până acum. Într-o epocă a crizei istorice și a punctului de cotitură, a prăbușirii lumii vechi și a nașterii unei lumi noi, ierarhia bisericească nu este imediat și nu este pe deplin conștientă de amploarea evenimentelor, nu înțelege imediat și nu pe deplin aspectele ecleziastice, religioase. sensul a ceea ce se întâmplă. O parte a ierarhiei rămâne în întregime în vechime și tânjește după restabilirea vieții vechi, calme, nemișcate, este insensibilă la ora istorică, oarbă la ceea ce se întâmplă în lume, privește tragedia omenirii cu antipatie și ostilitate. , este plin de neprihănire și izolare fariseică. O altă parte a ierarhiei începe să simtă schimbarea care a avut loc, dar nu este încă suficient de conștientă de ea; o a treia parte este deja mai conștientă de ea. Un

sentiment și o conștiință atât de diferită a ceea ce se întâmplă dă naștere unei lupte în interiorul ierarhiei însăși și confuziei bisericești. Ca întotdeauna, motivele ideologice sunt amestecate cu motive de clasă și personale, lupta de clasă și competiția personală. Episcopii de Karlovtsy, sinodul de Karlovtsy și partea predominantă a catedralei reprezintă o tendință în ierarhie care aparține în întregime trecutului în decadență, epocii muribunde în Ortodoxie. Ei nu văd nimic și nu înțeleg ce se întâmplă, sunt orbi din punct de vedere spiritual și amărâți de tragedia care are loc în lume și în omenire, sunt cărturari și farisei moderni, pentru ei Sabatul este mai înalt decât omul. Ultimul Sinod Karlovtsy și blestemul său asupra fiecărei mișcări creatoare a creștinismului sunt ultimele convulsii ale perioadei de lichidare a bisericii, monofizitismul în spirit, adică negarea omului și cezarepapistul în carne, adică îndumnezeirea Cezarului, care locuiește pe pământ. Acest curent trebuie să anatemizeze tot ce se întâmplă în omenire și în lume, este obsedat de suspiciune și suspiciune răutăcioasă, peste tot nu vede decât creșterea răului, pentru că nu vrea decât viața veche și urăște orice viață nouă.
Ea nu este legată de cele veșnice din biserică, ci de cele pieritoare, trecătoare din ea. Îngreunează zorii unei vieți tinere în Ortodoxie. În spatele acestei tendințe, nu numai că nu există un adevăr spiritual, dar nu există nici un adevăr canonic. Tendința sinodală dreaptă în emigrare este formal similară cu tendința sinodală stângă din Rusia sovietică. Libertatea Bisericii nu este respectată nici acolo, nici aici. Adevărul spiritual și adevărul canonic sunt în întregime de partea acelei părți a ierarhiei,

care observă libertatea bisericii, care plasează biserica deasupra elementelor lumești și a patimilor politice, care a simțit dimensiunile răsturnării istorice care a avut loc și imposibilitatea revenirii la vechi. Această parte a ierarhiei din străinătate este reprezentată de mitropolitul Evlogii. Iar ideea aici nu este în părerile personale ale Mitropolitului Evlogii, ci în faptul că el este un instrument al Voinței Superioare, Providența Divină într-o perioadă dificilă și dureroasă de tranziție în existența Bisericii Ortodoxe din străinătate. Așa a fost Patriarhul Tihon pentru toată Rusia. În aceasta, ajutorul lui Dumnezeu ne este dat în mod clar. Un patriarh și un mitropolit nu pot fi purtători de cuvânt ai unor curente extreme din viața bisericească și rareori iau inițiativa în mișcările violente. Misiunea lor este de a menține echilibrul bisericii într-o perioadă de neliniște și neliniște. Dar în această misiune a lor, ei nu ar trebui să interfereze cu mișcările creative emergente, ei le pot binecuvânta, introducându-le în curentul principal al vieții bisericești. Echilibrul vieții bisericești, unitatea ei, nu poate fi menținut prin compromis cu partea în declin a ierarhiei, care blestemă viața creatoare și împiedică Biserica să intre într-o nouă eră. Acest curent în descompunere este sortit să moară. Dezvoltarea Bisericii este de cealaltă parte a politicii sale mortale, care asuprește spiritul. Cred că o despărțire, mai devreme sau mai târziu, este inevitabilă. *) De la el Biserica Ortodoxă nu va înceta să existe și nu își va pierde unitatea. Unitatea în adevăr este importantă, și nu un compromis între adevăr și minciună.Iar teama că tendința reacționară-restauratoare se va rupe în cele din urmă și va muri nu este o teamă religios-ecleziastică, ci o teamă politică, deoarece aceasta va fi o lovitură mortală pentru întregul trend monarhic de dreapta. Dar această lovitură

trebuie dată, pentru că acest curent împiedică redresarea Rusiei și a poporului rus, împiedicând nașterea unei vieți mai bune. Partidul de extremă dreaptă din Ortodoxie se agață de naționalismul bisericesc, de izolarea și izolarea Ortodoxiei în lumea creștină, nu înțelege spiritul universalității. Probabil că va trebui să trecem printr-o nouă ruptură între Vechii Credincioși și Vechii Credincioși, dar în cel mai rău sens al cuvântului. În vechea schismă era tot adevărul poporului, care nu va fi în noua schismă. Această scindare este posibilă atât în Rusia însăși, cât și în emigrație. Și ar trebui să fii pregătit spiritual pentru asta. Acest lucru necesită curaj și determinare.
Epoca noastră din viața bisericii pune o problemă spirituală foarte dificilă și complexă. Ce înseamnă dacă un episcop cunoscut pentru viața sa ascetică, un călugăr adevărat care a împlinit poruncile Sfinților Părinți, cunoscut pentru spiritualitatea sa, se dovedește a fi orb din punct de vedere spiritual și nevăzător, dacă nu este capabil să discerne duhurile, dacă peste tot în lume şi omenire vede numai răul şi întunericul şi condamnat

♦) Desigur, posibilitatea reconcilierii temporare nu este exclusă, dar nu poate fi profundă

să răspândească blestemul și întunericul în jurul tău? Aceasta este o întrebare foarte tulburătoare, care necesită o atitudine atentă față de sine. Aparent, asceza în sine nu duce la cele mai înalte realizări spirituale și nu dezvoltă viziunea spirituală, poate chiar seca și împietri inima. Diavolul este și el ascet. În calea spirituală este nevoie de un alt element, fără de care ascetul își pierde sensul transformator și iluminator. Asceza fără iubire este zadarnică și moartă. „Dacă vorbesc în limbi omenești și îngerești, dar nu am dragoste, atunci sunt un aramă care sună sau un chimval care sună. Dacă am darul profeției și știu toate tainele, am toată cunoașterea și toată credința, ca să pot muta munții și nu am dragoste, atunci nu sunt nimic. Și dacă îmi dau toate averile și îmi dau trupul să fie ars și nu am dragoste, nu-mi este de nici un folos. Dragostea rezistă mult, este milostivă, iubirea nu invidiază, iubirea nu se înalță, nu se mândrește, nu acționează nepoliticos, nu își caută pe ale sale, nu este iritată, nu gândește răul, nu se bucură de nelegiuire. , dar se bucură de adevăr, acoperă totul, crede totul, îndură totul. (L-am mâncat pe primul, către Corinteni, cap. 13. 1-7). Episcopii care s-au adunat la Sinodul Episcopal de la Karlovtsy nu au îndeplinit preceptele Ap. Paul. Nu există dragoste în cuvintele și faptele lor, există ostilitate profundă, antipatie pentru om și pentru creația lui Dumnezeu. Nu sunt „îndelung răbdători” sau „mistici”, sunt „umflați”, „se irită”, „gândesc rău”, nu „acoperă” nimic, nu „spera” în nimic, nu „suportă”. " orice. Un călugăr ascet poate împlini porunca dragostei pentru Dumnezeu, dar dacă nu împlinește poruncile dragostei față de aproapele, nu iubește pe om și creația lui Dumnezeu, dacă vede numai răul în om, atunci însăși dragostea lui pentru Dumnezeu este denaturată. și pervertit, atunci el „sună de aramă sau sună chimbal”. Ostilitatea ascetic-monastică, antipatia, suspiciunea față de lumea omenească, față de orice mișcare din lume este o perversiune a credinței creștine. Creștinismul este religia iubirii de Dumnezeu și a iubirii de om. O singură iubire pentru Dumnezeu fără iubire pentru om este o perversiune a iubirii pentru Dumnezeu. O singură iubire pentru om fără iubire pentru Dumnezeu (umanismul) este o perversiune a iubirii pentru om. Misterul creștinismului este misterul bărbăției lui Dumnezeu. Călugărul

ascet, în care inima s-a secat și s-a răcit, care îl iubește pe Dumnezeu, dar tratează cu antipatie omul și lumea, este un monofizit practic, vital, nu mărturisește religia lui Dumnezeu-bărbăție. El este vinovat de nașterea umanismului fără Dumnezeu în lume. În Ortodoxie a existat această abatere monoteistă, iar acum îi trăim roadele rele. Suntem prezenți la ultimele mișcări convulsive ale monofizitului, Ortodoxia, ostilă omului, sau, mai bine zis, falsa Ortodoxie. Acest spirit este sortit să piară, se înfurie împotriva omului și blestemă fiecare mișcare a vieții. Această întrebare este pusă ascuțit în frământările noastre bisericești. Astăzi este o luptă pentru creștinism, ca religie a lui Dumnezeu-bărbăție, unind în sine plinătatea iubirii pentru Dumnezeu și om. Asceza fără iubire este moartă,

îl face pe cineva orb și nevăzător, îl face pe om un eunuc. Acest adevăr trebuie dobândit prin suferință în frământările actuale. Cel căruia îi pasă exclusiv de mântuirea sufletului său și care este rece și crud cu aproapele, îi distruge sufletul. În episcopii care și-au pronunțat hotărârile la Catedrala Karlovtsy, nu sunt semne de iubire creștină, ei fac o faptă lipsită de iubire, ostilă omului. Sunt monofiziți în sensul spiritual și moral al cuvântului, oricât de mult ar profesa formule dogmatice ecleziastice impecabile. Acesta este sensul metafizic al evenimentelor.

Se vorbește mult în aceste zile despre biserica vieții. Acesta este sloganul mișcării creștine a tineretului rus. Sloganul este, fără îndoială, adevărat, dar necesită clarificare și dezvăluire a conținutului său, deoarece în el poate fi introdus conținut foarte divers. Biserica vieții poate fi înțeleasă în spiritul falsei ierocrații și clericalism, în spiritul vechii idei teocratice bizantine, descompusă istoric și de nerecuperat. Unii chiar înțeleg biserica ca subordonarea tuturor aspectelor vieții principiului ierocratic, conducerea directă a ierarhilor. Aceasta este mai degrabă o înțelegere catolică decât ortodoxă a bisericii, o idee teocratică catolică, de care mulți catolici sunt eliberați. Nu este clar de unde a venit ideea dintr-o anumită parte a tinereții noastre că ierarhia bisericească posedă un fel de infailibilitate și carisme speciale de cunoaștere și învățătură. În esență, nu există o astfel de învățătură în Biserica Ortodoxă, chiar dacă ierarhii individuali aderă la ea. Contrazice fundamental principiul catolicității, care stă la temelia Bisericii Ortodoxe. Catolicitatea Bisericii, care nu poate avea nicio expresie juridică formală, este ireconciliabilă cu afirmarea autorității infailibile a episcopiei și privilegiile sale carismatice exclusive în învățătură și învățătură. Spiritul respiră unde vrea. Pentru conștiința ortodoxă, Biserica nu este o societate inegală. Preoția are în primul rând o semnificație liturgică și în aceasta este infailibilă și nu depinde de calitățile și darurile umane. Dar adevărul creștin este revelat și păstrat de către întregul popor al bisericii și în el pot apărea oameni cu un fel special de daruri individuale de învățătură. Preoția ține de îndrumare pe calea spirituală a mântuirii sufletelor, dar nu și pe calea creativității, care este o chemare umană. Da, iar bătrânețea, atât de caracteristică Ortodoxiei, mărturisește faptul că nici măcar darurile spirituale ale sufletelor conducătoare nu sunt direct legate de rangul ierarhic. Căci un bătrân este o persoană înzestrată cu carisme individuale, ghicit de oameni, o persoană purtătoare de spirit, și nu un anumit rang ierarhic. Bătrânii

erau foarte des persecutați de episcopi.*) Fără îndoială, episcopul are putere disciplinară în

*) În acest sens, viața pr. Leonid, unul dintre primii bătrâni de seamă ai Schitului Optina.

eparhie, fără de care administrarea Bisericii este imposibilă. Dar aceasta nu înseamnă nici o autoritate infailibilă, nici un dar special de învățătură. Episcopia conduce structura ierarhică a Bisericii, menține unitatea bisericii și protejează tradiția ortodoxă. Dar nu deține dominație asupra întregii vieți creatoare a omului și a oamenilor, asupra cunoștințelor sale, asupra construcției sale sociale, nu deține inițiativa creatoare în viața spirituală. Chiar și catolicismul recunoaște că în interior preoția aparține tuturor creștinilor și că, într-un anumit sens, toți creștinii sunt preoți. Numai pe plan extern catolicismul afirmă principiul ierarhic într-o formă extremă. *) Ortodoxia recunoaște preoția universală mai potențială. Aceasta este în conformitate cu învățătura apostolilor și a multor învățători ai bisericii. Între timp, ierocrația este o abatere și o perversiune, o lipsă de dorință de a admite că Duhul Sfânt lucrează în toată umanitatea creștină, că Hristos locuiește în poporul Său. Aceasta este ispita Marelui Inchizitor, renunțarea la libertatea spiritului și înlăturarea poverii libertății de alegere, impunerea răspunderii asupra celor puțini și îndepărtarea ei din conștiința tuturor creștinilor. Și este nedrept să dai vina doar pe catolici pentru asta. Biserica vieții poate fi înțeleasă într-un sens diametral opus, pentru a vedea în ea tocmai impunerea unei mai mari responsabilități asupra întregului popor bisericesc, asupra tuturor creștinilor, un efect mai puternic al libertății spirituale. Ea poate și ar trebui să fie recunoscută ca potențial ecleziastică și ceea ce nu are o ștampilă legală oficială, formală de eclesiasticitate. Biserica vieții este un proces invizibil, care nu lovește puternic în ochi. Împărăția lui Dumnezeu vine pe nesimțite, în adâncul inimilor omenești. Popoarele s-au săturat de minciunile condiționate ale eclesiasticismului extern, care a sfințit simbolic viața fără transformarea și îmbunătățirea ei reală. Iar adevărata ecleziasticizare a vieții înseamnă nu numai procese care sunt subordonate formal ierarhiei bisericești și sunt supuse consacrarii simbolice condiționate, ci mai presus de toate acele procese în care viața este cu adevărat schimbată și transformată în spiritul lui Hristos, adevărul lui Hristos este realizat. Aceste procese pot rămâne în exterior libere și pot părea autonome, dar în interior Duhul lui Hristos poate să lucreze în ele. Buharev, unul dintre cei mai remarcabili teologi ruși, vorbește foarte bine despre „coborârea lui Hristos pe pământ”, despre asimilarea lui Hristos în fiecare act al vieții noastre. Ocer-

*) În marele catehism al Sinodului Tridentului se spune:
„De aceea, în ceea ce privește preoția interioară, toți credincioșii, după ce au fost spălați cu apă de dizolvat, se numesc preoți; dar mai ales cei drepți care au duhul lui Dumnezeu și sunt făcuți mădulare vii prin binecuvântarea harului dumnezeiesc al lui Isus Hristos, marele preot; Căci prin credință, care este aprinsă de caritate, ei sacrifică lui Dumnezeu jertfe duhovnicești pe altarul minții lor: în această clasă trebuie numărate toate acțiunile bune și cinstite pe care le-au săvârșit spre slava lui Dumnezeu. Catehismul „Conciliului de la Trent”. 1883. Tome premier, pag. 490.

Forjarea vieții este o creștinizare reală, ontologic reală a vieții, în afara viziunii luminii lui Hristos, adevărului lui Hristos, dragostei și libertatea lui Hristos în toate sferele vieții și creativității. Acest proces necesită libertate spirituală, nu poate fi rezultatul unei autorități externe sau al constrângerii. Viața Operkovlenie nu este doar un proces sacramental, procesul de sfințire a vieții, dar există și un proces profetic, un proces creativ, de transformare a vieții, de schimbare a ei și nu doar de sfințire. Prin urmare, ea nu poate proceda sub dominația exclusivă a principiului ierocratic; în ea operează libertatea creștină. Este eronat și arbitrar să spunem că harul lucrează în autoritate și nu lucrează în libertate. Ei subliniază faptul că libertatea a comis multe atrocități în lume, că a fost întuneric și fără har. Dar la urma urmei, autoritatea nu a făcut câteva atrocități și a înmulțit întunericul și răutatea în lume. Nu există garanții nici în autoritate, nici în libertate, pentru că în spatele autorității se pot ascunde și libertatea rea, voința de sine și arbitrariul. Dar libertatea poate fi, de asemenea, luminată și plină de har, iar prin libertate acționează Duhul lui Dumnezeu. Acolo unde este Duhul lui Dumnezeu, acolo este libertate. Și fără libertate lucrarea lui Dumnezeu în lume este imposibilă. Conștiința liberă în om este întunecată de păcatul originar, dar nu este distrusă. Altfel, chipul și asemănarea lui Dumnezeu ar fi fost șterse în om, iar el nu ar fi putut primi nicio revelație, o viață religioasă i-ar fi fost imposibilă. Prin mântuirea lui Hristos, libertatea umană este reînviată și luminată din interior, iar o conștiință liberă este stabilită într-o persoană, ca o acțiune directă în el a luminii lui Hristos.
Afirmarea fără teamă a libertății spiritului, libertatea conștiinței are o importanță deosebită în epoca noastră critică, în epoca necazurilor ecleziastice și a furtunilor religioase. Libertatea este aspră și necesită forță. Dar această severitate și putere este nevoie acum. Tocmai în epoca noastră este imposibil să ne bazăm doar pe autoritatea externă, pe o stâncă care se ridică în afara noastră, și nu în noi. Trebuie să trăim pe deplin acest sentiment al absenței garanțiilor externe și al inviolabilității exterioare, să ne dăm seama, astfel încât în noi înșine să se deschidă o fortăreață de neclintit. Și asta înseamnă cel mai puțin că Dumnezeu ne-a abandonat. Acțiunea Duhului Sfânt poate fi mai puternică ca niciodată. Providențial este șovăiala tuturor autorităților externe, prăbușirea tuturor iluziilor. Aceasta ne este trimisă ca un test al libertății noastre creștine, cetatea noastră interioară. Nici un singur creștin ortodox nu va avea voie să se abată de la libertatea de alegere, de la săvârșirea unui act de conștiință liberă. Acest lucru nu poate fi evitat cu laș și ascuns într-un loc sigur. Cea mai înaltă ierarhie din era tulburărilor și luptei va avea nevoie de conștiința liberă a creștinilor, de libertatea lor de alegere. Dumnezeu are nevoie de conștiința liberă a omului, de hotărârea liberă a omului, de iubirea liberă a omului. Acesta este sensul lumii. Negarea libertății de conștiință, ca principiu suprem și principiu fundamental al vieții religioase,

există o negare a sensului lumii, există o rezistență sclavă față de Dumnezeu, există o ispită și o întrerupere – patosul libertății de conștiință nu este patosul liberalismului formal și indiferent, ci aparține însuși conținutului creștinului. credinţă. Am tot vorbit nu despre libertatea pe care o cer de la Dumnezeu, ci despre libertatea pe

care Dumnezeu o cere de la mine. Tulburările bisericești care au loc acum în interiorul Rusiei și în exil plasează cererea de fermitate, putere și putere în libertate, cererea de putere a libertății în noi. Fără spiritul libertății, tentația comunismului nu poate fi învinsă și nimic nu i se poate opune.
Povara și greutatea libertății, isprava libertății nu ne vor fi date pentru a ne arunca. Într-un anumit sens, oricât de paradoxal sună, suntem forțați la libertate de cel mai tragic curs al evenimentelor mondiale. Iar conștiința noastră trebuie să stea la apogeul realizărilor istorice. Evenimentele triste care au avut loc la Sinodul Episcopal au latura lor pozitivă - se eliberează de iluzii și ispite, le amintesc negativ creștinilor de dreptul lor de întâi născut și de chemarea lor superioară. Suspiciunea mișcării creștine a tineretului rus, cel mai valoros lucru care există acum în emigrare, învață tinerii că în afara libertății spiritului, o renaștere creștină este imposibilă. Și acum este mai clar ca niciodată că Biserica Ortodoxă este ținută unită nu de autoritatea externă, nu de unitatea organizațională exterioară, ci de libertatea interioară a spiritului, libertatea lui Hristos, libertatea și harul, acțiunea Duhului Sfânt asupra libertatea individului.
NIKOLAY BERDYAEV.

DESPRE BINELE ANTICHRIST.
Aceste observații critice se referă la conceptul de „Legenda lui Antihrist” propus în „Trei convorbiri” a lui V. Solovyov: mai exact, una dintre laturile acestui concept, care este foarte semnificativă pentru Solovyov din ultima perioadă și pentru eshatologia. a timpului nostru.
Acum Solovyov este puțin citit. Mulți îl consideră cu condescendență, ca superior, sau cu suspiciune, ca eretic. Din toată moștenirea sa literară, în afară de poezie, numai Trei Convorbiri nu și-a pierdut puterea asupra minții și, probabil, nu o va pierde curând. În această ultimă lucrare pe moarte a filozofului, trăiește o acuitate incitantă a problemei, o vigilență extraordinară a viziunii, parcă ar transgresa măsura viziunii artistice. Autorul, pentru care era palpabilă „imaginea nu atât de îndepărtată a unei morți palide” (Prefață, datată Duminica Sfintei 1900), depășește granițele formei literare și în Legenda sa vorbește cu inspirație aproape profetică.
Tocmai, ca profeție, a fost acceptată; ca o profeție, trăiește în rândul inteligenței creștine ruse, infiltrându-se în cercurile largi ale bisericii. Oamenii ostili lui Solovyov stau ferm pe această voință a lui, în care gânditorul renunță la ceea ce a slujit toată viața: idealul culturii creștine.
A existat o denaturare izbitoare a perspectivei. Este deja dificil să distingem specificul Solovyov în imaginea lui Antihrist de biserica tradițională. Antihristul celor „Trei Convorbiri” a devenit o imagine canonică pentru mulți. Se pare că el este pur și simplu transpus din Apocalipsă în planul istoric modern. Și în lumina acestei iluzii, ideea bunătății antihrist dobândește un caracter fals tradițional și canonic.

Poate că străpungem ușile deschise, demonstrând cu citate ceea ce toată lumea își amintește: că lucrarea lui Antihrist la Solovyov este îndeplinită sub forma slujirii binelui. Aceste citate sunt doar de dragul acurateții. Și că Solovyov însuși a văzut semnificația ideii

sale este clar din prefața la Trei conversații, publicată în ziarul Rossiya la rubrica „Despre bunătatea contrafăcută”.
Antihristul lui Solovyov este în primul rând un „spiritualist” și un om cu virtuți stricte. „Nu prin înșelarea sentimentelor și a pasiunilor joase și nici măcar prin momeala înaltă a puterii” pentru a-l seduce. „Pe lângă geniu, frumusețe și noblețe excepționale, cele mai mari manifestări de abstinență, abnegație și caritate activă păreau să justifice suficient marea mândrie a marelui spiritualist, ascet și filantrop.” Privat de dragoste adevărată pentru bine („s-a iubit numai pe sine” curs. V. S.), el se hrănește cu conștiința virtuților și darurilor sale supraomenești - la urma urmei, acesta, după cum se spune, este un om de o moralitate impecabilă și geniu extraordinar. Într-un cuvânt, acesta este un „om drept mândru”. Etica lui este în primul rând caritativă, socială. „Nu doar un filantrop, ci și un filosof”, era vegetarian, a interzis vivisecția și a stabilit o supraveghere strictă a abatoarelor; Societățile pentru protecția animalelor au fost încurajate în toate modurile de către el. Afacerea vieții sale este stabilirea păcii universale pe pământ și „egalitatea sațietății universale”. Cartea lui, care îi deschide calea spre putere asupra lumii, cucerește lumea cu un cuvânt, nu cu o sabie, dezarmează chiar și pe dușmani cu înaltul său idealism. „Aici, nobila reverență pentru tradițiile și simbolurile antice este combinată cu un radicalism larg și îndrăzneț al cerințelor și instrucțiunilor socio-politice, libertatea nelimitată de gândire cu cea mai profundă înțelegere a tot ceea ce este mistic, individualismul necondiționat cu devotamentul arzător pentru binele comun, cel mai idealismul exaltat al principiilor călăuzitoare cu deplină certitudine și vitalitate a deciziilor practice”. Îi lipsește numele lui Hristos, dar întregul „conținut al cărții este impregnat de adevăratul spirit creștin al iubirii active și al bunăvoinței universale.” ruinat fundamental de lipsa iubirii și mândria nerezonabilă. Acest viciu originar îl face un fals mesia, un părtaș al harului satanic și, în confruntarea finală cu mărturisitorii lui Hristos, îl transformă pe înțelept-filantrop într-un tiran dezgustător.
Prima întrebare pe care ne-o punem este: oare imaginea virtuosului Antihrist aparține alcătuirii tradiției eshatologice bisericești? Pentru toți cititorii, este clar în „Convorbiri” cât de atent a tratat autorul această tradiție, câte trăsături chiar exterioare a tras de aici: nașterea lui Antihrist dintr-un tată necunoscut și „comportamentul îndoielnic” al mamei sale, 56.

legătura misterioasă cu Satana, rolul magului Apollonius, corespunzător fiarei care iese din pământ (Apoc. 13.11), minunile sale („focul din cer”), Ierusalimul, ca loc al ultimei lupte, al revoltei lui evreii împotriva lui Antihrist, moartea a doi martori, fuga credincioșilor spre deșert etc. - toate aceste trăsături sunt profund tradiționale. Cu toate acestea, este clar că, în unele privințe, Solovyov s-a îndepărtat în mod deliberat de tradiție. Așadar, în „martori” nu vede pe Moise și Ilie (sau Enoh, Ieremia) care au înviat, ci pe Petru și Ioan, întruchipând bisericile occidentale și răsăritene. Dezvoltând această idee, a trebuit să le adauge pe Pavel (Dr. Pauli), care nu mai avea nicio bază în tradiție, ca toată viziunea ultimei uniri a bisericilor. E izbitoare și paloarea fundalului sângeros, pe care se dezvăluie ultima tragedie. Invazia mongolilor este descrisă în termeni schematici. Nu auzim nimic despre devastarea Europei și, în plus, umanitatea creștină răstoarnă curând acest jug și se bucură de pace

durabilă în ultimul secol al existenței sale. Tot în treacăt (în postfață) se spune despre ultima persecuție, în timpul căreia piere multe mii și zeci de mii de creștini și evrei credincioși. Lucrarea lui Antihrist se realizează în lume, în tăcerea unei civilizații mature și complete – așa este, evident, ideea lui Solovyov – strâns legată de ideea virtuosului Antihrist. Mongolii sunt atrași de păr, parțial ca un ecou al „pericolului galben” care bântuia imaginația lui Solovyov, parțial de dragul respectării corectitudinii apocaliptice.
Toate acestea ne obligă să abordăm cu extremă prudență portretul lui Antihrist din legendă. Ne interesează aici doar o caracteristică a acestei imagini: bunătatea ei. Face parte din tradiția generală a bisericii? Suntem nevoiți să ne reținem la o scurtă referire, deși acest subiect, datorită importanței sale, ar merita o muncă independentă. Cel mai bun cercetător al legendei despre Antihrist, Busse, *) a ocolit într-un mod ciudat latura etică a legendei. Între timp, tocmai în acest moment tradiția se dovedește a fi cea mai puțin stabilă, în comparație cu detaliile biografice în exterior.
După cum se știe, în Noul Testament următoarele pasaje se referă la Antihrist: Ioan 2:18; 2 Tesal. 12; deschis 13. Numai autorul epistolei lui Ioan dă acest nume, însă, nu numai la singular (antihriștii împreună cu antihrist). Apocalipsa lui Ioan nu se află în niciun caz la baza tradiției patristice, așa cum s-ar putea crede, bazată pe idei moderne. Nu toți părinții bisericii acceptă Apocalipsa ca pe o carte canonică (de exemplu, Sfântul Chiril al Ierusalimului), și majoritatea se apropie de Antihrist nu din textele Noului Testament, ci din profeția lui Daniel '(cap. 7). Cu toate acestea, Busse, aparent, are dreptate, crezând că mitul lui Antihrist se dezvoltă într-o măsură semnificativă în biserica creștină.
*) W. Boussc or. Der Anticlirist. goli. i8í;5.
eu

într-o oarecare măsură, independent de Sfânta Scriptură, pe baza unor tradiții ezoterice, probabil iudaico-mesianice, nefixate în niciunul dintre monumentele care au ajuns până la noi.
În ceea ce privește înțelegerea etică a Antihristului, pot fi urmărite două curente - ne limităm la patristica antică și în principal grecească. Prima se întoarce la St. Hippolytus, al doilea după Sf. Irineu.
La St. Îl citim pe Ipolit: „În tot ceea ce vrea acest seducător să apară ca Fiul lui Dumnezeu... Afară va apărea ca un înger, va fi lup înăuntru.*)
Acest paralelism al imitației false a lui Hristos străbate întreaga biografie a lui Antihrist la Hippolit, dar nu primește un conținut etic. Formula „mielului” rămâne nedezvăluită, dacă ignorăm pseudo-Hipolitus, lucrare târzie „La sfârșitul secolului”.
Definiția St. Chiril al Ierusalimului: „La început, ca om rezonabil și educat, se va îmbrăca cu moderație și umanitate ipocrită. Apoi (fiind recunoscut ca Mesia de G. F.) se va acoperi cu toate crimele inumanității și fărădelegii, astfel încât să-i depășească pe toți ticăloșii și răi care au fost înaintea lui - având o minte dură, însetată de sânge, nemiloasă și schimbătoare.* *)
Sfântul Efrem Sirul dezvoltă clar gândul lui Hippolit și oferă imaginea cea mai completă a omului drept ipocrit: „va lua în semn de păstor adevărat pentru a înșela turma... wow, extraordinar de frumos, cel mai blând. , clar cu toată lumea. Și în toate acestea, sub masca evlaviei,

va înșela lumea până va dobândi împărăția. După urcarea pe tron, își aruncă masca: „Acum nu mai este evlavios, ca înainte, nu patronul săracilor, ci în tot ceea ce este sever, crud, volubil, formidabil, implacabil, sumbru, îngrozitor și dezgustător, dezonorant, mândru, criminal și nesăbuit.”* **)
Această linie de tradiție este completată de Sfântul Ioan Damaschin, poate divergând de Sfântul. Efrem doar în momentul unui punct de cotitură: „La începutul domniei sale, sau, mai bine zis, tiraniei, va apărea într-o haină ipocrită a sfințeniei. Când va fi înființată, va persecuta biserica lui Dumnezeu și va dezvălui toată răutatea ei. ****)
O astfel de înțelegere a Antihrist ca ipocrit și imitator al lui Hristos, desigur, nu este străină de Biserica Apuseană, unde este acceptată și de Grigore cel Mare, care îi numește pe toți ipocritii membri ai Antihrist.*****)
*) Nirro 1u t us. De Hristos și Antihrist. 6. Grozav, părinte. Grace, 10 col. 754
**) Chiril. Hierosol. Cateheza XV. 12 (cp. 15).
***) Sf. Efraim. Despre convietuirea adepților și despre Antihrist. Lucrările. Colonial 1613, pp. 221-222.
****) Ioan Dainascenus. „Despre credința ortodoxă c. 26. Grozav. PG 94 col. 1218
****♦) Grigorie Mare Moralitate. lob. e. 25 c. 16 Migue PZ

Cu toate acestea, există o altă tradiție, foarte veche, care vede în Antihrist întruchiparea răului pur, nealterat. Profesorul Hippolyta St. Irineu de Lyon nu știe nimic despre virtuțile lui Antihrist. „El nu va veni ca regele legii drepte, în ascultare de Dumnezeu, ci la fel de neevlavios, nedrept și fără de lege, ca un apostat, un răufăcător și un ucigaș de oameni, ca un tâlhar, repetând apostazia diavolului. *) Dacă la unii părinţi Antihrist îl imită pe Hristos, atunci cu alţii îl imită pe tatăl său Satan. Ideea răului antihrist absolut este dezvoltată cu mare forță de Teodoret din Kyrrhus. „Nimănui dintre ceilalți oameni pe care diavolul i-a învățat să devină lucrători ai păcatului, el nu a comunicat toate ideile răului. Lui, care însuși era pe deplin implicat în ea, i-a dezvăluit toate trucurile imaginabile ale naturii sale malefice... „toată energia păcatului” ..**) Da, și Sf. Ciprian abia se gândea la virtutea ipocrită a Antihrist când vorbea despre amenințările, seducțiile și lupanarii lui"***) doar o pagină a „ipocriziei” (Lob. VI p. I) a eroului său, cu singura referință. de la Apus până la Papa Grigorie, în timp ce capitolele despre lux, sărbătoare și voluptate au crescut în tratate întregi.
Să nu înmulțim ghilimele. Nu scriem studii despre Antihrist și legenda lui. Pentru problema noastră negativă și referințele date sunt suficiente pentru a trage câteva concluzii.
1. În biserică nu există tradiție unică, obligatorie și în tot concordantă despre Antihrist.
2. Unul dintre cele două curente din tradiția bisericească tinde să-l considere pe Antihrist ca un rău pur.
3. O altă tendință predominantă vede în virtuțile lui Antihrist simpla ipocrizie, un mijloc de a prelua puterea asupra lumii, care cade imediat după ce scopul este atins. Tirania și atrocitățile ulterioare ale Antihristului sunt descrise aici la fel de viu ca și în scriitorii din primul grup.
În niciunul dintre părinţii menţionaţi mai sus nu găsim nici măcar un indiciu al sincerităţii virtuţii, al autoînşelării ultimului înşelător.

*) Irinaeus. Lugli. Lontra haeresis. V. 25. Migne. PL
**) Theo doretus Cyre ni us. Hacr. fabulă compendiu, lob 5; c. 23. A lui Antihrist. Mi. P. Z 83. col 532, 529.
***) Ciprian De nemurire. c. 15. Mi. PL
**♦*) Thomas Malvenda Despre Antihrist, Cartea a XI-a. Roma 1604

II.
Subliniind absența în tradiția antică a rădăcinilor antihristului Solovyov, nu vrem deloc să-l defăimăm. . Modernismul acestei imagini nu înseamnă că este falsă. Vrem doar să avem mâinile dezlegate în raport cu el. Acum putem fi siguri că, evaluând-o, avem de-a face cu conjectura sau intuiția contemporanului nostru, și nu cu vocea veche de o mie de ani a Bisericii.
Cum poate fi judecată o profeție înainte de împlinirea ei? Această încercare nu va părea atât de lipsită de sens dacă ne dăm seama că contemporanul profetic pornește din sentimentul timpului său - al nostru - și se poate dovedi a fi în mod obiectiv corect sau greșit în intuiția sa istorică. Sfertul de secol care se află între noi - una dintre cele mai tulburi și mai semnificative epoci ale noii omeniri - oferă deja ceva material pentru verificare. Este posibil să se evalueze profeția dintr-un alt punct de vedere - prognatic: din punctul de vedere al concluziilor vitale, religioase și morale care decurg din ea. Să privim creația lui Solovyov prin ochii unui istoric și ochii unui progmatist.
Oricare ar fi exemplele literare ale lui Solovyov, un lucru este clar: în concepția sa, el a consolidat experiența secolului al XIX-lea și a continuat liniile destinului său de-a lungul veacurilor. Subiectiv, judecând după tema tuturor „conversațiilor terkh” și prefața autorului la acestea, Solovyov, creând imaginea lui Antihrist, a urmărit scopul de a expune bunătatea non-bisericească în învățăturile și viața lui Lev Tolstoi. Dar nu există nicio îndoială că artistul de aici l-a înșelat pe critic. Supraomul strălucit, reconciliătorul tuturor contradicțiilor, desăvârșitorul operei culturale a veacurilor, nu seamănă în niciun fel cu moralistul unilateral și anticultural din Yasnaya Polyana. Pe de altă parte, imaginea lui Napoleon se simte, fără îndoială, în formele operei sale istorice, iar în conținutul ideologic al acestei lucrări, sinteza mișcărilor științifice, socialiste și teosofice ale secolului al XIX-lea.
Înțelegerea socialismului ca un paradis pozitivist al sațietății universale, completând civilizația europeană, i-a fost dată lui Solovyov de Dostovevski. Solovyov a adăugat teozofie de la sine, în conformitate cu hobby-urile și gusturile tinereții. Ideea unui om de știință împărat, care rezolvă fără durere toate întrebările blestemate ale omenirii, desigur, rezonează puternic cu O. Comte, amintind de un alt vechi hobby al autorului.
Cu toată perspicacitatea sa, Solovyov, un copil al secolului al XIX-lea, și după ce s-a luptat cu ea toată viața, nu poate ieși din umbra ei. Este hipnotizat de soliditatea confortabilă a civilizației sale, de credința în finalitatea stabilită

nume mondial: Pax Europaea. Într-o parte irațională a sufletului său rusesc, Solovyov a fost chinuit de viziuni ale hoardelor mongole: de parcă ar fi prevăzut moartea imperiului:

„Și pentru distracția copiilor galbeni, vor da bucăți din bannerele tale”.
Este vorba despre Rusia, a spus el.
Dar când judecă viitorul civilizației europene, nu simte o criză. Boala mongolă este ușor depășită de un organism puternic. Toate întrebările care sfâșie vechea Europă, inclusiv cele sociale, sunt rezolvate cu o ușurință extraordinară prin metoda lui Antihrist, adică mintea iluminată a statului. Ultimul tunet va lovi pe cerul fără nori al unei mari civilizații calme, care a atins apogeul. În aceasta, Solovyov se îndepărtează, după cum am văzut, de întreaga tradiție apocaliptică creștină pentru a se adapta la propria sa perspectivă, cea a secolului al XIX-lea.
Se poate spune că Solovyov era complet străin de sentimentul substanțelor explozive care compun cultura noastră: scufundarea Titanicului, Messina, războiul mondial, a cărui legătură l-a străpuns pe Blok, au rămas în afara câmpului vizual al lui Solovyov. Este imposibil să citești fără un zâmbet descrierile idilice ale războaielor din secolul XX în „Legenda”. Este eliminat din războiul ruso-turc din 1877, care a rămas cea mai puternică impresie istorică a întregii sale vieți (Compară cu povestea generalului). Există o lipsă totală izbitoare de fantezie tehnică în romanul său despre viitor și nici măcar nu prevede aviația, rămânând în urma lui Jules Verne și Wales. Cu toate acestea, poate închide în mod deliberat ochii la partea exterioară a vieții - acesta este dreptul lui. Dar iată ce nu avea dreptul să nu vadă:
Civilizația europeană, liniștindu-se cu spectrul unei mișcări nesfârșite, uniform progresive, a intrat (deja sub Solovyov) într-o perioadă de criză dureroasă, din care este sortită fie să iasă complet reînnoită, de nerecunoscut, fie să piară,
Solovyov a trecut cu vederea creșterea imperialismului, care pregătea un război mondial; mai ales imperialismul spiritului, care neagă valoarea iubirii pentru om. Bismarck și Marx, Nietzsche și Wagner, Plehanov și Lenin pur și simplu nu au fost observați de el. A trăit în societatea umană a lui Comte și Mill, Spencer și Gladstone.
Solovyov a trecut cu vederea „decadentismul” și simbolismul, deși a fost unul dintre fondatorii acestuia din urmă, a trecut cu vederea moartea naturalismului și nașterea unei percepții estetice complet noi asupra lumii.
Soloviev a murit fără să vadă criza care a lovit nu numai filosofia materialistă, ci și idealistă, deschizând posibilitatea unei noi metafizici religioase, concret realiste, și deci creștine.

Solovyov a trecut cu vederea renașterea Bisericii Catolice, parțial legată de nașterea unui nou suflet artistic (Verlaine, Baudelaire, Wilde și Huysmans) și prevestind, într-o criză înrudită a spiritului rusesc, renașterea Ortodoxiei.
Noi spunem toate acestea nu în semn de reproș lui, ci în reproș celor din contemporanii noștri care nu au fost învățați nimic prin experiența unei întregi generații.
Ce ne învață această experiență?
În primul rând, faptul că cauza universalului, și nu catacombei, doar construcția bisericii nu este fără speranță. Cultura europeană în culmile sale spirituale este din nou gata, ca un fruct copt, să cadă la picioarele lui Hristos. Lumea pare să intră într-o nouă eră a culturii creștine. Din nou, biserica este chemată să iasă din temnițe (sau

seminarii) pe străzile orașelor, în sălile universităților și în palatele parlamentelor. Suntem pregătiți pentru asta?
În al doilea rând. Duşmanul, „antihrist”, care este încă puternic, a încetat să mai poarte masca umanismului, adică bunătatea omenească. O civilizație ostilă creştinismului, în cele mai diverse manifestări ale sale, devine o tehnologie antiumanistă, inumană, inumană, care a refuzat de mult să servească confortul de dragul ideii de productivitate auto-suprimatoare care devorează producătorul. Arta este inumană, alungând omul din contemplația ei și îmbătat cu creativitatea formelor pure, abstracte. Un stat inuman care și-a dezvăluit fața bestială în războiul mondial și calcă acum în picioare sanctuarele libertății și drepturilor personale în jumătate din țările europene. Atât comunismul, cât și fascismul sunt la fel de lipsiți de oameni (în mod fundamental, adică antiumaniști), considerând individul ca un atom, fascinat de grandiozitatea maselor și a construcțiilor sociale.
Mulți văd acum comunismul drept expresia supremă a atacului lui Antihrist asupra creștinismului. Lăsați-l să fie. Dar ce ne-a dezvăluit Rusia? Poate comunismul să fie cu adevărat clasat printre tipurile de viziuni umaniste asupra lumii, iar munca pe care o face poate fi ispitită de bunătate? Marxismul, în special rus, se caracterizează încă de la început printr-o ură pozitivă față de justificarea etică a scopurilor sale. Pentru el nu există nimic mai disprețuitor decât „idealismul lăvitor”. Nu compasiunea și nici măcar dreptatea el seduce („există dreptate dincolo de clasă”?) ^ doar satisfacerea intereselor; nu bun, ci bun, și încă în centrul său subconștient, dar eficient, dulceața răzbunării, patosul urii de clasă.
Neobișnuit de instructivă în general este dezvoltarea, adevărata renaștere a ideii socialiste în ultimul secol. La început apare sub forma unei secte creștine care a trăit pe patosul umanității: Veitlin, Saint-Simon, Georges-Zand. Așa a fost petrașevitul ei Dostoievski, care și-a dedicat întreaga viață decăderii ei

Nu. Apoi marxismul și social-democrația. Nu umanism, ci totuși umanitate, utilitarism, dar legat de etosul secolului al XIX-lea burghez. În fine, comunismul, rupând atât etica, cât și umanismul. Totuși, putem urmări aceeași linie în ideologiile reacției, terminând cu cultul forței brute și dictaturii.
Așadar, umanitatea pură și lipsită de Dumnezeu nu este ultima ispită
— în cultura noastră. Aceasta este veriga din mijloc, care acum dispare, a seriei descendente: Dumnezeu-om - om - fiară (mașină). Căldura bunătății umane („nu rece, nu fierbinte”) este doar un proces de răcire a iubirii arzătoare a lui Hristos pentru un chip uman - „unul dintre frații mei”. Poate fi o mască temporară de putere întunecată - totul este potrivit pentru măști pentru o persoană fără față,
— dar masca este deja ruptă. Ea este timida. Tentația de omucidere pentru sufletele întunecate este mai eficientă decât tentațiile filantropiei.
De unde vine iluzia înșelăciunii subtile, care, în esență, nu este decât o fază a unei îngroșări naive a spiritului? În secolul al XIX-lea, biserica creștină, sărăcită de sfințenie și și mai multă înțelepciune, s-a găsit față în față cu o cultură puternică, complexă din punct de vedere rațional și bună omenește. În fața ei trecea o linie seducătoare de „sfinți necredincioși în Dumnezeu”. Seducător pentru cine? Pentru creștinii slabi — și cât de puțini erau puternici printre ei! În panică, în conștiința neputinței și izolării sale

istorice, societatea creștină degradată a refuzat să recunoască în drepții laici ca fiind oaia pierdută a lui Hristos, a refuzat să vadă pe fețele lor semnul „Lumina care luminează pe fiecare om, binele care vine. noroc în lume. În această lumină, părea să existe o reflectare a strălucirii luciferice a Antihristului. Îngroziți de hula împotriva Fiului Omului, au căzut într-o hulă și mai gravă împotriva Duhului Sfânt, Care sufla unde vrea și vorbește prin gura nu numai a păgânilor, ci și a măgărițelor lor.

III.

Dar aceasta ne conduce la o altă evaluare, nu mai istorică, a acelei înșelăciuni, pe care o numim mirajul bunătății antihrist.

Consecința fatală a unei asemenea atitudini, atunci când capătă putere asupra spiritului, mai ales într-o epocă tensionată din punct de vedere eshatologic ca a noastră, este suspiciunea de bine. În Evul Mediu, inchizitorul căuta un eretic Maniheu prin paloarea ascetică a feței, prin aversiunea față de carne, vin și sânge, prin abținerea de la căsătorie și jurământ. Pentru un bun catolic i-a rămas să treacă obrajii rumeni, să înjure la fiecare pas, să se îmbată și să se bată în taverne. În zilele noastre, renașterea religioasă rusă a continuat în lupta împotriva tradiției

mi a inteligenţei vechii credinţe. Dar intelectualitatea rusă s-a remarcat în cel mai bun caz prin rigoarea morală. Era castă, generoasă, disprețuită mamona, avea o inimă sensibilă la suferința umană și o voință pregătită pentru sacrificiu de sine. Ea a creat un număr de asceți care diferă favorabil de viața decadentă a unui creștin, chiar și de o societate spirituală. Solovyov s-a ciocnit de ea în lupta împotriva tolstoiismului. Alții au avut în fața ochilor martirilor revoluția și, urandu-și din tot sufletul neprihănirea lor fără Dumnezeu, i-au opus conștient sau inconștient imoralitatea ortodoxă. Ateii sunt casti - ni se permite abisurile Sodomei, ateii iubesc pe saraci si pe cei saraci - cerem pentru ei toiagul si plumb, ateii propovaduiesc fratia popoarelor - aparam razboiul etern, ateii se leaga de numele lor, - vrem un mod de viață sfânt burghez, ateii se înclină în fața științei ■ — hulim rațiunea, ateii propovăduiesc iubirea — suntem „sfântă violență”, „sfântă răzbunare”, „sfântă ură”. Antihrist este atât de asemănător cu Hristos încât oamenii, temându-se să nu fie înșelați — sau mai bine zis, respinsi de ură — încep să urască însăși imaginea lui Hristos. Indicația exterioară a acestei aversiuni secrete este stima scăzută, dacă nu respingerea totală, a Evangheliei în cercurile neo-creștine.

Leontiev și Rozanov au fost cei mai străluciți purtători ai acestui imoralism ortodox. Solovyov a rămas curat de el, dar, până la urmă, întreaga sa viață a fost dedicată slujirii idealului creștin, incompatibil cu Legenda lui Antihrist. Solovyov a scris „Justificarea binelui”. După „Trei conversații” nimeni nu vrea să citească această carte. Se găsește proaspătă. Totuși, răul este mult mai interesant decât binele și nici un singur tratat ascetic nu poate fi comparat cu Kama Sutra. Cu claritatea și franchețea sa caracteristică, V. V. Rozanov a menționat odată că toți creștinii moderni au un fel de viciu organic, care îi deosebește de ateii puri și mândri. Problema nu este că oamenii vin la Hristos pe calea păcatului (calea vameșului și a hoțului), ci că ei afirmă păcatul în Hristos.

Sfiindu-se de Antihrist, ei cad în brațele diavolului. Antihrist, poate, este imaginar, dar diavolul este clar autentic: nu-ți poți

ascunde copitele! Avem o definiție clasică: „Acest om-ucigaș este din timpuri imemoriale și, în adevăr, nu merită”. Oriunde se manifestă patosul omuciderii și patosul minciunii (nu spun crime și minciuni, pentru că sunt din slăbiciunea umană), acolo știm al cui spirit este, indiferent de numele în spatele acestuia: chiar și numele de Hristos.
Există o problemă mult mai dureroasă pentru mintea creștină decât problema „sfântului care nu crede în Dumnezeu”: aceasta este problema „sfântului Satan”. Cuvintele adresate pe jumătate în glumă, sau mai degrabă îndemnate de spiritul stilului cardinalului Peter Damian despre marele său prieten, Papa Grigore al VII-lea, sugerează unele teribile.

adevăr mistic. Poate Satana să ia forma unui „sfânt”, un zelot al bisericii? Numele lui Hristos sau botezul Său este suficientă protecție?
Citim despre mulți asceți că Satana i-a ispitit în hainele unui „înger”. S-a arătat Sfântului Martin după chipul lui Hristos, cerând închinare, dar nu l-a putut înșela pe văzător. Amintirea rănilor nașilor, a coroanei de spini, s-a întipărit prea puternic în inima lui Martin și nu s-a înclinat în fața celui îmbrăcat în diademă și purpuriu. Gândul sugerează în sine că contemplarea diademei, adică puterea pământească a bisericii, stinge contemplarea spinilor și stinge darul discernământului duhurilor.
Noi, ortodocșii, nu ne putem abține să ne simțim tentați de satanism în anumite momente din istoria catolicismului. Ce să spun, fără falsă mândrie, despre noi înșine. Au fost multe păcate în biserica rusă, dar a fost liberă de satanism - până acum. Păcatele noastre sunt păcatele infirmității. Minciunile vin din ignoranță, omuciderea din lașitate. Din patosul sângelui, Dumnezeu a fost milostiv cu noi. Dar în ultimele zile, satanismul, de-a lungul căilor menționate mai sus, a început să se strecoare în Biserica Rusă. Imoralismul reacției inteligenței, intrând în contact cu ispitele ascezei neluminate, a dat un buchet ascuțit de ură pentru carnea și spiritul omului. Misticismul fără iubire degenerează în magie, asceza în duritatea inimii, creștinismul însuși în religia păgână a misterelor. Așa cum trupul lui Hristos poate fi făcut un instrument al vrăjitoriei și al maselor negre hule, tot așa și numele lui Hristos poate fi un semn pentru religia lui Satana.
Binele neecleziastic al lui Antihrist este în contrast cu răul bisericesc al tatălui său. Și cu atât mai teribilă este această ispită. Recitiți mărturiile de mai sus ale părinților - Efraim Sirul, Damasc. Pentru ei, Antihrist vine îmbrăcat nu numai în bunătate, ci și în sfințenie și evlavie. Ei au prevăzut pericolul și l-au subliniat. Inamicul nu este în spatele gardului, ci în ziduri!
Cine în zilele noastre poate fi sedus de idealul virtuții pozitive? Doar minți naive și slabe. Perspectiva care stătea înaintea lui Solovyov ca un zid indestructibil s-a degradat deja, peste tot se găsesc crăpături, ni se pare deja primitiv nepoliticos. Micuții sunt atrași de el din cauza minții lor copilărești, în discordie cu inimile lor. Dar este această înșelăciune demnă de un ispititor subtil și deștept? Pune împotriva lui teologia înțeleaptă și profundă, cultul estetic brun, mistica sacramentelor, ispitele mândriei subtile, smerenia falsă, erotica subtilă a ascezei false - Biserica fără dragoste, creștinismul fără Hristos, ■ - și vei simți că există o pre-înşelăciune, o pre-urâciune sfântă Acesta este singurul mod de a-l imagina pe Antihrist.

Din fericire, această umbră întunecată zăcea doar pe marginile renașterii noastre religioase, ca spuma ridicată de o furtună spirituală. Mulți sunt spălați în sângele martirilor

păcatele. Ispitele satanice sunt neputincioase în ceasul mărturisirii. Dar ei încă trăiesc pentru cei care sunt în mod special adăpostiți sub un adăpost sigur, în care persecuția trezește ura, iar sângele cheamă sânge.

În orbirea agoniei, este dificil să păstrezi claritatea vederii. Este dificil să evaluăm corect forțele ostile ale „această lume” și locul nostru în această lume. Pentru mulți, prăbușirea regatului rus s-a dovedit a fi echivalent nu numai cu moartea Rusiei, ci și cu moartea lumii. Stările de spirit apocaliptice preiau cu ușurință mințile, iar în aceste stări, lucrarea pe patul de moarte a lui V. Solovyov capătă un sens profetic nepotrivit.

Într-o epocă pașnică, dar sufocantă, pre-furtună, când a fost scrisă, încă nu a dezvăluit toate posibilitățile întunecate inerente. Ea lumina deja decalajul dintre creștinism și cultură, retragerea definitivă a bisericii din lume, renunțarea lașă la luptă. Dar puritatea inspirației sale moral-religioase este dincolo de orice îndoială. Numai în cursul luptei politice acerbe care a sfâșiat Rusia în secolul al XX-lea, formulele negative ale lui Solovyov au început să capete un conținut satanic pozitiv. Ambele erau distorsiuni temporare locale (ruso-kim) ale atitudinii Bisericii față de lume: față de pământul care primește sămânța - Cuvântul, față de ostia catehumenilor, cât față de oaia pierdută a lui Hristos. Astăzi lumea, care L-a uitat pe jumătate pe Hristos, dar în viața și profețiile ei păstrează pecetea Sa de neșters, din nou, ca acum două mii de ani, este chinuită de setea spirituală. Este timpul să repetam cuvintele reconcilierii:

„Atenieni! în tot ceea ce văd că ești, parcă, mai ales evlavios. Căci pe când treceam și cercetam lăcașurile voastre, am găsit și un altar, pe care este scris: „Dumnezeului nevăzut”. Pe acesta pe care îl cinstiți, fără să-l cunoașteți, vi-l propovăduiesc.”

G. P. FE DOTOV.

PESIMISM ȘI MISTICITATE ÎN GRECIA ANTICĂ.

III.

Cultul lui Dionysos.

Aspirațiile pentru o soartă mai bună după mormânt, legate de misterele eleusine, au crescut pe baza unui cult naturalist, inițial de natură agricolă. „Minunatul, cel mai perfect mister” al epoptiei — „o ureche tăiată în tăcere”, este un simbol al vieții noi care a crescut din adâncurile Mamei Pământ — dintr-o sămânță îngropată. Garanția unei vieți înalte dincolo de mormânt a fost dată în cea mai strânsă comuniune mistică cu conducătorii lumii subterane, conducătorii împreună cu întunericul și procesul natural, forțele crescânde și roditoare ale sânului pământesc. În cultul lui Dionysos avem același element de bază al naturalismului, aceeași căutare a comunicării cu viața naturală, dar într-un grad incomparabil mai puternic, mai înalt; acest element naturalist străpunge aici violent, pasional, cu o forță atotputernică, irezistibilă, capătă caracter de obsesie, frenezie. O persoană, simțindu-se o ființă nesemnificativă, slabă, instantanee, se străduiește să atingă, să se agațe de izvoarele vieții mari, abundente, debordantă a naturii, să arunce cătușele inutile, interferența din

mizerabilul său „eu uman”, limitările sale, săraca individualitate cu conștiința ei personală, încătușează instituțiile și obiceiurile umane, pentru a se contopi într-una cu Oceanul triumfător, victorios, atot-absorbant al celor vii, în continuă schimbare, fluid și, în același timp, elementele eterne ale lumii. .
Se deschide atât de strălucitor în primăvara furtunoasă din Grecia sau Asia Mică,

pâraiele ei impetuoase, aerul îmbătător și vegetația care se deschide grăbit, irezistibil: apoi, în liniștea nopților de primăvară (și uneori - doar în așteptarea primăverii care se apropie - imediat după solstițiul de iarnă), înconjurat de o mulțime de spirite frenetice, jubile ale primăverii. viață fructificatoare - satirii, întărește, nimfă, manad, Dionysos, plin de puteri noi, renăscut, reînviat, vine la credincioșii săi. Fug din orașe și sate - să-l întâlnească, acolo, în munți și pădure, în mijlocul naturii necucerite de om. Kitheron, Taygetos, Parnasul, vârfurile sălbatice ale Arcadiei și Cretei, lanțurile muntoase și repezirile tracice și frigiene răsună de strigăte puternice și îmbietoare ale lui Bacchantes, care așteaptă, îl caută pe Dumnezeu. Ea, aceste femei, îmbrățișate de beția sacră, ACEST extaz al freneziei (p«»t«, Οίςτρος), s-au pregătit pentru o întâlnire vrednică: în mâinile lor s-au aprins făclii de rășină și tirsul ascuțit, împletit cu pluș, pe umerii piei de cerb sau de vulpi, un brâu și ei cu zmee de mână, care le lingă obrajii, ochii rătăcesc în bucurie furioasă, sunetul asurzitor al timpanelor (tamburinele) și al chimvalelor (chimbale de aramă) fredonează, sună atât de pasional, atât de irezistibil de ispititor”. la nebunia melodiei ademenitoare” a flautului frigian, iar la sunetele acestuia se întinde menada (adică „nebun”, „frenetic”) un dans nebun de vârtej, iar ei dansează, dansează până cad din epuizare. Și zgomotos, din când în când, urletele lor, exclamațiile lor: „Evoe, Evoe!” sunt purtate peste munți.
„Vino, o, erou Dionysos!” - așa s-au păstrat aceste invocații ale lui Dionysos chiar și în cultul său târziu printre femeile din Elis - „Grabiți-vă împreună cu Charites la templu sub forma unui taur!... un taur demn!” Aceste ecouri ale invocațiilor de primăvară ale lui Dionysos sunt pline de cântecele corului din Bachae lui Euripide;
„În cinstea ta arde
Dans rotund stele de diamant; Ești liderul vesel al nopții!
O, haide! Sfinte Dumnezeule, copilul lui Zeus! Orașul nostru al Bacantelor tale Desfătarea frenetică să vestească în întunericul nopții cinstea Ta slăvind, Dionysos - domn!
Copleșite de euforia entuziastă dionisiacă, femeile tebane cântă din Euripide:
„Eu - oh! eu - oh!
Regele nostru, domnul nostru!
O, grăbește-te
În dansul nostru rotund, Bromiy, oh Bromiy!

Și în Delphi - știm - bacantele locale ale Tiyadelor, chiar și în vremurile mai târzii, l-au trezit pe pruncul adormit Dionysus-Lyknit („întins într-un coș”) cu strigăte puternice.
Și Dionysos a venit la credincioșii săi. Aici se plimbă cu o torță în munți și cheamă bacante. El răcnește, se repezi peste tot cu o voce invizibilă. Uneori, el apare printre adoratorii săi într-o formă

vizibilă, adesea într-o încarnare animală - un taur sau o capră (strâns asociată cu cultul forțelor fertilizante ale naturii).
„Întoarce-te ca un taur, tu ești Bacchus, zeul nostru, Devino un dragon cu multe capete,
Sau grăbește-te în ochii unui leu de aur!
îi cântă corul Bacchantes.
„Un taur lăudabil”, am văzut, a fost numit de femeile din Elis. „Mi se pare un taur, străine:
Iată coarnele de pe capul tău.
Deci ai fost o fiară înainte? Byk, fără îndoială!
Regele Pentheus îi spune lui Dionysos.
Odată cu apropierea lui Dumnezeu, toată natura este transformată pentru închinătorii săi. Ea devine generoasă, luminată, plină de miracole fără precedent, ei trăiesc cu ea o viață comună, exultante.
„Chu! .. S-a auzit: „Oh Bacchus, Evoe!” Pământul curge cu lapte, și cu vin și nectar de albine, Gudronul fumului parfumat fumează „...
Aici, Bacchantes s-au așezat pe Kitheron, pe versanții unei poieni de munte, sub crengile de stejar și molid, ne spune un cioban de munte care a venit în fugă de acolo. Ei își țes coroane de iederă, tisă înflorită și frunze de stejar, iar Natura le dezvăluie măruntaiele ei cele mai adânci, ei stăpânesc asupra ei:
„Aici, Thyrsus ia unul și îl lovește pe o stâncă. De acolo curge un izvor curat de Apă. Altul a înfipt un tirs în pământ - zeul vinului a dat o sursă; Și cine voia să se îmbată de umezeală albă, - Deci nu trebuia decât să zgârie pământul cu vârfurile degetelor, - curgea laptele. Din iedera de pe thirsah a picurat miere dulce "...

Pe nava pe care pirații nesăbuiți, în orbirea lor, vor să-l răpească pe divinul băiat Dionysos, se produc și minuni. Și este în mijlocul mării! Așa ne spune unul dintre imnurile homerice dedicate lui Dionysos.
„Deodată, pe o navă rapidă și neagră, un val de parfumat
Umiditatea dulce de Bacchus a țâșnit și un miros minunat a plecat peste tot din vin. Iar pirații stăteau întrebându-se. Ei privesc: de-a lungul pânzei și verdele viței de vie se întindea în jos, și pânza era acoperită și ciorchinii atârnau. Iedera verde închis se târa, înflorind pe catarg. Fructele au apărut pe el, iar tackleul a fost încununat cu frunze. Atunci marinarii ordonă să conducă la țărm și deodată un leu teribil a apărut pe punte cu un mârâit rău, ”etc.
Fiicele regelui Orchomenes (în Beoția) Miniya refuză să-l onoreze pe Dionysos cu orgii. Iar Dionysos, apărându-le, îi înspăimântă cu farmecele sale ca pedeapsă și îi înnebunește. Aici, de exemplu, nectarul și laptele curg către el de pe șevalet...
Granițele dintre om și restul Naturii, atât lumea animală, cât și lumea neînsuflețită, sunt îndepărtate. Bacchantele din Euripide își pun puii de lup și căprioare de alăptare la sâni umflați de lapte (pentru multe dintre ele – tinere mame – și-au lăsat copiii jos, în orașe și sate, grăbindu-se la chemarea lui Dionysos). Animalele sar, se zbuciuma, se bucură împreună cu ele, întâlnindu-l pe Bacchus. Aici, cu valul tirsului, se deschid jocuri bacchice, cu un glas, menadele încep să-l cheme pe Bacchus.
„Și tot muntele și animalele s-au bucurat împreună cu ele, Într-un singur dans totul a mers”.
Totuși, în momentul cel mai înalt al tensiunii bachice, țipetele și exclamațiile încetează - ai Βάχχαι σιγωση, spune proverbul grecesc antic - „Bacantei tac, simțind apropierea lui Dumnezeu. În Euripide, la

sunetul vocii lui Dionysos, răsunând pe Kitheron, toată natura tace brusc:
Și focul divin a strălucit
Între pământ și cer în acest moment.
Nici măcar o adiere de vânt. Tăcerea a cuprins atât pajiștea moale, cât și pădurea, Și vocile fiarelor au tăcut...

În aceste orgii ale lui Dionysos, sufletul s-a contopit cu marea viață a Naturii în momentul celei mai mari tensiuni a ei, se ridică, întruchipat în imaginea zeului-vrăjitor, zeul forțelor tinere, jubile, spontan puternice, zeul vegetației. iar fertilizarea, „înflorirea” furtunoasă (Dionysos Anthi os, Phytalmios, φλεών, φλοίος etc.), zeul excesului de viață. Predați-vă acestuia, simțiți-vă ca un curent impersonal în acest flux atot-ispititor de extaz natural, îmbătați-vă cu această băutură îmbătătoare - nu numai vinul dionisiac, ci și încântarea strălucitoare a vieții, dizolvați-vă în acest imens, nemărginit, atotcuprinzător. , Viață rapidă și veselă! Iată răspunsul unui suflet ofilit, chinuit.
Totuși, această viață nu era pură, nici completă, nici lipsită de cărări și de dureri și umbre: până la urmă, era viața Naturii, alcătuită dintr-un lanț nesfârșit de moarte fatală, inevitabilă, neîncetată. Și zeul Dionysos însuși în fiecare an, în mod regulat, conform ciclului natural inevitabil, neschimbător, a murit, a plecat, a „dispărut”, a murit o moarte tragică. Despre asta povestește și mitul său: băiatul Dionysos a fost sfâșiat de titani răi sau a fost sfâșiat de propriii săi admiratori - menade frenetice. În legendele despre eroii dionisiaci - despre cei care au luptat cu Dionysos, când cultul său a crescut într-un val victorios - trebuie să fie din Tracia - în Grecia și a murit în luptă, sfâșiat în bucăți (de exemplu, regele Pentheus și regele Lycurgus), precum și despre cei care au murit cu aceeași moarte, fiind slujitori credincioși ai lui Dionysos (deci, în primul rând, profetul trac Orfeu, cântărețul și predicatorul lui Dionysos, sfâșiat de menade) - în aceste povești și imagini, știința a văzut în mod clar o dublare a imaginii lui Dumnezeu însuși. Nu numai atât: chiar acest mit despre zeul sfâșiat, despre eroii dionisiaci sfâșiați a fost doar o proiecție, doar un produs, doar o consolidare sub pretextul unui eveniment unic al unui ritual celebrat periodic: anual sau fiecare d:a. an, sacrificiul sacru, identificat cu sine, a fost sfâșiat de viu de închinători în bucăți. Și chiar acolo, în forma sa crudă, l-au devorat, încă cald, încă fumând cu sânge, la fel ca, de exemplu, titanii, conform mitului, l-au devorat pe Dionysos, iar femeile din Orchomenes si Argiv, cuprinse de nebunia bacchica, care s-au opus la inceput lui Dionysos, proprii lor copii. Jertfa din vremurile antice a fost, aparent, adesea umană, după cum indică numeroase urme din mituri și rituri; mai târziu a fost înlocuit cu un sacrificiu de animale: taurii și caprele , încarnările animale preferate ale lui Dionysos, au fost sfâșiați și devorați de menade (precum șerpi și căprioare tinere).
Ei au pascut cu noi ”, spune ciobanul lui Euripide:
„deci cu mâinile goale
Manade au fost aruncate asupra lor. vacă

Cu un umflat îl scoatem și târâm mooetul. Alte juninci sunt sfâșiate.
Există o latură, Uite, smulsă, Există o pereche de picioare din față

aruncate la pământ și atârnând de ramurile de carne de pin și curgând sânge. Taurii - infractori, că în furie s-a întâmplat Au lăsat coarnele, zac învinși. Mii dintre ei au căzut pe mâinile fetelor „... Devorarea sălbatică a cărnii sângeroase de către închinătorii lui Dionysos avea un caracter sacramental: era, aparent, o comuniune reală, vizuală, cu viața divină, cu esența divină a lui Dumnezeu întrupată în jertfă. Căci acesta era scopul tuturor „orgiilor”, al tuturor „extazului”: atmosfera nopții în munții sălbatici, muzică asurzitoare, îmbătătoare, învârtirea frenetică, dansul și strigătele - toate acestea au dus la uitarea de sine, la pierdere. de conștiință obișnuită, îl alunga pe cineva din sine, dar credincioșii „au ieșit din ei înșiși” pentru a-L întâlni pe Dumnezeu, pentru a-l lua în ei înșiși, pentru a se contopi cu el într-o viață comună, de nedespărțit. Dumnezeu a fost identificat cu închinătorii săi, a intrat în ei în momentul extazului orgasmic și al unei mese de sacrificiu; prin urmare, ei înșiși sunt Bacchus întrupat, PURTĂTOR ACEȘI NUME CU Dumnezeu - ¿άχχος, βαχχη „Femei stăpânite de Dumnezeu” (ένθεοι γυν”ίχες”), așa îl numește Sofocle Bacantele. Și prin identificarea cu Dumnezeu, credincioșii au participat și la renașterea lui, la întoarcerea lui la o viață reînnoită, în fiecare primăvară (cu un triumf deosebit, aceste „apariții” ale lui Dionysos au fost sărbătorite din doi în doi ani la așa-numitele sărbători „triterice”. , care, însă, a căzut încă pentru iarnă), toate în noi și noi, nenumărate - umane, animale, vegetale - întrupări.
A fost o victorie asupra morții, dar o victorie aparentă. căci renașterea a fost urmată de o nouă moarte, în fiecare an viața naturală devine decrepită și moare, în fiecare an Dumnezeu - adevărat, veșnic tânăr și neștiind decrepitudine, adevărat, în floare, în apogeul puterii și frumuseții sale - piere din nou, este sfâșiat. în bucăți de către închinătorii săi pentru a se întrupa apoi din nou în aspecte noi, tinere și puternice. Legea morții nu a fost abrogată, a devenit doar o verigă, o parte necesară și subordonată a întregului - marea viață naturală divină. Prin urmare, zeul excesului vieții - Dionysos este și zeul morții, se identifică cu Hades, stăpânește asupra sufletelor morților, le conduce gazda. S-au păstrat normele cosmosului naturalist: din aceleași măruntaie puternice ale procesului universal universal, din sânul dătător de viață, atotcuprinzător al Mamei Natură, au curgeat atât viața, cât și moartea, distrugerea.

și apariția, viața a fost compusă din moarte; cu fiecare înflorire a primăverii, cu toată puterea unui impuls elementar irezistibil, ea s-a străduit pentru a fi, pentru autoafirmare, pentru victoria asupra morții, dar pecetea fatală a ființei, blestemul fatal al ciclului natural fără suflet, neschimbat, pecetea naturalismului a cântărit asupra ei. Aceste trăsături ale naturalismului apar cu o strălucire extraordinară în întregul cult al lui Dionysos, în toată sălbăticia barbară primitivă a riturilor sale frenetice, în sfâșierea animalelor vii, în cultul intensificat, triumfător al falusului, în devorarea (în acest vechi timp) a cărnii umane. Ce dezgust ne excită, de exemplu. scena finală a Bacanteiului lui Euripide. Bacchantes se întorc triumfător acasă de pe pantele Kitheronului, înaintea lor se află mama regelui, Agave. Ea strânge victorioasă în mână un trofeu însângerat - capul desfigurat al propriului ei fiu Pentheus, pe care tocmai îl sfărâmase cu propriile mâini acolo, pe Cithaeron, împreună cu alte bacante frenetice, confundându-l în frenezie cu o fiară sălbatică. -

pentru un pui de leu tanar. Ea se bucură, se bucură de reușita capturii sale, „victoria” ei și îi invită pe toți cei prezenți să se bucure alături de ea: căci mintea ei este încă întunecată de frenezia, de nebunia „sfântă” (μανί) a lui Dionysos. Și doar încetul cu încetul îi revine conștiința și se dezvăluie toată groaza de nespus... — Prinse de aceeași nebunie bacchică, femeile — așa cum am văzut în alte legende — și-au devorat copiii... Toate acestea, desigur, sună ca arhaism profund. În epoca istorică a vieții populare grecești, binecunoscută nouă, s-a înmuiat și cultul lui Dionysos, supus în mare măsură ordinii generale a echilibrului armonios ușor al spiritului elen, și-a pierdut sălbăticia primitivă, sângeroasă, care ne respinge. . Desigur, în același timp a devenit palid și decolorat și, în mare măsură, și-a pierdut puterea impulsului religios frenetic și a inspirației exuberante extatice. Aproape nicio urmă nu se găsește în cultele lui Dionysos, adoptate de orașul-stat grec, de exemplu. în sărbători vesele, jubiloase, dar nu emotionant de adânci, mansardate, care nu zguduie sufletul, pline de glume vesele și râsete, sărbătorite în legătură cu întâlnirea primăverii, sau cu culesul strugurilor, sau cu primul gust de tineri efervescent. vin. Doar în câteva locuri, în unele culte mai „întâmpinate”, în principal în sălbăticia muntoasă, unele trăsături ale orgiasmului antic (dar fără sacrificiu uman) s-au păstrat până în cele mai recente vremuri, în mare măsură, aparent degenerând deja în convenție tradițională. Asemenea sărbători ale Bacantelor aveau loc la fiecare doi ani pe vârfurile Parnasului de deasupra Delphi, au avut loc și pe Kitheron și în unele zone muntoase ale Peloponezului, în unele locuri de pe insule și de-a lungul versanților muntilor coastei Asiei Mici (aproape de Milet, sub Magnezia). Apologeții creștini vorbesc despre „omofagie”, adică lacerații sacrale

și consumul de carne crudă de animale, ca un rit care exista și pe vremea lor în orgiile lui Dionysos; același lucru este adevărat, de exemplu. iar din cuvintele lui Plutarh (sfârşitul secolului I - începutul secolului al II-lea d.Hr.) Clement Alexandrinul (la sfârşitul secolului al II-lea) scrie: „Bacantele îl cinstesc cu orgia pe „freneticul” Dionysos, sărbătorindu-şi cultul frenetic prin devorarea cărnii crude; ei distribuie solemn carnea victimei ucise, înfășurându-le șerpi în jurul capului și scotând strigăte: Evoe! Așa spune apologetul Arnobiy (la începutul secolului al IV-lea), referindu-se la păgâni: „Pentru a arăta că ești plin de divinitate și de puterea ei, sfâșii interiorul caprelor behând cu > o sută de sânge. Din cuvintele lui Firmicus Maternus, un apologe creștin de la mijlocul secolului al IV-lea, reiese clar că până în ultimele vremuri ale lumii antice, pe insula Creta, relativ provincială și sălbatică, se celebrau orgii ale lui Dionysos: desișuri. păduri cu strigăte frenetice.

În cultul lui Dionysos, o persoană și-a abandonat temporar „Eul” uman conștient din legile, fundamentele societății umane și s-a cufundat în sânul întunecat, ademenitor al vieții naturale nemărginite și consumatoare - viața animală, viața vegetală, neluminată. prin lumina conștiinței, puternic în ascensiunea sa violentă , organismul, în jubilarea sa spontană, irezistibilă și sălbatică, stând în afara moralității, în afara celor mai înalte cerințe ale spiritului. A fost o viață indiferentă și oarbă în bucuria ei bestială, frumoasă și sălbatică. Pentru ochiul uman, a fost o regresie, o respingere a tuturor realizărilor din domeniul spiritului uman, l-a readus la viața originară agitată, haotic neluminată, dar inepuizabilă, emanând

constant fluxuri impetuoase și vesele de viață - sânul. a Naturii. De dragul acestui proces elementar al vieții, o persoană era gata să uite de scopul și înțelegerea existenței, pentru a trăi numai în tărâmul lui Dionysos, pe tărâmul Mamei Natură - animal și instinctiv și cu bucurie. Dar în zadar! Căci chiar și această viață elementară, aparent atât de victorioasă, atât de exuberantă în triumful ei de neoprit, la fiecare pas s-a dovedit a fi proprietatea morții, asemenea zeului foarte tânăr. Tocmai aici se înrădăcinează această melancolie și tristețe în cultul veselului Dionysos, care a dat naștere durerii artistice și a unei renașteri estetice luminate, dar fără speranță a tragediei grecești, și cu și mai mare forță s-a manifestat în alte, vecine, Asia Mică și aspectele din Orientul Apropiat ale aceluiași tânăr, anual zeitatea pe moarte a sucuri vitale clocotite și a forțelor naturii - în imaginile lui Attis, Adonis, Eshmun, Talmuz etc., și au rezultat acolo în „plângeri pentru cei pe moarte dumnezeu."

IV,
Mistere orfice.
În bucuriile lui Dionysos, credincioșii, în ascensiunea furtunoasă a vieții afective, căutau să se contopească cu esența elementară, divină, a marelui Întreg, prin „frenezia”, din „eu” lor conștient, personalitatea lor umană rațională, prin orgasmul sălbatic al obsesiei religioase, irezistibilul „nebunie sacră” captivantă — um’la. De-a lungul timpului, aceste trăsături ale cultului dionisiac au fost netezite, ascunse, cu atât mai mult cu cât din timpuri imemoriale au fost într-o oarecare măsură străine de modul obișnuit, mai sobru, mai conștient și armonios echilibrat al sufletului grec (care, aparent, s-a reflectat și în rezistența care, conform legendei, a întâlnit cultul lui Dionysos în timpul răspândirii sale inițiale în Hellas) sau, în orice caz, a jucat doar un rol subordonat în acesta. Urme de experiențe și acțiuni orgiastice au supraviețuit — am văzut — pe alocuri și până în vremuri ulterioare, dar în mare măsură au devenit rituri arhaice, arhaizante, reproducere exterioară, formală, a unui ritual antic, obscur, legitimat de tradiție. Creșterea spontană, care infectează în masă și care se răspândește irezistibil, s-a retras în mare măsură. Și mai puține, aparent, urme de experiențe religioase incitante și violente - de exemplu. în sărbătorile publice attice dedicate lui Dionysos.
Profunzimea religioasă, mistică, a fost moștenită din orgiile originale ale lui Dionysos de către comunitățile orfice legate direct de el prin originea și apropierea credinței lor. Dar cu toată această apropiere, materialul religios comun, aspirații și aspirații spirituale similare, se revarsă în forme foarte diferite, își creează căi complet noi pentru ei înșiși.
Strămoșul legendar al mișcării orfice, cântărețul profetic Orfeu, este o persoană, poate fictivă, și poate chiar existentă, deși aparținând antichității profunde (prima informație determinată istoric despre orfi datează din secolul al VI-lea î.Hr., la curtea lui Pisistratus). la Atena).
Orfeu, conform legendei, este un slujitor al zeului Dionysos, dar uneori este înfățișat în opoziție cu cultul dionisiac și moare în mâinile menadelor furioase. Въ этихъ разсказахъ о растерзанiи на части противниковъ Дiониса его поклонниками поклонниками поклонниками поклонниками мыролониковъ только миѳическаго образа и судьбы самого бога, погибшаго точно такъ же (отъ рунх хорхх,пы нѣкоторымъ версiямъ),

но вѣроятную проэкцію, отраженіе и дѣйствительнаго ритуала, въ мокомъ о victimă umană ruptă în bucăți a pierit, identificată

întrupat în Dumnezeu, de cele mai multe ori, trebuie să fie un fel de slujitor, preotul lui Dionysos, care, cel mai firesc, era reprezentantul și purtătorul zeității care l-a locuit. Un astfel de slujitor al lui Dionysos, care a murit ca reprezentant al său, o încarnare temporară, poate că a fost Orfeu. Dar aceasta nu se limitează la relația sa cu cultul orgiastic al zeului vitalității, liderul violent al menadelor violente. Orfeu, sau mai degrabă orficii, nu au fost doar adoratori ai lui Dionysos, ci și reformatori ai misterelor sale, în sensul iluminării lor religioase și morale. Din strădania intensă, pasională pentru puritatea rituală, înțeleasă magic și extern, efortul atât de caracteristic orficului și purtând toate trăsăturile unei viziuni foarte primitive asupra lumii, încetul cu încetul crește un flux de patos moral. Nu respingerea naturii umane raționale, ci întărirea, exaltarea principiului moral conștient, munca neobosită asupra purificării spirituale, setea de curăție și sfințenie - aceasta este tendința distinctivă a credinței orfice în manifestările sale cele mai înalte. „Vin pur din mijlocul celor puri, o, regină subterană!” (sp/Oftai cx καθαρών καθαρά, χθονίων βασιλέα), - TEK VORBEȘTE, TRECEREA ÎN ALTA LUME, Suflet orfic. Nu suprimarea demnității umane, conștiința umană în indiferența elementară a valurilor furioase ale marii vieți animal-cosmice, ci afirmarea, exaltarea acestui principiu conștient, luminos, uman, ca scânteie a divinității, ca parte a naturii divine. - în această apreciere neuniformă, conștient, elementul uman se află și totul există o diferență uriașă între orgiile sălbatice frenetice ale menadei și imaginea armonios strălucitoare, profundă din punct de vedere moral a cântărețului Orpheus, care supune desfătarea violentă a forțelor naturale cu ajutorul lui. cântec luminat, divin. Această diferență, această opoziție, explică poate ura Bacantelor față de Orfeu, despre care vorbește mitul. Un lucru i-a unit pe orfici cu cultul lui Dionysos, motiv pentru care au devenit reformatorii și predicatorii săi: un curent mistic, dorința de a se alătura, de a reveni la viața divină, de a fuziona cu ea. Această viață divină a fost întruchipată și pentru orfi în zeul Dionysos, iar pentru ei a fost marea viață a Întregului, dar calea de întoarcere la ea a fost pentru credința orfică calea purificării, calea ascezei, înțeleasă inițial. , trebuie să fie, magic ritual (acest caracter magic al orfismului nu se pierde niciodată complet), dar a căpătat în curând importanță și perfecțiune morală.
La baza tuturor lucrurilor, a tot ceea ce există, stă viața mare, divină, dar divizată, fragmentată de haos, multiplicitatea fenomenelor, se află viața lui Dionisos sfâșiat, suferind. „Teologii”, ne spune Plutarh, repovestind idei orfice, dar deja implementate de elemente ale unei dezvoltări filozofice și teologice ulterioare (în principal stoice), „învață în versuri și

proză că Dumnezeu, fiind în esență nepieritor și etern, dar în virtutea unei anumite hotărâri, a soartei și a unei anumite rațiuni care experimentează schimbări în sine, aprinde periodic toată natura într-un singur foc, înlăturând toate diferențele dintre lucruri, apoi devine divers, într-o varietate de formele și pasiunile și forțele, care afirmă pe care le experimentează și acum și se numește Lumea (Cosmos) -

cel mai faimos nume. În secret de la majoritatea oamenilor, înțelepții numesc transformarea sa în foc Apollo, exprimând ideea de unitate cu acest nume, sau Phoebus, adică ideea de puritate și puritate. În transformările zeității și tranzițiile sale în aer și apă și pământ și lumini și în schimbarea nașterilor, animale și vegetale, ei văd în mod misterios un fel de suferință, sfâșiere și dezmembrare a lui. Și în această stare, ei îi numesc Dionysus și Zagrevs, Noaptea (Nictelius) și Dătătorul Egal ”(Isodetom, adică distribuirea egală a cadourilor - un epitet eufemistic al zeului subteran al morții, care acceptă cu ospitalitate pe toată lumea),” și spun despre moartea și dispariția lui, șih, moarte și renașteri - toate simbolurile și miturile misterioase care descriu schimbările sale menționate mai sus.
Această fragmentare, variabilitate, multiplicitate a vieții cosmosului provine din unitatea originală a lumii, care există, există încă, dar se ascunde în spatele haosului pestriț al fenomenelor. Orficii se străduiesc să ridice acest văl asupra trecutului și prezentului universului - văd peste tot o singură viață. Acesta este un zeu cu mai multe nume, divers, șarpele „Strălucitor” - Phanet, Mintea lumii - Matis, dătătoare de viață (Erikapeus), Primordial (Protogon), el este Zeus, el este Eros, Dionysos și Hades, zeul vieții și al morții, al vieții și al distrugerii, a revărsat pretutindeni, atotcuprinzător, baza și substratul și, împreună cu acesta, forța motrice a procesului cosmic, strămoșul întregii existențe. Când încă nu era nimic, Eros, cu aripi de aur la spate, a clocit din oul lumii, depus de vechea Noapte în sânul nemărginit al Erebusului. Totul se naște din el, dar în toate modificările sale rămâne același - unul și etern. „Îl chem pe marele Protogon, bisexual”, se cântă într-un imn orfic ulterior, „care plutește pe eter, un ou născut, bucurându-se de aripile sale de aur, răcnind ca un taur, izvor de viață pentru zeii fericiți și pentru oameni; sămânța de neuitat, cea mult slăvită, Ericapeia (eu numesc), inefabilă, secretă, zgomotoasă furtunoasă - un urmaș luminos!
Tu, care iei amurgul întunecat din ochii tăi,
tu, care, cu bătaia aripilor puternice, plutești în lume pretutindeni,
că aduci strălucirea Luminii sacre, motiv pentru care ești numit Phanet (Strălucitor)...
O, vino, Binecuvântat, Atotînțelept, cu multe semințe,
la împlinirea sacramentelor sfinților... însoțitorilor orgiilor!

Это „primordial”, „însămânțare” ființă (Протогонъ, Фанеть), sursă și purtătoare a oricărei vieți din lume, se ridică în lume și cum funcționează:
¿■> dt, vin numit Fiitta ig și Deonysoc,
Ev^ulia t'anakta, hai Andaugin ariytilon altii d'allo numiti popor ipichthonian. Plutos d'es gaos elve, Dionysus d'epecln,th·».,.
„Acum se numește Fanet - Сияющим (и Дионисомь),
Евбулеемь владикой и ярко сверкающимъ – Антаугомъ,
Alții îl numesc într-un mod diferit față de oamenii pământești.
Dar a fost primul care a venit pe lume și apoi s-a numit Dionysos.
Dar, în același timp, el și Zeus, căci Zeus, conform legendei, au înghițit șarpele originar Phanet și au devenit de atunci o concentrare, un purtător în interiorul esenței sale panteiste unice a vieții întregii lumi. Prin urmare se spune:
„Zeus este primul, Zeus este și ultimul, tunătorul.
Zeus este capul, Zeus este mijlocul, din Zeus totul este creat.
Zeus a apărut ca soț și împreună ca o soție nemuritoare.

Zeus este temelia pământului și a cerului înstelat.
Zeus este rădăcina mării, el este soarele și împreună luna.
Zeus este conducătorul. Zeus însuși este primul născut din toate.
Există o Putere, o Divinitate, un mare Început pentru toate.
În ea se află Mintea (Matis), primul părinte și Eros cel mai dulce...”
Și mai departe:
„Un Zeus, un Hades, un Helios, un Dionysos”.
- Zεύ; είς Ἀιδϊ,ί, εις ízcoj, εί{ Δεόνυσοί., T. e. UNA TOATE FORȚA ESTE PRINCIPIUL atât al răsăritului, cât și al morții și se dezvăluie în formele lumii și ascunde în sine semințele fenomenelor viitoare.
Cosmos - am văzut - este zeul fragmentat, suferind, Dionysos. Sensul, scopul dezvoltării pentru lume, precum și pentru om, este revenirea la unitatea deplină. Pentru lume, acest lucru se realizează prin rezoluții periodice, dizolvarea a tot ceea ce există în baza originală a lumii unice, așa cum am văzut deja în filosofia lui Empedocle (care a fost sub cea mai puternică influență indubitabilă a tendințelor orfice, de altfel, poate fi considerat ca unul dintre cei mai străluciți reprezentanți a misticismului orfic). Această întoarcere la unitatea inițială are loc la Empedocles prin acțiunea unei mari forțe — Iubirea (Φελόηκ), Atracția, una dintre cele două forțe mondiale principale ale sistemului său. Nu degeaba orficii au Erosul lor, care în teogonia lor este punctul de plecare și principiul conducător al întregului proces cosmic, strămoșul străvechi al tot ceea ce există și se identifică cu Dătătorul de viață Dionysos, este chemat împreună. cu întunericul și „aducerea totul la unitate” - ò Έ „ως ò aojrotõf . Privat de acesta original

esența lumii, sfâșiată de multiplicitatea fenomenelor, suferă; cea mai strălucitoare și mai divină manifestare este în sufletul omului, închis, așa cum spune Platon, referindu-se la orfici, în temnița sau mormântul trupului. Și sufletul individual se străduiește exact în același mod să se întoarcă la Sursa sa Primară, la plinătatea vieții divine. Calea către aceasta nu constă deloc în suprimarea raționalității și conștiinței ei, ci, dimpotrivă, în păstrarea și cultivarea acestui „dar glorios al lui Mnemosyne” (adică, zeița conștiinței, a memoriei) - M^σύν^ αίοίδί/χον Sm/íov, în faptele creatoare și morale, în curățirea morală și împreună cu aceasta (și aceasta, evident, este cea principală și inițială) și în puritatea rituală și ceremonială, în respectarea unei serii de prescripții sacrale și mistice. Așa cum a existat un anumit mod de viață „pitagoreic”, tot așa a existat și un „orfic”, în multe privințe foarte asemănător cu acesta, un mod de viață ritual și moral, o normă de viață, un mod orfic de mântuire.
Și anume: calea mântuirii și mântuirii morale a sufletului. Căci sufletul, din starea sa originală fericită, a fost smuls din unitatea primordială a vieții divine, datorită vinovăției fatale, păcatului. Platon ne vorbește despre această credință a orfilor în dialogul său Cratylus, de exemplu. iar Pitagoreeanul Filolau. Iar Empedocle este conștient de această cădere a sufletului de la unitatea originară, datorită puterii „vrăjmășiei furioase”, adică. principiul autoafirmării păcătoase, diferențierea.De atunci, sufletele rătăcesc prin lume în nenumărate nașteri. Și el însuși este un astfel de „exilat de zei și rătăcitor” - (φυγάτ s
Nenumărate nașteri - toate noi și noi, nu pentru bucurie - pentru langoarea întristării de mii de ani; moartea este astfel doar un punct

de trecere și o tranziție către o nouă încarnare – sub formă umană sau animală. Cu aceste „rătăciri” grele prin diverse corpuri și elemente, „Demonul” căzut trebuie să-și ispășească vina. Această călătorie chinuitoare se prelungește și mai mult dacă își pătează viața de muritor cu un păcat grav:
„Așa este verdictul sorții”, proclamă Empedocle: „Hotărârea veșnică, veche a zeilor, asigurată de mari jurăminte:
Cine (dintre spiritele care au primit multă viață lungă)
El păcătuiește, spurcându-și membrii prin crimă
El rătăcește de trei ori de 10.000 de ori departe de binecuvântat...
Născut din când în când în diverse tipuri de creaturi perisabile,
Schimbând (una câte una) modurile grele de viață.
Căci furia eterului îl împinge în mare,
Marea erupe la suprafața pământului, pământul în raze
Soarele strălucitor și (din nou) îl aruncă în vârtejele eterului.

Un element îl percepe de la altul, dar cu toate acestea este un obiect de dezgust.
Acestora le aparțin acum eu, exilat de zei și rătăcitor,
Căci se încredea într-o dușmănie violentă.
Și Empedocle însuși a experimentat deja această cale plictisitoare și lungă a multor nașteri diferite:
„Eram deja și tânăr și fată
Și un tufiș și o pasăre și un pește mut în mare.
Platon vorbește și despre cercul unor astfel de reîncarnări purificatoare de-a lungul a 10.000 de ani, ale căror mituri eshatologice se află și ele sub influența strălucitoare și directă a ideilor orfice. În intervalele dintre nașteri, sufletul primește o pedeapsă temporară – răsplată sau chin – pentru faptele săvârșite în timpul vieții. Mai mult, o viață vicioasă sau evlavioasă, anumite proprietăți manifestate de suflet în timpul șederii sale în trup, afectează și modul în care sufletul se întrupează în nașterea sa ulterioară pentru o nouă viață pământească. Aceasta este legea generală pentru toți oamenii. Soartă fără bucurie, tristă!
Empedocle descrie în chipul său sentimentele sufletului care au căzut după sălașul ceresc în „peștera” pământească (ά,ντρον ύπόστερον), „Am plâns și am plâns, văzând un loc neobișnuit... un loc fără bucurie - unde Crimă, Vrăjmășie și oștiri de alte șanțuri Ke și boli ofilite... rătăcesc în întuneric de-a lungul razelor Răului. Deșertul uscat al existenței pământești! Nu degeaba sufletul orfic lâncește în el de sete: „Mi-e sete și mor”, spune, după cum am văzut, pe o tăbliță din secolul al IV-lea sau al III-lea î.Hr. dintr-un mormânt din sudul Italiei (lângă Petelia). La fel, dar la genul masculin: „Am fost epuizat de sete”, citim două secole mai târziu pe o tăbliță mormântă orfică din Creta.
А ЕТО "колесо бывания И рока" (roata destinului și a nașterii), ЕТОТЪ "Кругъ Нежеговисти" (cercul Necesităților), conform căruia "жо стерод питеро ъ другъ ИЗЪ друга" (animalul și animalul de la alții) , кругъ ВСе НОВЫХЪ И НОВЫХЪ, беЗЧИСЛвН-НЫХЬ, томительныйъ рождений cercul meu de naștere! «ТяЖвЛЫМЪ, ГОреСТНЫМЪ КруГОМЪ» зовутъ его орфики –· hyklos barype-Lg,s, loom.
Dar există izbăvire! Este dat în misterele orfice. Ele dezvăluie sufletului obosit originea sa cerească, natura sa divină. Conform învățăturii orfice care tocmai am afirmat, sufletul este un demon căzut, un ceresc căzut care și-a pierdut fericirea pentru vina fatală;

conform unei alte versiuni, oamenii au fost creați din cenușa titanilor, care l-au sfâșiat și devorat pe băiatul Dionysos și apoi au fost incinerați de trăsnetul pedepsitor al lui Zeus. De aici dualitatea ființei umane: natura inferioară, pasională este moștenirea titanilor; elementul divin din noi, pe care trebuie să încercăm să-l eliberăm de puterea simțurilor

esență, o particulă din esența nepieritoare a lui Dionysos înghițită de titani. Aceasta conturează, de asemenea, însăși calea mântuirii - o persoană trebuie să se întoarcă la sursa sa divină prin depășirea naturii senzuale, prin „abținerea de la rău, nu gustarea viciului” (νζ,στεΰσ"£ χαχότττττος). Aceasta este calea ascezei și a purificării sacre și morale treptate, idealul este puritatea și sfințenia - ¿σιόττ;. Această tendință ascetică se manifestă, totuși, în forme foarte moderate - în principal în abstinența de la hrana cu carne, în timp ce, aparent, cu excepția acelor consumatoare solemn sacre de carne crudă, care erau asociate cu cultul lui Dionysos - Zagreves, venerat cu atâta zel. de către orfici (vegetarianismul orfic, împreună cu acesta, este evident înrădăcinat în ideea orfică a transmigrării sufletului în corpuri animale. O serie de alte interdicții și instrucțiuni asociate cu „modul de viață orfic” nu mai sunt în natura poruncilor ascetice și morale, dar a ritualurilor exterioare de curățare ъ sau a simbolismului arhaic - deci interzicerea consumului de fasole, poate de ouă (susținută de o asemănare ciudată cu capul părinților), interdicția de a îngropa morții în haine de lână, pentru că lâna este necurată, iar prescripția de a nu atinge mormintele, morții, nou-născuții - toate „tabuuri” străvechi, reguli foarte comune ale ritualului cathartic, o moștenire a vremurilor străvechi.
Tendința morală a orfismului se arată cu o claritate extremă, de exemplu, în escatologia sa. Într-un gen special (aparent creat de el) de literatură - viziuni ale vieții de apoi, povești despre „coborâri în lumea interlopă” (χαταβάσει; είς „Αδου”), sunt descrise în detaliu tot felul de chinuri ale celor răi și beatitudine. a celor drepți este înfățișat. oty" sau dar păcătoșenia sufletului depinde în continuare de diferitele gradații ale soartei sale în ciclul reîncarnărilor: nașterea lui într-un lot mai fericit și glorios sau umilit, uman sau animal. „Până la urmă”, spune Eî „pedocle”, ei devin ghicitori, poeți, doctori și conducători în rândul oamenilor muritori, de unde cresc în zei, cei mai mari în cinste, împărțind locuința și masa cu alți nemuritori”. perioada de încercare, purificarea este redusă pentru cei care de trei ori la rând au ales viața adevăratei înțelepciuni și sfințenie: ei, potrivit lui Pindar (care are multe ecouri ale influențelor orfice), „merg pe calea lui Zeus către sala de Chronos, unde suflarea oceanului suflă în jurul insulei celor binecuvântați.” Totuși, numai inițierile în sacramente pot asigura sufletului această soartă fericită dincolo de mormânt, întoarcerea în patrie, în sânul natal al Divinului. Căci tocmai sacramentele îi dezvăluie sufletului originea sa divină, ele îi indică tocmai această cale salvatoare a renașterii morale și a purității rituale, mai mult, ele sunt deja în timpul vieții, aproape.

Acțiunile de cult de natură sacru-magică, misterioasă aduc o persoană mai aproape de lumea zeilor. Și înainte de a trece din viață într-o altă lume, în aceleași sacramente, i-au fost comunicate formule sacre de mare putere și eficiență, care i-au înlesnit rătăcirile în Zagreb și

i-au garantat o fericită și rapidă realizare a scopului prețuit. Fără îndoială, această latură magico-sacră - probabil cea mai veche - a învățăturii orfice ar putea mai târziu să câștige preponderență și să degenereze într-o superstiție exterioară, grosolană, pur rituală, o mecanizare exterioară a procesului religios, lipsită de orice profunzime și moralitate religioasă. sens. Așa a fost și, în plus, foarte des - în activitățile și propaganda lopularizatorilor orfici, orficii de cel mai jos fel, așa-numiții „orfeotelești”, vrăjitori, profeți, interpreți de vise, făcători de minuni plătiți, care trăiau pe cheltuială. de superstiţie populară. Platon vorbește despre ei cu atât de dispreț într-un loc al „Republicii” sale Platon, care într-adevăr, în general, de bunăvoie și cu vizibilă simpatie se referă (în principal în chestiuni de escatologie) la tradiția religioasă a orfismului. „Preoții rătăcitori și ghicitorii vin la ușile celor bogați și îi asigură că au primit de la zei, prin jertfe și vrăji, puterea de a vindeca cu ajutorul unor rituri distractive și festive orice păcat, indiferent de ceea ce a fost comis de persoana respectivă. el însuși sau strămoșii săi... De asemenea, ei ne furnizează grămezi de cărți purtând numele de Orfeu și Muzeu, născuți, după cum se spune, din Selena (Luna) și Muze, iar poeților cărților le înfăptuiesc sfântul lor rituri; în același timp, ei conving nu numai indivizi individuali, ci și orașe întregi că există modalități speciale de rezolvare și curățare de păcate prin jertfe și plăceri vesele, atât pentru cei vii, cât și pentru cei morți, și aceasta este ceea ce ei numesc inițiere în sacramente (τελετάς), care ne eliberează de chinul dincolo de mormânt. Dar o soartă teribilă îi așteaptă pe cei care nu aduc aceste sacrificii. Acești popularizatori ai misterelor orfice, „purificatori” profesioniști și văzători au fost, aparent, un personaj destul de comun și răspândit în secolele al IV-lea și al III-lea. î.Hr Așadar, Teofrast, un student al lui Aristotel, desenându-ne în „Personajele” sale imaginea unei superstiții, notează că, în mod regulat, în fiecare lună, va vizita cu siguranță un astfel de făcător de minuni - „orfeotelest” cu soția sa sau, dacă soția nu poate, atunci cu copiii ei mici și dădaca lor b.

Desigur, această vulgarizare a orfismului nu este nicidecum o estimare a întregii mișcări. Pentru a elucida semnificația religioasă ascunsă în ea, profunzimea și valoarea religioasă, avem și alte documente mai elocvente în acest sens. O întreagă lume de aspirații și aspirații orfice se ridică în fața noastră din tăblițele morminte, care au fost găsite în Italia și pe insula Creta și la care ne-am referit în repetate rânduri. În total, au fost găsite zece tăblițe: cinci în două dealuri morminte (două într-un deal mare, trei într-un mic) lângă

locații ale orașului antic grecesc Thurioi (θούριοι) din sudul Italiei, unul - în apropiere de locul vechii Petelia, tot în sudul Italiei, trei - pe insula Creta în Eleutherna și unul în Roma. Tăblițele italiene de sud par să aparțină secolului al IV-lea sau începutul secolului al III-lea, cea cretană secolului al II-lea î.Hr., cea romană a secolului I sau al II-lea d.Hr. Apropierea extraordinară dintre toate aceste texte grave este remarcabilă – nu numai prin spiritul lor general și starea de spirit generală, ci și prin formele de exprimare, care sunt în natura unei formule sacrale consacrate; deci tăbliţele cretane sunt doar un scurt fragment din textul găsit în Petelia, iar textul roman este doar o abreviere a unei mari inscripţii Thuriane. Astfel, putem

stabili același set de credințe și aspirații orfice și aceeași expresie rituală a acestora, la cel puțin patru sau cinci secole distanță.
Aceste texte erau așezate în sicriu, ca cuvinte de despărțire de călătoria vieții de apoi, uneori sub forma unui scurt ghid, un ghid al vieții de apoi care explica defunctului diferitele etape ale drumului său și îi punea în gură formule sacre gata făcute de o natură magică care a eliminat toate obstacolele:
„Veți găsi o sursă din sălile lui Hades în stânga, lângă ea stă un chiparos cu frunziș alb. De această sursă, uite, nu te apropia deloc. Dar acolo vei găsi și altul - din lacul Mnemosyne curge un curent de apă rece. Dar înaintea ei sunt paznici. Tu spui: „Sunt un copil al Pământului și al Cerului înstelat”...
Aceasta, după cum vom vedea, este o formulă magică miraculoasă, dar avem aici, împreună cu ea, cea mai intimă mărturisire a sufletului orfic: le spune păzitorilor lumii interlope, așezate înaintea acelei surse, care ar trebui să-i potolească setea de patria ei cerească și pentru lâncezirea ei în pustia vieții:
„Sunt un copil al pământului și al cerului înstelat.
Dar familia mea este cerească; asta, totuși, te cunoști pe tine însuți.
Mi-e sete și mor. Dar dă-mi repede Apă rece care curge din lacul Mnemosyne. Și vă vor da să beți din izvorul divin...
În același mod, în marele text furian (deschis în trei versiuni - în trei morminte diferite situate, totuși, în același comun pentru toate cele trei dealuri morminte), sufletul, depășind limitele vieții pământești, exclamă, întorcându-se către „zeii nemuritori” „- pentru domnii lumii interlope:
„Și mă laud că aparțin familiei tale binecuvântate

- χαί yàp cyúv ύρων γνος 'ó).βιον εύχομαι έΐναι.
„Dar”, continuă sufletul, soarta m-a îmblânzit (lovit) și (uscat) strălucirea trăsnetului...
Sufletul este umilit, aruncat în praf, este ofilit, însetat, plin de slăbiciune, dar își amintește de originea lui cerească și, mai mult, a intrat deja și a trecut deja până la capăt pe calea purificării morale și a renașterii, de-a lungul potecii care duce „acasă”. Aici, în fața noastră, pe scurt, se află o întreagă gamă complexă de experiențe și aspirații - cele mai intime, cele mai prețuite, profunde și mai luminate revărsări ale sufletului orfic.
Ea a „platit deja vina pentru scopurile nedrepte”...
„Curățenie, vin din mediul purului, o, regină subterană!
Și se încheie, încununată această mărturisire a vieții de apoi cu tonuri puternice, triumfatoare de desfătare religioasă, un imn vesel și luminos de eliberare și îndumnezeire a omului.
„Am sărit din cerc, greu și jalnic!
„Am ajuns la coroana dorită cu pași repezi,
„M-am agățat de sânul Doamnei - Regina subterană!
„Binecuvântat și cel mai fericit, vei fi un zeu în loc de un om”.
„Sunt o capră căzută în lapte (nativ)”.
Și iarăși: „Suie-te” (așa îi spun răposatele Kekiliya Sekundina, pe o tăbliță romană) conducătorii vieții de apoi: „Suie-te, căci după lege te-ai făcut dumnezeiesc” (νόριωε ¿δε ΐνα γεγώσβ).
„Bucură-te”, exclamă un alt text (mică tăbliță din θού, οιοε), „căci ai trăit ceea ce nu ai mai experimentat până acum.
Din om ai devenit zeu.
Tu, puștiule, ai căzut în lapte.

Bucură-te, bucură-te, mergând pe calea cea dreaptă,
Prin pajiștile și crângurile sacre ale Persefonei!
Aici am ajuns la punctul culminant, la cea mai înaltă făgăduință, la cea mai înaltă ascensiune a credinței orfice: „Am sărit din cerc, greu, întristat!... Din om am devenit zeu!”. Bărbatul s-a alăturat vieții dumnezeiești, și-a stins lungimile în „pârâul rece” dătător de viață. Această eliberare, această comuniune cu Divinul, părea a fi definitivă sau doar temporară, periodică? Sufletul unui orfic muribund, care a atins „puritatea” orfica și a fost luminat de mistere, crede că procesul de bătaie

terminată, „roata nașterii” s-a oprit, a fost eliberată din „cercul dureros”, de sub puterea Sorții. Dar dacă așa ar fi aspirațiile și postulatele sufletului credincios, străduindu-se la liniște din febra malefică de a fi în sânul adevăratei vieți pentru a merge CICLUȘI ȘI ODIHNĂ-TE de suferință!”), atunci, aparent, aceste aspirații nu sunt tocmai urmate din bazele teologiei orfice, din doctrina generală a orfismului despre Dumnezeu și lume. Această învățătură nu s-a eliberat de noțiunea perioadelor mondiale care se repetă la nesfârșit. Totul revine, totul se repetă. Noua perioadă este o reproducere exactă a ceea ce a fost: nu este nimic nou sub soare.
„Aceiași părinți și aceiași fii din nou în aceleași săli,
Soțiile acelea sunt fiice demne și bune
Ei vin unul de la celălalt în generații în schimbare "-
astfel rula vechea zicală a înțelepciunii orfice, atribuită lui Orfeu însuși.
O? δ'αύτοέ πατερες τε -/.al υίέες h ρεγαροίσί-j
r,δ' άγύχαι σερναί χεδναί τε ύύγατερε;
γίγιοντ άλλτ,λων ^εταρεόορε'νζ,σε γενίθλαε;.
Pitagoreenii, care erau atât de apropiați de orfici în spirit și învățătură, au învățat și ei despre aceeași repetiție veșnică a tot ceea ce este și a fost. Aceasta este legea generală a lumii și nu există excepții de la ea. Prin urmare, sufletul care a sărit temporar din cerc - înainte de debutul unei noi „perioade atotcosmice”, circulație - și a atins culmile vieții divine, nu există garanții să rămână acolo, sunt posibile căderi noi și noi - de la înălțimile cerului, așa cum se vede clar din mitul platonic (în Fedro) despre căderea sufletului din sălașul zeului.
Zeul orfic este zeul cosmosului naturalist: este „bisexual”, poartă în sine „semințele” tuturor lucrurilor, se naște dintr-un ou cosmic, aer, lumini, o mare foșnind, foc eteric, pământ, munți și râurile sunt membre ale corpului său uriaș, el este adesea într-o formă animală - în imaginea unui taur puternic SAU „Originalul”, „șarpele cu ochi îngrozitori” (τφοσεδεν γοβερωπ'ον 'έχεδναν). Iar viața acestui zeu este puternică, atotcuprinzătoare, jubilatoare, plină de nașteri și formațiuni noi, mișcare constantă, repezi în valuri largi, furtunoase, umplând totul viața Cosmosului.
Dar această viață este supusă legii morții și renașterii, adică ciclului natural etern. Și nu poate exista nicio ieșire, adică nu o ieșire temporară, ci o definitivă din cerc, pe baza naturalismului și a credinței naturalistice.
Aici suntem încă în domeniul naturalismului. Impulsul moral și religios al orfismului caută să-și extindă granițele, să-și iasă din limite și să se despartă temporar, parcă, de pământul său.

Dar soarta inexorabilă readuce totul înapoi la locul său. Viața divină, iluminată, este viața doar a acelorași forțe cosmice superioare și, indiferent de cât de tânjește sufletul după ea, dar cercul existenței false, „roata genezei” rea și dureroasă nu a fost încă abolită pentru totdeauna.
Acest lucru se putea face numai prin credința în supra-pașnic, pur, care a cucerit forța oarbă a Soartei, a ființei și a decăderii, care a afirmat în locul procesului natural neschimbat de moarte și renaștere, împărăția plinătății eterne a vieții - Dumnezeul absolut.
N. ARSENIEV.

SCRISOARE DE LA PROFESORUL HANS ERENBERG Prot. LA BULGAKOV DESPRE ORTODOXIE ȘI PROTESTANTISM ȘI RĂSPUNS Prot. S. BULGAKOVA.*)
dragă
duhovnic I
Creștinii de diferite confesiuni au un obicei lamentabil atunci când își compară reciproc structurile interne și concurează în punctele forte și abilități - să ajungă la o concluzie favorabilă despre ei înșiși și una nefavorabilă față de ceilalți. De asemenea, este bine atunci când iau problema în serios, în timp ce de obicei nici măcar nu fac asta și, fără să acorde cea mai mică atenție celorlalți, se mulțumesc cu auto-slăvirea. Pentru majoritatea creștinilor, creștinismul altor confesiuni frățești este terra incognita, iar acest lucru se aplică nu numai oamenilor pur și simplu educați, ci chiar și teologilor. În timp ce aceștia din urmă trimit prin toate religiile globului, ei trec fără atenție pe frații lor în credință, deși ostili, dar totuși; cât despre evrei, nu este nevoie să vorbim despre ei. Ca urmare a acestui fapt, cunoașterea reciprocă este foarte slabă în lumea creștină însăși - ignoranța din ignoranță, dimpotrivă,
♦) Profesorului și pastorului G. Ehrenberg i se atribuie publicarea a două volume din Oesteiches christentum, în care i-a introdus pe germani în gândirea religioasă rusă. De asemenea, a scris articole foarte simpatice pentru ortodoxie. Ed.
extraordinar de mare. Uneori mi s-a părut că trebuie să fie nespus de greu să te obișnuiești cu o esență înrudită și în același timp străină. De fapt, este infinit de dificil - din două motive: în primul rând, pentru că întâmpinați constant ceva care este foarte familiar, dar în același timp necesită o abordare diferită și, căzând pe calea alunecoasă a comparației cu propriile valori, cădeți. inchide-l; în al doilea rând, prin faptul că este relativ ușor să te obișnuiești cu o ordine spirituală străină și cu o viață interioară necunoscută – fără a risca obiectivitatea. În raport cu vreun idolatru, sau chiar cu un budist, nu voi cădea ușor în ispita autoadmirării și „a-mi face dreptate”, o altă întrebare când vine vorba de credință, care, ca și a mea, are rădăcinile în Biblie. De asemenea, este extrem de greu să despărțim meritul iubirii de nemeritatul ei, de îndată ce se vorbește despre propriul ecleziastic, același lucru, însă, ca și cu o abordare patriotică a propriului popor. În spatele bucuriei bisericii și a dragostei pentru ea, se ascund adesea ipocrizia spirituală și exaltarea personală.
Osificarea vieții religioase, sărăcirea, letargia și slăbiciunea credinței sunt întotdeauna asociate cu ele. Și tocmai de aceea, tocmai aceste pericole amenință fiecare biserică izolată: simpla existență a unei alte biserici alături de ea, chiar și secundară, dezlănțuie răul.

patimile si norii izvorul unor sentimente inalte si nobile de evlavie. Nu poate exista evlavie adevărată și autentică până când nu suntem cu toții creștini de aceeași credință. Încă tolerăm cumva existența păgânismului, dar cei care cred în Revelația lui Dumnezeu și în Biblie nu pot suporta pluralitatea bisericilor. Și totuși - să-l eliminăm - nu putem; n-ar duce la nimic dacă cineva ar renunța la mărturisirea lui: n-ar cădea decât în altul, la fel de izolat, chiar dacă aceasta se numea super-confesională. Prin urmare, fiecare dintre noi ar trebui să se străduiască să devină mai înalt decât religia, fără a o părăsi, ci, dimpotrivă, revărsând în ea plinătatea supraconfesionalismului. Pentru a face acest lucru, teologia are nevoie de o doctrină a confesiunilor despre care s-ar putea spune că este cu adevărat creștină. Dar este posibil acest lucru - până acum comparația este doar unilaterală? De aceea vă scriu și vă rog să răspundeți la scrisoarea mea pentru a evita o astfel de unilateralitate. La urma urmei, doar comparația reciprocă este valabilă. Până nu se exprimă ambele părți comparate, concluziile sunt dictate de una singură, iar aceasta nu este creștină și, în plus, este inutilă.
Este posibil ca condițiile unei astfel de comparații să fie deosebit de favorabile pentru amândoi. Prin cartea mea despre „Creștinismul răsăritean” se pare că m-am expus prea mult la suspiciunile de unilateralitate și simpatie excesivă față de biserica ta din cercurile protestante, pentru ca să risc să fiu reproșată în cercurile tale bisericești pentru prejudecata față de propria mea. credinte. Pe de altă parte, tu și oamenii tăi care au păreri asemănătoare, dați dovadă, din câte vă cunosc, de o asemenea imparțialitate în problemele interconfesionale, încât mi se pare că putem avea motive să sperăm la succes.
Există un alt motiv special care mă îndeamnă să fac asta. După cum, bineînțeles, știți cu siguranță, pe teritoriul propriei biserici nu există doar focare de învățătură evanghelică, ci se desfășoară și o amplă propagandă, care s-a bucurat recent de un succes considerabil. Sunteți familiarizat cu mișcarea Stundist și ar fi extrem de valoros pentru mine să știu ce credeți cu adevărat despre ea. Abia atunci m-am putut înțelege pe deplin

Atitudinea ta față de creștinismul evanghelic, pentru că întotdeauna judeci orice biserică puțin diferit, observând-o acasă sau întâlnindu-te cu ea într-o țară străină. De aceea, de exemplu, mă tem că relativa toleranță cu care tratăm de obicei biserica dumneavoastră nu se datorează în principal faptului că nu are adepți în Germania și că nu face propagandă. Vezi opusul. „Desigur, se poate evalua biserica foarte diferit, în funcție de faptul că este vorba despre valorile sale interne sau despre semnificația propagandei sale, dar ne confruntăm cu întrebarea ambelor.
II deci, presupunând că tema unei biserici evanghelice, cel puțin sub forma stundismului, sau mai bine zis poetismului, este acută pentru tine, cred că pot, chiar trebuie și duhovnicesc să ridic întrebarea în cea mai largă formă, și anume despre relația dintre bisericile noastre. Întrucât, în raport cu Biserica Romano-Catolică, care stă istoric între noi, amândoi nu avem nicio posibilitate reală de comparație, în primul rând, pentru că ea nu ar lua un rol suficient de serios în ea și, în al doilea rând, pentru că în aceasta dacă nu este nevoie pentru aceasta, atunci, în ciuda semnificației, unității și integrității sale, ar

trebui lăsată deoparte. Este important pentru mine să vorbesc cu tine despre „evlavie”.
Pietatea este individuală și colectivă: evlavia indivizilor și a întregului popor. În fața noastră sunt două tipuri de evlavie, ortodoxă și poetică a noastră. Există și între noi o evlavie pre-poetică, dar nu merită să ne oprim asupra ei, pentru că nu are o mare importanță, fiind lipsită de o forță efectivă care se transmite de la om la om. Numai sub forma poetismului protestantismul a încetat să mai protesteze exclusiv și și-a luat o poziție independentă. - Singura problemă este că această evlavie poetică este foarte unilaterală (cum puteți vedea la Stundiști, deși nu știu dacă stundiștii ruși sunt destul de asemănători cu cei germani) și, prin urmare, a devenit o afacere de partid, pe care eu însumi, nefiind Stundist, încerc să privesc cât mai departe din punct de vedere nonpartid.
Pe scurt, binecuvântarea ortodoxă

evlavia mi se pare a fi ecleziastică, în timp ce evlavia poetică este extra-bisericească și deci individuală; iar asta mă readuce la opoziția inițială.
Creștinismul trebuia mai întâi să devină o Biserică, adică să ia o formă materială – cu alte cuvinte – politică și să-și creeze propria spiritualitate; această formă este ierarhie, spiritualitatea este dogmă. Pietatea ortodoxă se bazează pe ierarhie și dogmă, în timp ce evlavia poetilor se bazează doar pe Biblie. Ce înseamnă asta?
Bineînțeles că și Biblia ocupă un anumit loc la tine, dar numai ca carte sfântă, și nu intrând în evlavie ca conținutul ei imediat - prin aceasta nu se deosebește de icoană; cu toate acestea, Biblia este prezentă, pentru că fără ea nu ar exista nici ierarhie, nici dogmă, în timp ce acestea din urmă sunt produsele, dacă se poate spune tact, ale credinței în Biblie: astfel Biblia stă în spatele ierarhiei și dogmei, dar evlavia este el nu știe asta, deși știa...
La noi, lăsăm aici istoricul deoparte, dimpotrivă: Reforma a eliminat ierarhia și, deși aceasta nu este recunoscută în mod deschis, a eliminat și dogma - pentru a deschide calea către Biblie; ea a reușit, iar poetismul este inexorabil în acest sens. Drept urmare, Biblia, care stă ca pe fundal cu tine, în poetism stă în fața tuturor, neavând nimic în spate. Toată evlavia poetismului stă, așadar, pe același plan, ceea ce o face neatractiv.Aș vrea să revin la ea în viitor, și cumva străină în multe dintre manifestările sale – și totuși nu au mai puțin – Biblia!
Acum se pune în fața mea întrebarea: este posibil să păstrez Biblia astfel încât să servească nu numai ca fundal, iar evlavia ar păstra acea dualitate, fără de care ea este condamnată la degenerare?
Ca să mă apropii de această întrebare, pun întrebarea poporului, pentru că, după cum va deveni clar acum, este identică cu ea. Este imposibil să spunem fără rezerve că biserica și poporul, biserica ca instituție, sunt una și aceeași: se poate
a spune cu îndrăzneală contrariul, adică că nu sunt niciodată în esență una și aceeași, chiar dacă ar trebui să se contopească într-una singură - protestantismul ridică acest vis într-o realitate imaginară. Dacă tăiați biserica, oamenii bisericii vor rămâne. Biserica noastră este formată numai din oamenii adunați în biserică, drept urmare credințele celor care se roagă au luat locul doctrinei. Biserica noastră nu este o biserică a poporului – este un popor, dar nu oamenii despre care vorbesc așa-zișii populiști: toate acestea sunt iluzii sau păgânisme; - oameni - o colecție de credincioși. Prin urmare, opoziția, acesta este

întregul sens al liberalismului, și a mers de sus în jos împotriva ierarhiei de jos (mișcarea pastorilor). Astfel, avem o sociologie ecleziastică inversă – biserica noastră este condusă de jos. Poporul, poporul bisericesc, guvernează în ciuda supraintendenților și episcopilor suverani, care, deși au domnit, per nefas. Dar tu, așa cum a exprimat-o Dostoievski atât de viu, îți pui mereu întrebarea: cum să abordezi oamenii? Deși ai oamenii din biserică, nu biserica se bazează pe ea, ci s-a bazat pe biserică.
Acest lucru poate explica și faptul că Stundism a avut succes cu tine, în principal în rândul oamenilor. Am auzit în cercurile „Lumina Orientului” că rușii educați, când se întorc la credință, se îndreaptă mereu către ortodoxie, în timp ce oamenii slab educați - spre Stund. Și acest succes este cauzat de Biblie, probabil doar de ea, și de aceea este o chestiune foarte serioasă, cu atât mai mult cu cât nu vorbim despre nici una dintre sectele mărunte rusești.
De data aceasta mă mărginesc la problema locului pe care îl ocupă oamenii în viața bisericească, din care va urma în viitor problema evlaviei. Acesta din urmă este scopul meu principal, dar este imposibil să-l abordez fără să mă ocup mai întâi de prima întrebare. Vă rog să-mi spuneți părerea voastră despre el, care va fi extrem de valoroasă pentru mine, și atunci mi-aș putea permite să continui comparațiile noastre.
Hans Ehrenberg.

DRAGOSTE COMEN ÎN DOMNUL NOSTRU ISUS HRISTOS PROFESOR EHRENBERG!
Scrisoarea ta fraternă este pentru mine unul dintre cele mai încurajatoare simptome ale dorinței crescânde de unitate în întreaga lume creștină, care este imposibilă fără cunoaștere și înțelegere reciprocă. Aceasta, desigur, nu este o sarcină ușoară. Ea cere de la participanți, pe de o parte, fermitate ecleziastică personală, deoarece astfel de conversații nu trebuie purtate pentru curtoazie sau compromisuri, ci de dragul cunoașterii adevărului inexorabil și inflexibil, dar, pe de altă parte, aceasta necesită și special flexibilitate spirituală și, aș spune, o cultură binecunoscută nu numai a minții, ci și a inimii. Întâlnirea noastră cu dumneavoastră s-a desfășurat pe un teren bun: sunteți purtătorul unei misiuni necesare și importante – de a familiariza lumea protestantă cu gândirea religioasă rusă prin publicarea colecțiilor „Das Oestliche Christenuthum” și prin alte planuri similare ale dumneavoastră. Dumnezeu Își face lucrarea prin vase slabe, dar și acum se poate vedea cât de mult sensul acestei apropieri și întâlnirile spirituale care au loc acum depășește micimea noastră personală și are o semnificație direct istorico-bisericească. Și pentru această lucrare este nevoie de multă răbdare și dragoste, acea iubire care „acoperă totul, crede totul, nădăjduiește totul, nu se bucură de nelegiuire, ci se bucură de adevăr” (Cor. 13, 7, o), pe scurt, iubirea bisericească, care este posibilă și în raport cu cei care nu aparțin Bisericii, cel puțin vizibilă și vizibilă.
Ca răspuns la întrebările dumneavoastră, voi exprima doar câteva dintre gândurile mele, cu

volum aforistic. În ansamblu, de fapt, ai dreptate: biblicalismul, o saturație deosebită cu Biblia, viața în ea, este o proprietate - sunt gata să spun: chiar un avantaj - a lumii protestante, în egală măsură atât anglo- saxon si german. Unul dintre motivele pentru aceasta este tomi., că în afara biblicalismului, manichistul protestant nu mai are

deja nimic care să-l considere al său și care să nu se descompună în fața ochilor tuturor din acizii caustici ai „protestului” și criticii (nu voi atingeți mai mult problema în care într-o anumită măsură, chiar această acceptare a Bibliei este justificată, iar în afara Bisericii, opusul în sine nu se descompune). Ortodoxia, ai si tu dreptate, biblicism quand meme nu este caracteristic, pentru ca nu este deloc o religie a cartii, si a unui fel de secret continuu - si preotie. Biblia intră și ea în ea, dar nu ca carte, ci ca fapt al experienței mistice: Biblia este predominant Evangheliile și Noul Testament, într-o măsură mai mică Vechiul Testament este esența unei părți a închinării, care este închinare divină; și aici există mai mult decât citit, dar evenimentul în sine fiind citit. Evanghelia nu se citește doar, ci trăiește, are loc în Biserică. Prin aceasta, fără îndoială, granița biblicalismului pur este nepieritoare. Dar, desigur, Biblia rămâne și ca o carte, în măsura în care intră în compoziția generală a tradiției; alături de multe altele: texte liturgice, scriere patristică, deși, desigur, domnește și ar trebui să domnească peste ele, ca Cuvânt al lui Dumnezeu prin excelență. Adevărul în viață, biblicalismul în Ortodoxie realizează

acest lucru nu este suficient pur și simplu din cauza culturii bisericești scăzute a ortodocșilor. Cu toate acestea, printre sfinții asceți și chiar și doar între clerici și laici evlavioși (nu există nicio diferență între ei în această privință), veți întâlni cunoaștere profundă și înțelegere a Bibliei. Ortodoxia este însă atât de bogată, multimotivă și complexă încât, în general vorbind, puterea umană este mai puțin suficientă pentru ea decât pentru simplu și monocoar, dar în simplitatea ei, protestantismul cinstit și credincios cu biblicalismul său. Darurile sunt diferite și slujirile sunt diferite. Iar celor care au pierdut multe daruri bisericești, Dumnezeu le-a dat o singură comoară spirituală - dragostea pentru Cuvântul lui Dumnezeu și trebuie, fără ezitare și cu bucuria dragostei bisericești, să recunosc că în această iubire față de Cuvântul lui Dumnezeu - pe lângă toată acea unilateralitate și părtinire care s-au născut din „protest” - Protestantismul este ecleziastic și sunt gata să spun că ortodocșii și ortodoxia, desigur, pot învăța din el și chiar învață din el, desigur, nu ca Biserica universală, dar în modurile ei istorice. În Biblicalism se află semnificația bisericii mondiale a protestantismului. Totuși, acest lucru s-a făcut deja o dată în istorie și orice nouă repetare nu face decât să înmulțească otrăvurile ecleziastice ale protestantismului și este produsul celei mai profunde reacții spirituale. Aceasta este atitudinea Ortodoxiei față de misiunea protestantă („Evanghelică”) în rândul ortodocșilor, care sunt considerați în acest caz drept păgâni. Din punct de vedere istoric, Reforma a avut nu doar o anumită justificare, ci chiar o justificare în extremele papismului: otrăvurile reformei, „protest”, aceasta este partea greșită a catolicismului, reformatorii au salvat libertatea creștină de sclavie, deși – vai! - la un cost scump, excesiv. Dar acum Reforma însăși trebuie să scape de protestantism prin întoarcerea la Biserică, cu valorile ei dobândite și afirmate, dar nu pentru a continua distrugerea Bisericii. . Acesta ar fi un nou spectru în pleroma Ortodoxiei, iar „pietismul” în scopuri de evlavie personală ar fi desființat ca inutil, fiind înlocuit de simplu ecleziasticism. Ce

♦) Această mișcare începe deja, iar un simptom încurajator este publicarea Una Sancta.

se referă la protestantismul sau studismul rusesc. atunci o considerăm ca o mișcare nu atât biblică cât anti-bisericească. Ura acută față de Biserică, care nici măcar nu este venerată ca creștinism, îi inspiră pe acești oameni luminați. Acesta nu este biblicalism, ci protestantism în cel mai rău sens. Nu neg virtuțile umane, cunoscuta exaltare și entuziasm religios a sectanților, ceea ce voi numiți „petism” în ei, dar asta în realitate este adesea exaltare, adesea fals entuziasm, „farmec”. Biblicalismul este doar o aparență exterioară, aș spune o formă, un instrument și un pretext pentru biserică-non-ura. În această formă de stundism, chiar și creștinismul, care Reforma nu a încetat să fie, este o altă religie, care, sub o serie de forme de tranziție, se apropie de secte și mai raționaliste și trece pur și simplu în filantropie și socialism. Ile biblicalismul, dar simțirea sacramentelor și nelegiuirea față de Maica Domnului îi inspiră. Biblia în astfel de mâini devine – este înfricoșător să spunem – moartă și moartă, pentru că litera ucide, spiritul dă viață. Stundiștii, în cele mai multe cazuri, cunosc Biblia mai bine decât teologii profesioniști, dar o cunosc cu o cunoaștere moartă, fariseică, fără înțelegere interioară. De obicei, sectanții nu au acea cultură spirituală generală, care este minimă pentru biblicalismul protestant, dar în același timp există o aroganță a simplității imaginare, pe care o echivalează cu creștinismul timpuriu.
Există aici o analogie directă cu aroganța clasei proletare. Stundismul este un produs al mândriei umane și o ipocrizie insuportabilă emană de la liderii săi. Acesta este cuvântul meu direct și sincer despre Stundism. Desigur, nu voi nega nenumăratele păcate și slăbiciunile reprezentanților istorici ai Ortodoxiei, dar aceasta nu ar trebui să fie niciodată temeiul bisericii făcute de sine și a hulii împotriva Bisericii, a Maicii Domnului, a sfinților, a sacramentelor. Biblicalismul în mâinile lui Stunda este antibisericesc și nu numai în sensul că aici Biblia este scoasă din contextul ecleziastic, ci este și direct opus întregii tradiții a Bisericii. Și în acest sens, repet, misiunea protestantă este ostilă Bisericii. Protestantismul nu ar trebui să se răspândească ca protestantismul, ci ar trebui

eu insumi. Numai printre necredincioși, acolo unde aduce cuvântul lui Dumnezeu, optează. aprinde în inimi lumina divinității. În Ortodoxie este suficient loc pentru biblicalism, are nevoie de propriul ei biblicalism, poate, pe baza lui, să se apropie fratern de lumea protestantă, dar numai în măsura în care este biblicalism autentic, nu protestantism sub pretextul biblicalismului. . Stundismul, pe de altă parte, este tocmai protestantismul și numai ca urmare a acestui lucru și pentru aceasta - biblicalismul. În-, individual poate fi diferit, dar în ansamblu, doctrinar, așa este. De aceea, apropo, de obicei nu există întoarcere la Biserică din pitundism, sufletul este dislocat în așa măsură încât întreaga sa structură este perturbată. Așadar, biblicalismul pe care îl aduce protestantismul rus nu merge în nicio slujire a Bisericii, iar creștinismul „evanghelic” nu este nici măcar o Reformă, care este inutilă și deplasată în Ortodoxie, ci doar protestantismul, ca manifestare a corupției bisericești. , intensificată de nenorocirile Bisericii Ruse. Un anumit tip de suflet rusesc se caracterizează printr-o combinație de raționalism complet non-ortodox și, în același timp, obstinație mândră, pe baza căreia se dezvoltă Stundismul. Un exemplu este Tolstoi, iar în acest sens Tolstoi este popular, dar și inutil spiritual. O astfel de „evanghelizare” a

Rusiei dăunează profund întregii lumi creștine – protestantismul istoric trebuie să înțeleagă în sfârșit acest lucru. Biblicalismul ortodox, care nu se vede și nu se cunoaște din afară, în forma sa pură, se dizolvă odată cu întreaga viață a Bisericii, cu cult, cercurile bisericești, iconografia, chiar și viața de zi cu zi. Viața ortodoxă însăși este o Biblie vie. Și totuși, nu sunt mai puțin gata să admit, fără să văd o contradicție în asta, că noi ortodocșii – nu ortodocșii, ci tocmai ortodocșii – trebuie să cunoaștem și să iubim mai mult Biblia, iar aceasta este pentru noi chestiunea rațiunii bisericești și a cerința de vârstă., (deși shtund-ul nu ajută și nu ajută deloc în acest sens). Folosirea și influența protestantismului istoric aici poate fi – și chiar este – diferită, mai degrabă științifică și iluminatoare, și numai prin acest religios, mai degrabă decât direct misionar. Vom accepta de la voi Biblia într-o ediție critică și publică, cu diverse comentarii științifice, dar vom respinge orice „evanghelizare” care respinge

Bisericile, așa cum odată protestantismul a smuls Reforma de la Biserica Catolică. În această relație cu protestantismul, ortodoxia și catolicismul nu diferă.

Oamenii din Biserică sau oamenii Bisericii? Mă tem că în formularea acestei întrebări, pe de o parte, se luptă catolicismul, care, ca moment dialectic, încă nu a depășit protestantismul, iar pe de altă parte, „cea mai nouă“ democrație... Avem Hom; k in ^, cu învățătura sa care este în esență ortodoxă, despre oamenii Bisericii, ca trup al Bisericii, păstrând adevărul. Ierarhia dintre noi cade uneori într-o exagerare catolică a sensului său, care stabilește în Ortodoxie o împărțire pur catolică într-o Biserică care învață și se supune. Dar Ortodoxia conţine un înalt, deşi poate. doctrină insuficient dezvăluită despre semnificația laicilor în biserică în unitate cu păstorii, sub conducerea episcopiei. Dar laicii nu sunt doar un obiect de ascultare pasivă. În vremuri tulburi și dificile, oamenii bisericii poartă pe umerii lor povara conducerii bisericii, așa este acum în Rusia în lupta împotriva bisericismului viu și așa este – potențial – întotdeauna. Este de la sine înțeles că oamenii Bisericii se pot îmbolnăvi și adesea de democrație, la fel ca clerul cu clericalismul catolic. Dar norma ortodoxă, imanentă în natura Bisericii, este tocmai poporul Bisericii, păstorit, dar nu condus de păstori. Mi-e frică mereu de populismul din Biserică, de care suferă în general inteligența noastră, dar care afectează și protestantismul, care încă nu și-a supraviețuit opoziției față de învățătura catolică. Mai corect ar fi să spunem că în Biserică nu există oameni, dar există mireni și pastori, iar a implementa efectiv norma dată și stabilită în interior de Ortodoxie este întotdeauna o sarcină creativă. Spiritul Ortodoxiei nu este sclavia, ci libertatea fiilor lui Dumnezeu. Și iarăși, protestantismul se poate cufunda în sânul Ortodoxiei cu dragostea sa bisericească față de popor, în măsura în care nu devine antiierarhism care distruge Biserica, adică nu se usucă în nisipurile „protestului”.

Acestea sunt câteva gânduri preliminare pe care aș dori să le exprim nu atât ca răspuns, cât despre scrisoarea dumneavoastră.

Devotat vouă, pr. S. Bulgakov.

PROTESTANTISM ŞI ORTODOXIE

{Discurs rostit la congresul mișcărilor studențești creștine din țările balcanice ortodoxe din mai 1926 la Banya Kostened - Bulgaria).

Vreau să vă pun în fața o întrebare de o importanță extraordinară. Vreau să vă vorbesc despre întâlnirea Ortodoxiei cu lumea protestantă occidentală. Aici suntem reprezentanți ai acestor două lumi, stând unul înaintea celuilalt. Ce reprezentam? Ce ne putem da unul altuia? Care este rostul întâlnirii noastre? Ce așteaptă Dumnezeu de la ea?
Lucrez printre studenții ortodocși doar de patru ani și știu prea puțină Ortodoxie ca să mă simt pregătită să răspund la această întrebare.
Dar dacă, totuși, am îndrăzneala să mărturisesc în fața dumneavoastră aici, este pentru că știți la fel de bine ca mine că această întrebare nu aparține celor care sunt hotărâți de educație, rațiune, cercetare științifică.
Această întrebare este pusă și decisă în ordinea pe care Pascal a numit-o ordinea inimii. Și este în ordinea inimii mele că vreau să vă povestesc despre el.
Crede-mă, nu ca oameni, sănătoși, săturați și mulțumiți, - nu ca indivizi conștienți de puterea lor și de fermitatea poziției lor - nu venim la voi înmulțumiți - protestanții creștini occidentali. Nu, venim la tine acum după tot ce am trăit, ca oameni grav bolnavi, răniți adânc, copleșiți de dor.
Vă aducem toată suferința, toată neliniștea lumii noastre creștine, sfâșiată și pierdută din integritatea ei.
Niciodată, poate, de la începutul întregii ere creștine, haina misterioasă a lui Hristos nu a fost ruptă atât de teribil. Poate niciodată oamenii nu L-au lepădat atât de Hristos. Niciodată, poate, Hristos nu a mai fost atât de răstignit de noi ca acum de către fiii vechilor popoare creștine.
Copleșiți de dor și răniți – venim la deputat. Toată această suferință, toate aceste răni – vezi tu – ne sunt date de Dumnezeu. A trecut pe lângă judecători, dându-i nouă. Și în judecata lui - El ne pune întrebarea. Chiar și atunci când am căzut atât de departe de El, El nu ne părăsește. În singurătatea Sa inexprimată, în ciuda tuturor căderii noastre, El ne cheamă. Și ce îi vom răspunde?
Dar vezi, El ne-a dat și mai mult în mila Sa. El ne-a dat creștini ortodocși și creștini protestanți să ne întâlnim, așa cum poate nu ne-am întâlnit niciodată în istorie.
Credeți că El a trimis această întâlnire pentru ca întrebarea pe care El o pune nouă, oamenilor din apus, să ne poată fi pusă și vouă, creștinilor din biserica de răsărit. Vă spunem: iată chinurile noastre, iată poverile noastre, iată rănile noastre. Vă aducem totul, chiar și cel mai greu, chiar și împărțirea bisericii. Vrei să ne ajuți? Te implorăm în numele Celui care a purtat asupra Sa toate slăbiciunile noastre. Vă spunem: aici sunt păcatele noastre, aici sunt bolile noastre. Vrei să răspunzi

să-L dăruiască pe Dumnezeu împreună cu noi? Vrei să aduci cu noi pocăință cu umilință și frățenie?
Care este sensul întâlnirii noastre? Este acesta un simplu schimb de salutări politicoase? Este posibil ca toate cuvintele rostite aici despre respectul pentru libertatea și demnitatea celuilalt să fie doar o înșelăciune pioasă? Și care este întâlnirea noastră, este doar o întâlnire spirituală umană sau este o întâlnire spirituală
- o întâlnire sub cruce și în lumina Învierii.
Astăzi am vorbit despre frumusețea spirituală și noblețea întâlnirii în libertate și respect reciproc pentru destinele noastre religioase. Dar,

vezi tu, Dumnezeu vrea și mai mult de la noi. Dumnezeu vrea să ne întâlnim în dragoste. Doar dacă ne întâlnim în dragoste – doar atunci ne vom întâlni cu adevărat în libertate. Pentru că numai iubirea deține secretul respectului adevărat.

Vedeți acum de ce vă cerem să ne împărtășiți poverile. Ascultă cu atenție și în rugăciunea noastră – îl vei auzi pe Dumnezeu, care te întreabă și te cheamă. Și înaintea noastră, tact, venind la tine și înaintea lui Dumnezeu, chemându-te la părtășie spirituală cu noi în libertate și iubire, nu poți să răspunzi simplu: „În biserica noastră avem toată plinătatea vieții în Hristos și ne purtăm păcatele și poverile noastre sunt sănătoase din punct de vedere spiritual, pentru că ne hrănim cu comorile bisericii noastre”. Dacă ești atât de sigur că ai toată plinătatea - aceasta poate fi cunoscută numai de Dumnezeu - dacă ești conștient de bogățiile tale

- atunci nu vei rămâne închis în tine, nu vei fi atât de crud încât să închizi ușile bisericii noastre în fața noastră. Ți-a dat Dumnezeu aceste bogății ca să le poți împărtăși cu noi? Dacă Dumnezeu te-a binecuvântat atât de mult și te-a copleșit, nu poți decât să vii la noi și să ne dezvăluie tot ce ți s-a dat. Ai vrea să ne ajuți? Vedeți, nu vă cerem un lucru mărunt. Am venit aici să nu vă cerem nimic mărunt. Atât de mare este această oră pentru creștinism încât îți cerem tot ce poate un creștin să ceară altuia. Vrei, ești gata să suferi suferințele noastre, să ne împărtășești poverile, să ne mărturisești păcatele. Și cel mai important, că am fost despărțiți unii de alții, că sfâșiem Trupul lui Hristos, că Biserica Sa universală este divizată. Iată rugăciunea pe care noi

Ne îndreptăm către tine în numele Celui pe care îl mărturisim și căruia cu toții ne închinăm și care ne unește chiar și în dezbinările noastre. Vă implorăm să nu cedați păcatului iubirii geloase și mândre. Știm prea bine că printre frații tăi sunt cei care vor doar pentru ei să se mulțumească cu biserica lor. De teamă să nu-și piardă puritatea credinței, ei devin izolați, neîncrezători și ostili față de tot ceea ce li se pare străin. În loc să fie înflăcărați de iubire fără limite din dragoste fără limite a lui Hristos, ei încep să-și iubească biserica atât de exclusiv încât sunt suspicioși și ostili față de orice alt creștinism.

Noi, intrând cu firea noastră păcătoasă în biserică, alcătuim ceea ce este trupesc și pământesc în ea. Și noi suntem chemați la jertfa iubirii. Și noi trebuie, ca întreaga biserică, să murim pentru a fi înviați. Trebuie să ne dăruim lui Dumnezeu, să ne uităm în El, pentru a ne găsi în Dumnezeu. Pentru a fi răscumpărați, trebuie să ne pierdem pe noi înșine. Acesta este prețul pe care trebuie să-l plătim pentru a fi transformați în Hristos. Acesta este prețul pe care trebuie să-l plătească biserica pământească. Dacă aici constituim cu adevărat trupul mistic al lui Hristos, atunci trebuie să murim, așa cum a murit Capul, pentru a fi înviați împreună cu El. Trupul mistic al lui Hristos trăiește numai dacă moare pentru a fi înviat. Astfel, și numai așa, Biserica devine strălucitoare de bucurie – iubitoare fără limite, cu adevărat universală.

Crede-mă, nu am fi aici împreună dacă nu am ști că ești capabil, că ești gata să faci acest sacrificiu. Și întrucât am intrat într-o astfel de comuniune spirituală, ne putem întreba ce ne vom dărui unul altuia, ce înseamnă unii pentru alții?

Nu poți aduce decât ceea ce ți-a dat Dumnezeu Însuși - Hristos, care trăiește în biserica ta și toată plinătatea spirituală care este cuprinsă în ea, care aparține numai Lui, care trăiește în Tradiția ta

Sfântă, în rugăciunile tale, în liturghia ta, în icoanele voastre, în tainele voastre, în sfinții voștri, în martirii voștri, în mărturisitorii voștri ai credinței, în misticii voștri, în mănăstirile voastre.
Două principii trăiesc întotdeauna în biserică: cuvântul și imaginea. Cuvântul este chemarea lui Dumnezeu

fiecare clipă - fiecărei persoane, fiecărei națiuni. Cuvântul este o profeție care trăiește în biserică. Este „hic et nune” al lui Dumnezeu prin toată istoria, prin întreaga lume. Este „da” lui Dumnezeu și „nu” lui Dumnezeu. Aceasta este viziunea acelei Cruci pe care fiecare persoană, fiecare epocă, fiecare națiune este chemată să o ducă. Cuvântul zguduie puterea vieții noastre obișnuite confortabile - rupe vălul bunăstării și al mulțumirii care acoperă adevărata natură a lucrurilor. Cuvântul este un fulger care zguduie confortul locuințelor noastre umane și ne deschide brusc cerul în mod orbitor. Cuvântul peste tot în viața noastră ridică o întrebare. Se deschide brusc și cutremurător pentru fiecare dintre noi, în acest moment, marea tragedie a mântuirii, care se petrece veșnic între Dumnezeu și om. Cuvântul este Dumnezeu în acțiune – prin El Dumnezeu ne anunță mântuirea noastră. Cuvântul este întristare pentru Dumnezeu, trezindu-se în noi. Cuvântul este întrebarea pe care Dumnezeu ne-o pune și răspunsul este deja conținut în el.
„Dar Dumnezeu este etern. Lumea lui nu va avea sfârșit. Adevărul lui rămâne neschimbat de la început. II imaginea lucrurilor eterne de care avem nevoie - imaginea lucrurilor care sunt neschimbate în Dumnezeu. Imaginea a tot ceea ce este în a treia dimensiune, dimensiunea în care se află Dumnezeu și toată creația Sa. În imaginile și simbolurile bisericii, lumea invizibilă a lui Dumnezeu ne devine vizibilă. Toată ierarhia realităților spirituale ne apare. Imaginea este „staza” divină, Cuvântul este „clynamisul” divin.
Într-un ritm frumos, anul bisericesc ne dezvăluie imaginile lumii duhovnicești: diversitatea chipurilor sfințeniei, creației, soarta creației împlinită prin Maica Domnului, Buna Vestire a Nașterii lui Hristos, Patimile Sale. Golgota, Învierea și Înălțarea; Duhul Sfânt coborând asupra Apostolilor și zidând biserica de Rusalii. Iar în centrul tuturor Euharistiei se află Dumnezeu în iubirea Sa infinită, jertfindu-se nouă pentru a se ridica în noi.
În cinstirea icoanelor, în viața liturghiei și în sacramente, biserica voastră, ca nimeni alta, păstrează taina mântuirii prin întrupare. Pentru că – până la urmă – în imaginile și simbolurile bisericii – lucrurile mărunte și slabe ale acestei lumi: pâinea și vinul, pietrele, vopselele, glasul uman devin purtători de lucruri invizibile și divine. El semi
așteaptă o semnificație diferită, care nu are nimic în comun cu destinul lor în această lume - ei primesc un sens divin. Și așa în biserica vizibilă, în simbolurile și imaginile ei, are loc o întrupare miraculoasă și o transformare a lucrurilor acestei lumi. Imaginile există acolo unde două lumi se întâlnesc: lumea locală și cea vizibilă și lumea invizibilă și divină. Și prin imagini și simboluri, realitățile divine sunt întruchipate aici. Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu asumând natura umană, nu ne dezvăluie oare gloria inexprimabilă la care ne cheamă Dumnezeu, în care El este totul în toate? Nu acesta este fundamentul principal al credinței noastre?

- Și nicio biserică nu este la fel de mare ca a ta în cinstirea tainei Întrupării, Hristos răstignit și înviat - Dumnezeu-omul.
Noi, protestanții, care am devenit iconoclaști în numele purității evanghelice, punem de prea multe ori îndreptățirea noastră prin credință mai presus de misterul întrupării. Pentru curăția conștiinței noastre, am rupt simbolurile, cuvintele care s-au făcut Trup – misterul Întrupării, care este toată puritatea și toată plinătatea.
Am fost grozavi în credința noastră și aprinși în spiritul nostru profetic, misiunea noastră interioară, viața noastră publică și predicarea. Dar de prea multe ori, și ca rezultat tragic al unei înțelegeri spirituale abstracte a Evangheliei, am pierdut poziția de smerenie în fața lui Dumnezeu și a lui Hristos și a simțului realității Sfintei Treimi. Iar când „ne-am îndepărtat de adevărata cinstire a imaginilor divine trăite în liturghie și de comuniunea sacramentală cu Dumnezeu în Euharistie, atunci am pierdut singura îndreptățire necondiționată înaintea lui Dumnezeu, care este mai presus chiar decât îndreptățirea prin credință și fapte. – îndreptăţirea şi mântuirea prin prezenţa reală a lui Hristos vieţuitor. Astfel, îndepărtându-ne de misterul întrupării, am pierdut sensul bisericii vizibile, trupului vizibil, în care se află plinătatea şi harul dumnezeiesc.
Acum se trezește protestantismul. Vrea să iasă din impasul tragic. Cine îndrăznește să-l condamne pentru că s-a ridicat cu pasiune în urmă cu patru sute de ani pentru curăția Evangheliei. Ce s-a întâmplat atunci este mai mare decât suntem noi. Nu este pentru noi să aruncăm condamnări zadarnice și mândre. Ceva care sa întâmplat în reforma a fost în numele lui Dumnezeu. Dar acțiunea

început în numele lui Dumnezeu, a mers prea departe, sub influența patimilor omenești. Și acum suportăm toate rănile și toate consecințele. Suntem invalizi, dar când ne dăm seama de asta, suntem invalizi încununați de glorie.
Iar voi, creștinii Bisericii Răsăritene, știți foarte bine că din punct de vedere istoric biserica voastră a fost adesea atât de închinată lui Dumnezeu încât a uitat spiritul profeției. Ea a onorat Cuvântul lui Dumnezeu în detrimentul propovăduirii lui și, cufundându-se în misterul inexprimabil al slujbelor divine, a pierdut patosul apostolatului.
Acum se trezește Biserica Ortodoxă, în special cea rusă. – Cuvântul adormit se trezește. Și în fața războiului și a revoluției, spiritul profeției suflă din nou. Se dezvăluie forțele creatoare ale clerului și ale credincioșilor. Viața renaște în parohii și există), mișcări religioase.
Setea de spiritul profetic și mișcarea oamenilor bisericești au existat dintotdeauna. Dar în ultimii 100 de ani părea să se manifeste în afara bisericii. Acum se întorc din nou la biserică. Și biserica primește din nou plinătatea sfântă de cuvânt și imagine, „hic et nune” și veșnicie – una complementară celeilalte.
Aceasta este mișcarea studenților ruși despre care ați auzit că este, oricât de slab ar fi un semn al renașterii miraculoase a cuvântului. Inteligentsia rusă, după ce s-a întors la biserică la imaginile veșnice,
aflându-se în ea, parcă ar prelua din nou sensul cuvântului.
„Aici văd minunata binecuvântare a întâlnirii noastre. Ai nevoie de dinamica cuvântului, avem o asemenea sete să intrăm și să stăm în tăcere în biserica vizibilă a lui Hristos în liturghie și sacramente. Și ajutându-vă în mișcările voastre studențești, mișcările laicilor, în

care se desfășoară munca misionară și socială, care sunt captate de studiul Sfintelor Scripturi și Tradiției, în care inima este deschisă spiritului profeției, să deschide „hic el nune” al lui Hristos pentru timpul nostru și pentru patria noastră și care trag putere pentru toate acestea stând în fața lui Dumnezeu, primim mult mai mult decât putem da - primim de la tine o nouă viziune a întregii și plinătății revelate în Hristos și trăind în liturghia și sacramentele bisericii tale. Și această pătrundere reciprocă, întărirea renașterii spirituale în Biserica Ortodoxă, luminând calea multor mișcări protestante moderne - și capabilă să conducă bisericile ortodoxe și protestante la o combinație completă a Cuvântului și Chipului - nu este aceasta lucrarea lui Dumnezeu , depășind puterea noastră?
Și îi mulțumim lui Dumnezeu că ne dă ocazia să ne împărtășim forțele slabe și să-I cerem să ne binecuvânteze eforturile în continuare.
G. G. Kulman.

SCRISOAREA VL. SOLOVIEV CĂTRE L. TOLSTOI.
DESPRE ÎNVIEREA LUI HRISTOS. ♦)
Petersburg, 28 iulie-2 august 1894.
Dragă L. N. I De la ultima mea scrisoare, trimisă prin gr. Cr. Am fost grav bolnav de două ori și nu vreau să mai amân o conversație importantă pe care ți-o datorez.
Toate dezacordurile noastre pot fi centrate într-un punct anume — învierea lui Hristos. Cred că în propria ta viziune asupra lumii (dacă înțeleg corect ultimele tale scrieri) nu există nimic care să împiedice recunoașterea adevărului învierii și chiar există ceva care obligă pe cineva să-l recunoască. Mai întâi voi vorbi despre ideea învierii în general, iar apoi despre Învierea lui Hristos.
1) Recunoașteți că lumea noastră se schimbă progresiv, trecând de la forme și niveluri inferioare ale ființei la cele mai înalte sau mai perfecte, 2) Recunoașteți interacțiunea dintre viața interioară și viața fizică exterioară și 3) pe baza acestei interacțiunea, admiti că perfecțiunea unei ființe spirituale se exprimă prin faptul că propria sa viață spirituală își subordonează viața fizică ei înșiși, ia stăpânire pe ea.
Pe baza acestor trei puncte, cred că este necesar să ajungem la adevărul învierii. Ideea este că spiritualul
*) Reproducem această interesantă scrisoare a lui Vl. Solovyov către L. N. Tolstoi. În lucrările adunate ale lui Vl. Ochiul lui Solovyov a intrat.

puterea în raport cu existența materială nu este o valoare constantă, ci una în creștere. În lumea animală, este în general într-o stare potențială latentă; în umanitate se eliberează şi se manifestă. Dar la început această eliberare are loc doar ideal, sub forma conștiinței raționale: mă deosebesc de natura mea animală, îmi recunosc independența interioară față de ea și superioritatea față de ea. Dar poate această conștiință să intre în acțiune? ? Nu numai că poate, dar parțial chiar trece. Așa cum în lumea animală găsim niște germeni sau licăriri de viață inteligentă, tot așa în umanitate există, fără îndoială, începuturile acelei cele mai înalte stări perfecte în care spiritul ia efectiv stăpânire pe viața materială. El se luptă cu aspirațiile întunecate ale naturii materiale și le supune lui însuși (și nu se distinge doar de ele. ^ Plinătatea mai mare sau mai mică a acestei victorii depinde de gradul de perfecțiune spirituală

interioară. Triumful suprem al principiului material ostil. este moartea, adică eliberarea vieții haotice a părților materiale cu distrugerea conexiunii lor rezonabile și oportune. Moartea este o victorie clară a necugenței asupra sensului, a haosului asupra cosmosului. Acest lucru este clar mai ales în ceea ce privește ființele vii de un nivel superior. Moartea unei persoane este distrugerea unui organism perfect, adică o formă convenabilă și un instrument al vieții inteligente superioare. O astfel de victorie a celui de jos asupra celui superior.

shim o asemenea dezarmare a principiului spiritual arată, evident, insuficiența puterii sale. Dar această putere este în creștere. Pentru om, nemurirea este aceeași ca și pentru mintea animală: sensul regnului animal este animalul rațional, adică omul. Sensul umanității este nemuritor, adică Hristos. Așa cum lumea animală gravitează spre rațiune, tot așa și omenirea gravitează către nemurire. Dacă lupta împotriva haosului și rahatului este esența procesului mondial^. mai mult decât atât, latura luminoasă, spirituală, deși încet și treptat, dar totuși biruiește, atunci învierea, adică victoria reală și finală a unei ființe vii asupra morții, este un moment necesar al acestui proces, care în principiu se încheie cu aceasta. ; orice progres ulterior, strict vorbind, nu are decât un caracter extins, constă în asimilarea universală a acestei victorii individuale sau în extinderea consecințelor ei asupra întregii omeniri și a lumii întregi.
Dacă prin miracol înțelegem un fapt care este contrar cursului general al lucrurilor și, prin urmare, imposibil, atunci învierea este opusul direct al unui miracol - acesta este un fapt care este absolut necesar în cursul general al lucrurilor, dar dacă printr-o miracol ne referim la un fapt care s-a întâmplat pentru prima dată, fără precedent, apoi învierea „primului născut din morți” este, desigur, un miracol exact la fel cu apariția primei celule organice din lumea anorganică, sau apariția unui animal printre vegetația primitivă, sau primul om dintre urangutani. În aceste minuni istoria naturală nu are nicio îndoială, la fel de sigur şi miracolul învierii pentru istoria omenirii.
Desigur, din punctul de vedere al materialismului mecanic, toate acestea sunt nul et non avenu. Dar aș fi foarte surprins dacă, din punctul dumneavoastră de vedere, aș auzi vreo obiecție fundamentală. Sunt sigur că ideea învierii „întâiului născut din morți” este la fel de firească pentru tine ca și pentru mine. Dar întrebarea este dacă s-a realizat în acea figură istorică, a cărei înviere este relatată în Evanghelii. - Acestea sunt temeiurile prin care îmi confirm încrederea în învierea efectivă a acestei persoane, Isus Hristos, ca întâi născut din morți.
1. Victoria asupra morții este consecința naturală necesară a perfecțiunii interioare; chipul în care spiritele

un nou început a luat puterea în mod decisiv și în cele din urmă asupra a tot ceea ce este mai înalt, nu poate fi supus de moarte; forța spirituală, atinsă deplinătatea desăvârșirii sale, inevitabil revarsă, ca să spunem așa, peste marginea vieții mintale subiective, captează și viața trupească, o transformă și apoi o spiritualizează în cele din urmă, o leagă inextricabil de ea însăși. Dar tocmai imaginea desăvârșirii spirituale este cea pe care o găsesc în Evanghelia Hristos; Nu pot considera această imagine fictivă dintr-o varietate de motive, pe care nu este necesar să le dăm, deoarece nici voi nu

considerați Evanghelia Hristos un mit. Dacă acest om desăvârșit din punct de vedere spiritual a existat cu adevărat, atunci el a fost prin urmare primul născut din morți și nu mai este nimic de așteptat.
II. A doua bază a credinței mele, permiteți-mi să vă explic cu o comparație dintr-o altă zonă. Când astronomul Le Verrier, prin intermediul unor calcule binecunoscute, a fost convins că trebuie să existe o altă planetă dincolo de orbita lui Uranus și apoi a văzut-o într-un telescop exact așa cum ar fi trebuit să fie conform calculelor sale, atunci cu greu avea vreun motiv rezonabil să creadă că aceasta planeta vizibilă pentru noi nu este cea pe care a calculat-o el, că nu este reală, iar cea reală poate fi descoperită mai târziu. În mod similar, atunci când, pe baza sensului general al lumii și al procesului istoric și pe succesiunea etapelor sale, constatăm că după manifestarea principiului spiritual într-o formă ideologică - pe de o parte, în filosofia și arta Eleni, iar pe de altă parte, în idealul etico-religios -nom al profeților evrei (conceptul de Împărăția lui Dumnezeu) - cel mai înalt moment ulterior al acestei revelații a fost acela de a prezenta manifestarea aceluiași principiu spiritual, personalul său. și întruchipare reală într-o persoană vie, care, nu numai în gânduri și imagini artistice, ci și în fapte, trebuia să arate forță și spirit de victorie asupra înclinației malefice ostile și expresia ei extremă - moartea, adică trebuia să-și învie cu adevărat. corp material într-unul spiritual - și când, împreună cu asta, martorii oculari, evreii analfabeți, care nu au habar despre procesul lumii, etapele și momentele sale, găsim o descriere a unei astfel de persoane, personal și realist.

iertând în sine principiul spiritual și povestesc cu uimire, ca despre un eveniment neașteptat și de necrezut pentru ei, că această persoană a înviat, adică reprezintă pur empiric, ca o succesiune de fapte, ceea ce pentru noi are un interior intern. legătură logică, - Văzând o asemenea coincidență, nu avem absolut dreptul să-i acuzăm pe acești martori că au inventat un fapt, al cărui întreg sensul nu le era clar. Este aproape același lucru ca și cum am presupune că muncitorii care au construit telescopul Observatorului din Paris, deși nu știau nimic despre calculele lui Le Verrier, totuși, au aranjat în mod deliberat astfel încât să vadă în acest telescop fantoma unui Neptun inexistent. .
III. Despre al treilea fundament al credinței mele în învierea lui Hristos, voi aminti doar pe scurt, pentru că se știe prea bine că nu-și reduce puterea. Ideea este că fără faptul învierii, entuziasmul extraordinar al comunității apostolice nu ar fi avut un fundament suficient și, în general, întreaga istorie timpurie a creștinismului ar fi prezentat o serie de imposibilități. Este posibil doar să admitem (cum au făcut alții) că nu a existat deloc primul secol în istoria creștină și că a început chiar din al doilea, sau chiar din al treilea. Eu personal, de vreme ce recunosc că istoria lumii și a omenirii au un sens, nu am nici cea mai mică îndoială, în învierea lui Hristos, și toate obiecțiile împotriva acestui adevăr, prin slăbiciunea lor, nu fac decât să-mi confirme credința.
Singura obiecție serioasă și originală de care știu este a ta. Într-o conversație recentă cu mine, ai spus că, dacă recunoști învierea și, prin urmare, semnificația supranaturală specială a lui Hristos, aceasta îi va face pe creștini să se bazeze mai mult pentru mântuirea lor pe puterea misterioasă a acestei ființe supranaturale decât pe propria lor muncă morală. Dar, până la urmă, un astfel de abuz al

adevărului este, până la urmă, doar o denunțare a celor care îl folosesc greșit. Întrucât, de fapt, Hristos, deși a înviat, nu poate face nimic definitiv pentru noi fără noi înșine, atunci pentru creștinii sinceri și conștiincioși nu poate exista aici niciun pericol de liniște. Ar putea fi totuși permis dacă Hristosul înviat ar avea o realitate vizibilă pentru ei, dar în condițiile actuale, când legătura personală reală cu el nu poate fi decât spirituală, ceea ce presupune munca morală proprie a persoanei, numai ipocriții sau ticăloșii pot invoca harul. în detrimentul obligaţiilor morale. Mai mult, Dumnezeu-omul nu este absolutul atotconsumător al misticilor răsăriteni, iar unirea cu el nu poate fi pasivă unilateral. El este „primul născut din morți”, indicatorul drumului, liderul și steagul pentru o viață activă, luptă și perfecțiune, și nu pentru scufundarea în Nirvana.
În orice caz, indiferent de consecințele practice ale Învierii lui Hristos, problema adevărului ei nu este hotărâtă de ei.
Aș fi extrem de interesat să știu ce ai de spus despre asta în esență. Dacă nu ai chef să scrii sau dacă nu ai timp să scrii, atunci voi aștepta o întâlnire. Rămâneți sănătoși, mă înclin din suflet în fața voastră tuturor.
Sincer devotat vouă
Vlad. Solovyov.

RELAȚII ALE BISERICII ANGLICANE CU DREPTUL GLORIOS.
Într-un articol al reprezentantului de seamă al curentului anglo-catolic, S. L. Olard, publicat în revista The Way, nr. 3, se spune, printre altele, că din secolul al XVII-lea până în prezent, anglo-catolicii, mai mult decât alții, s-au străduit mereu pentru unirea cu Sfânta Biserică Ortodoxă. Presupunând că ne întoarcem la problema posibilității unei astfel de uniri pe baza unei evaluări a membrilor doctrinei Bisericii Anglicane, considerăm oportun să oferim câteva informații din istoria relației ambelor biserici.
Începutul relațiilor cu Biserica Ortodoxă a fost pus în secolul al XVIII-lea de către episcopii anglicani care aparțineau partidului nejuratilor (nejurati). Acest partid s-a format în 1690, când arhiepiscopul de Canterbury, San Croft, șapte episcopi și alți aproximativ 400 de ecleziastici au refuzat să depună jurământul de credință regelui William al III-lea și Mariei și, fiind lipsiți de răzbunare, s-au despărțit de biserica înființată. și a constituit o societate specială care a existat până la începutul secolului al XIX-lea. Dorind să-și găsească sprijin în legătură cu Biserica Ortodoxă, episcopii Campbell, Collier și Spinkes au profitat de sosirea în Anglia a mitropolitului Arsenie de Olvand, trimițând prin el Patriarhilor Răsăriteni în 1716 un proiect de „acord între ortodocși și Rămășițele catolice ale bisericilor britanice (cum numeau ei societatea) și ale Bisericii Răsăritene Apostolice” au afirmat ei aici

că au primit creștinismul primitiv de la mama tuturor bisericilor, Biserica Ierusalimului, și de atunci au păstrat întotdeauna și au acum aceeași credință ca Biserica Răsăriteană și, prin urmare, ar trebui să fie recunoscute ca parte a Bisericii Catolice ca aceasta. Diferența lor față de Biserica Răsăriteană, după ei, era doar în cinci puncte, ei sunt cei care nu sunt de acord:
1) Recunoașteți definițiile conciliilor ecumenice ca fiind obligatorii la egalitate cu Sfânta Scriptură.
2) Închinați-vă Sfintei Fecioare Maria.

3) Cheamă pe îngeri și sfinți.
•1) A crede în transsubstanțiarea Sfintelor Daruri în Euharistie și a le aduce venerație divină și
5) Citiți pictogramele.
În cazul unui acord, se presupunea, printre altele. să restabilească vechea liturghie britanică, să introducă citirea discursurilor lui I. Hrisostom și a altor părinți greci la slujbele divine, să stabilească comuniunea în rugăciuni cu recunoașterea patriarhului Ierusalimului ca primul printre altele, să construiască la Londra Biserica Concord, unde triarhul Alexandriei, a fost trimisă o slujbă pentru „catolicii britanici și a permis episcopului grec să slujească în conformitate cu riturile grecești în Catedrala Sf. Paul. Patriarhii, ca răspuns la o astfel de propunere, au scris (1718) că adevărata credință a lui Hristos este păstrată în întregime doar în Biserica Ortodoxă Răsăriteană, care nu acceptă adăugarea la simbolul filioque, precum și doctrina chi.
Biblioteca „Runiverse”
stilează și recunoaște pe deplin toate cele șapte sacramente și a expus doctrina în detaliu cu privire la punctele de diferență indicate. Anglicanii într-o nouă epistolă (1722) au insistat asupra obiecțiilor lor și au asigurat că, dacă patriarhii răsăriteni au anunțat deschis și cu autoritate că nu vor cere de la ei invocarea sfinților și a îngerilor, cinstirea icoanelor și cinstirea Sfintelor Daruri, atunci toate obstacolele ar fi înlăturate și între ele și Biserica Răsăriteană va fi pace și armonie deplină. Ei au trimis acest mesaj prin intermediul Rusiei St. Sinodul (Arsenie metropolitană se afla în Rusia la acea vreme) și au cerut Sinodului și împăratului Petru I să ia parte la eforturile lor și să le ofere patronajul și asistența lor. Sfântul Sinod a aflat cu bucurie de dorința anglicanilor de a avea unitate și pace cu Biserica Răsăriteană și a promis (1723) că va pune toată grijă unei astfel de cauze sfinte. El a spus că l-a familiarizat cu această chestiune pe suveran, care „a primit vestea cu chip foarte vesel” și, după cum s-ar putea crede, „a considerat printre bucuriile unei campanii fericite, dar și grele”. „Părerea Lui”, a scris sinodul, este că voi doi, cu consimțământul dumneavoastră, să fiți trimiși aici de dragul celor blânzi în numele lui Hristos” în spiritul conversației Sale. Într-o astfel de conversație între ambele părți, opiniile, dovezile și credința fermă în adevăr vor apărea mai clar și va fi mai convenabil să înțelegem că o parte a celeilalte va permite și permite și că, în ciuda faptului că nu cedează, poate și trebuie să mănânce de dragul sfatului. În același timp, Sf. Sinodul le-a cerut patriarhilor să le informeze despre părerea lor în această chestiune. În 1723, patriarhii Ieremia al Constantinopolului, Atanasie al Antiohiei și Chrysanth al Ierusalimului și-au trimis răspunsul la cea de-a doua epistolă a anglicanilor tot prin Sf. Sinod. Ei au recunoscut zelul și evlavia anglicanilor și disponibilitatea lor pentru unitate, dar au refuzat să intre în discuții suplimentare pe probleme controversate. „Dogmele noastre și învățăturile bisericii noastre”, au scris ei, au fost cercetate din cele mai vechi timpuri, definite corect și cu evlavie și aprobate de sfinți și sinoade ecumenice; nu este permis să adăugați la ele sau să luați ceva din ele; de aceea, cei care doresc să fie de acord cu noi în dogmele divine ale credinței ortodoxe trebuie, cu simplitate, ascultare, fără nicio cercetare.
și curiozitatea de a urma și de a se supune la tot ceea ce este determinat și decretat de tradiția străveche a părinților și aprobat de sfinți și sinoade ecumenice. Totodată, a fost atașată și o expunere a

credinței ortodoxe, întocmită la sinodul ecumenic din 1672 și cunoscută sub denumirea de „Epistola Patriarhilor Răsăriteni”. Sfântul Sinod al patriarhilor i-a îndemnat să le scrie și anglicanilor că modul lui de a gândi este același cu cel explicat în poziția menționată mai sus, întrucât numai așa, și nu altfel, se poate realiza unitatea. Trimițând scrisoarea Patriarhilor, Sf. Sinodul ia informat pe anglicani (1724) că țarul își păstrează opinia anterioară și a cerut din nou să-și trimită reprezentanții, iar anglicanii au acceptat cu recunoștință propunerea împăratului și au promis că vor trimite două persoane în primăvara anului 1725, dar în Ianuarie 1725 Împăratul Petru I a murit, iar întreprinderea anglicanilor și-a pierdut patronul. Cancelarul Golovin i-a informat că cazul, din cauza împrejurărilor, ar trebui amânat.
În același timp, Arhiepiscopul de Canterbury Wack, într-o scrisoare către Patriarhul Ierusalimului, a explicat poziția schismatică a nejuratilor în Biserica Engleză și titlurile episcopale pe care le-au însușit în corespondență cu răsăritenii. Negocierile au încetat atunci.
Relațiile au fost reluate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ele au fost cauzate de circumstanțele vieții bisericești din Anglia. Mișcarea de la Oxford a confirmat în mintea unei părți semnificative a anglicanilor ideea că Biserica Anglicană este aceeași ramură a Bisericii Catolice unice ca și Bisericile Romane și Orientale. Iar poziția nefavorabilă a Bisericii Anglicane - incertitudinea și precaritatea doctrinei, care conține elemente atât de catolic, cât și de protestant, diviziunea în partide, dependența de puterea seculară chiar și în materie de credință, slăbiciunea autorității episcopilor - i-a determinat pe mulți dintre membrii săi să caute sprijin în comuniune cu celelalte două ramuri.yami a Bisericii Catolice. Dacă unii susțin apropierea de Roma, de care Anglia era legată de istoria trecută și viața comună prezentă în Occidentul cultural și care a atras unitatea și fermitatea organizării sale bisericești, atunci alții nu ar putea fi de acord cu subordonarea papei și acceptarea. a învățăturilor romane și a întors lor
ιαι

ochii pe o altă ramură a Bisericii Catolice, Biserica Răsăriteană, a cărei doctrină li se părea apropiată de a lor. Treptat, interesul și simpatia pentru Biserica Ortodoxă au început să crească printre englezi; au început să vorbească despre ea ca despre o biserică „sfântă”, catolică, venerabilă.
În cele din urmă, în anii 60, o mișcare deschisă a început să se unească cu ea. Motivul pentru discuția oficială a acestui subiect a fost contactul extern dintre cele două biserici la p. coasta de vest a continentului american. În 1862, la convenția generală a Bisericii Episcopale Nord-Americane, a fost înființat un „Comitet greco-rus” pentru relațiile de prietenie cu Biserica Greco-rusă în problema relațiilor reciproce dintre membrii Bisericii Episcopale și Ortodoxe din America de Nord. În 1863, în Anglia, la Convenția de la Canterbury, a fost numit și un comitet pe problema apropierii de Biserica Răsăriteană.
Ambele comisii au început să lucreze împreună. Asociația Bisericii Răsăritene, fondată în 1863, a acționat și ea într-o singură direcție. Secretarul Comitetului American, pastorul Jung, cu scrisori de recomandare de la episcopii americani în 1864, a fost în Rusia cu Met. Philaret la Moscova și Met. Isidore din Sankt Petersburg, căruia Sf. Sinodul s-a întâlnit cu deplină simpatie peste tot.
Mit. Filaret a sugerat cinci puncte pentru clarificare:

1) Cum vă puteți asigura că binecunoscutele 39 de puncte nu sunt obstacole în calea unirii bisericilor.
2) Cum poate învățătura Bisericii Episcopale Americane despre plecarea Sf. Spirit cu învățătura Bisericii Răsăritene.
3) Este bine dovedită continuitatea hirotoniei ierarhice apostolice în biserica americană?
4) Tradiția bisericească de încredere recunoaște dacă Biserica Americană este un ghid auxiliar pentru interpretarea Sfintei Scripturi și pentru ordinele și disciplina bisericii.
5) Care este punctul de vedere al Bisericii Americane asupra învățăturii Bisericii Răsăritene despre numărul de șapte ori al sacramentelor.
Mai mulți membri ai Asociației au luat asupra lor luarea în considerare a acestor întrebări.
Cel mai apropiat intermediar în materie de
102
acumulare de anglicani cu Biserica Ortodoxă era la acea vreme rectorul Bisericii Ruse din Londra, pr. E. I. Popov.
În 1864, la invitația teologilor anglicani, rectorul Bisericii Ruse din Paris, pr. I. V. Vasiliev: Cu toate acestea, aceste relații nu au dus la o înțelegere. Sfântul Sinod a afirmat (18 noiembrie 1870) că Biserica Ortodoxă, înainte de împărtășirea în sacramente, consideră că este necesar să fie de acord în credință. În 1877, comitetul greco-rus a fost închis.
Motivul încetării relațiilor oficiale cu Biserica Ortodoxă a fost că ambele părți au privit diferit esența unității: anglicanii doreau unitatea practică, în sensul comuniunii reciproce, și nu le păsa suficient de acordul diferențelor de credință; ortodocșii nu au permis unitatea fără acord în dogme.
Dorințele și speranțele de conectare nu au fost abandonate. A devenit necesar să se studieze temeinic diferențele dintre învățăturile celor două biserici și să se caute un acord aici. Anglicanii considerau că cel mai bun mijloc de a contribui la succesul lucrurilor în viitor este menținerea și dezvoltarea relațiilor de prietenie stabilite între ambele biserici, care s-au desfășurat în mod constant și se desfășoară până în prezent, până la ultima vizită în Anglia a mitropoliților Eulogie și Antonie și a episcopului Beniamin cu ocazia lunii iulie a bileului primului sinod ecumenic, la care au fost prezenți și patriarhii răsăriteni.
Să indicăm pe scurt (de exemplu, Dicționarul teologico-enciclopedic A. P. Lopukhin, vol. I.) momentele întâlnirilor și relațiilor reciproce dintre ambele biserici.
În 1867, Conferința de la Lambeth a exprimat condoleanțe bisericii cu trepte cu ocazia morții lui Met. Filaret.
În 1870 reprezentanți ai Bisericii Anglicane au fost prezenți la sfințirea unei biserici grecești din Liverpool.
În 1888, cu ocazia sărbătoririi a 900 de ani de la botezul lui Rus', Arhiepiscopul de Canterbury Benson l-a trimis pe Mit. Salutări lui Kievan Platon.

B 1889
B 1895
B 1897
B 1896
B 1897

Arhiepiscopul Sofronius al Ciprului a primit o recepție onorifică la Oxford.
Petersburg!, Episcopul vicar Wilkinson a primit aceeași primire, precum și
Arhiepiscop de York Makl Agham.
la serbarea Sf. La ceremonia de încoronare a Împăratului Suveran Nicolae al II-lea a participat, cu acordul Reginei Angliei, un reprezentant al Bisericii Anglicane, episcopul Creighton de Sankt Petersburg.
la celebrarea a 60 de ani de la domnia reginei Victoria, ci. conform a decretului Suveranului Imperato „RM Nicolae al II-lea, prezența" mitropolitului Antonie, pe atunci fostul arhiepiscop al Finlandei și Vyborgului.
În ultima vreme, Arhiepiscopul de Canterbury și-a exprimat în repetate rânduri simpatia pentru emigrația rusă și și-a ridicat vocea în apărarea regretatului Sf. Tihon, Patriarhul Moscovei și al Întregii Rusii. Ca urmare a tot ceea ce s-a spus, se poate exprima speranța și dorința ca timpul să nu fie departe când credincioșii ambelor biserici vor fi cu o gură și cu o inimă să slăvească pe Unicul Cap al Bisericii Ecumenice Catolice din Domnul nostru Iisus Hristos.
A.K.

TREI CONSILII STUDENTICE
În cursul lunii mai. Trei congrese religioase studențești au avut loc unul după altul. Odin - pentru studenții ortodocși din țările balcanice; altul pentru tineretul popoarelor din sud-estul Europei; al treilea este pentru studenții ruși din Germania. Primele două congrese au avut loc în Bulgaria (în orașul de munte Banya Kostenets, la trei ore de Sofia); ultimul – în satul Königstein – lângă Dresda. Congresul Balcanic a fost prima încercare de a uni tinerii popoarelor ortodoxe pe motive religioase. Est, într-o stare de luptă politică neîncetată și de ură națională. Experiența a fost un succes, pentru că studenții bulgari, sârbi, greci, români și ruși care s-au adunat împreună au uitat cu desăvârșire de politică și și-au dat seama limpede de unitatea lor primordială în Ortodoxie. Această revelație a posibilității comuniunii religioase și unității ecleziastice în Orient trebuie să fie de mare importanță pentru tinerii nativi, a căror majoritate covârșitoare sunt infectate cu prejudecăți ateiste și pozitiviste și cu șovinismul național. Ortodoxia a apărut aici nu sub înfățișarea oficială a unei Biserici de stat sau a unei forme de viață populară, ci ca un Adevăr viu, cuprinzând fără deosebire toate clasele, vârstele, specialitățile... ca o credință nativă.
mărturisit liber de tineretul inteligent ca o viață care rezolvă toate întrebările și îndoielile timpului nostru. Semnificația lucrării bisericești independente a tinerilor a fost luată în considerare de acei ierarhi care au binecuvântat salutul

Acest congres a fost susținut atât de scrisori speciale, cât și de reprezentanți personali, printre aceștia s-au numărat Mitropolitul Evlogii și Mitropolitul Antonie (Rusia), Patriarhul Miron (România), Arhiepiscopul Nicolae de Ohrid (Serbia), Arhiepiscopul Hrisostom al Atenei. Toate slujbele divine au fost celebrate în concelebrare de către reprezentanții diferitelor biserici, iar această unitate a cipului de rugăciune, cu diferența de limbaj și unele ritualuri, a fost o excelentă expresie exterioară a acelei unități a Ortodoxiei, care

lasă fiecărei națiuni toată originalitatea modul său de viață și de viață, unindu-l cu alții în cele mai înalte zone ale spiritului — în rugăciune și închinare. Însă, depășirea discordiei politice și a diferențelor naționale a fost doar un moment însoțitor al principalei lucrări pe care trebuia să o facă acest scurt și relativ mic congres (3 zile; 40 de persoane). Sarcinile sale erau trei întrebări, care au primit parțial acoperire teoretică, parțial rezolvate practic. Mișcarea Religioasă Studențească există în toate aceste țări de câțiva ani; cu toate acestea, caracterul său ecleziastic nu este suficient de clar și definit. Doar mișcarea rusă, încă de la începutul apariției ei în străinătate, a luat o direcție clară ortodoxă-bisericească. Alte mișcări rezolvă această întrebare fie în ordinea vieții de zi cu zi, fie nu o ridică deloc, drept urmare sunt posibile atât neînțelegerile actuale, cât și pașii adevărati falși și periculoși.

Prin urmare, prima întrebare a congresului studențesc ortodox a fost „responsabilitatea morală a mișcărilor creștine studențești în fața Bisericii Ortodoxe” (raportul prof. V.V. Biserica glorioasă (raportul studentului rus A. N. Tereshkevich). Această întrebare a fost rezolvată în sensul că toate Mișcările nu numai că se consideră ortodoxe în viața lor interioară, ci sunt grupuri religioase și pentru lumea exterioară. Acesta din urmă are o mare importanță în legătura vie care leagă Mișcările individuale de Uniunea Mondială a Studenților Creștini. A doua întrebare decurge firesc din prima: pentru grupurile care se recunosc ortodoxe trebuie cumva să fie legate între ele. Această problemă (subliniată în rapoartele șefului cercurilor A. I. Nikitin
- „Biserica Ortodoxă și cooperarea internațională în Mișcare” și studentul bulgar G. S. Litvinov
— „Cooperare între herghelie. Hristos. Mișcările țărilor balcanice) au primit însă nu o autorizație provincială, ci teritorială. O astfel de cooperare este recunoscută de toți ca fructuoasă și necesară - și aceasta poate fi în viitor de o importanță deosebită pentru depășirea naționalismului și șovinismului, care sunt atât de puternice în Balcani; dar „comitetul” înființat în acest scop este format doar din reprezentanți ai țărilor balcanice — iar dacă rușii au intrat în acest comitet, nu de drept, ci prin invitație — s-a adresat parțial Mișcării Ruse, care a jucat rolul de ferment în toate aceste afaceri, parțial
- personal lui A. I. Nikitin, căruia îi aparține atât ideea însăși a Congresului Balcanic, cât și meritul implementării sale practice. În cele din urmă, a treia întrebare a fost atitudinea studenților ortodocși față de studenții occidentali. Această întrebare a fost luminată religios de raportul Dr. G. G. Kuhlman (vezi raportul său în acest nr.); în practică, decizia sa se exprimă în acea îngrijire și ajutor emoționant care este acordat mișcărilor tinere, precum Hristosul Universal. Uniunea Studenților, și Uniunea Creștină a Tinerilor — și în acele sentimente de recunoștință și unitate, care
cu care Mișcările Ortodoxe răspund acestui ajutor. Congresul Balcanic, care a scos la iveală deplina vitalitate și rodnicia ideii de cooperare bisericească între diferite țări, a fost prima piatră a construcției viitoare. Astfel de congrese se hotărăsc să aibă loc în fiecare an; dar, desigur, ele ar trebui să fie doar imbolduri pentru cea mai puternică apropiere, a cărei adâncire și extindere poate avea o mare importanță, atât pentru viața ecleziastică, cât și pentru viața socială a acestor țări.
În urma Congresului Balcanic, în același Kostenets, a avut loc „Al IV-lea Congres al Studenților Creștini ai Popoarelor din Sud-Estul

Europei”. Austrieci, polonezi, unguri și cehi s-au alăturat națiunilor prezente. Congresul a fost mult mai aglomerat (70 de persoane) și a durat o săptămână. Spre deosebire de Congresul Balcanic, acesta nu a avut probleme și obiective speciale, cu excepția apropierii reciproce, înțelegerii și schimbului de experiență. Prin urmare, subiectele lucrării sale au fost dedicate diverselor probleme ale vieții moderne, discutate în lumina creștinismului și studiului textelor individuale ale Evangheliei. În conformitate cu aceasta, munca congresului a fost împărțită în rapoarte generale și dezbateri pe marginea acestora și în grupuri private „biblice”. În plus, au existat încă trei grupuri dedicate vieții mișcărilor studențești în sine. Acestea din urmă au avut 3 întâlniri și au discutat modalități și mijloace de extindere a lucrării religioase studențești, aprofundarea conținutului acesteia și a structurii interne a cercurilor studențești. Lectorii la adunările generale au fost prof. S. L. Frank, care a citit despre „Problema socială și creștinism”, dr. G. G. Kulman (Întrebare națională și creștinism) și profesorul ceh II Gromadna („Despre viața interioară”). Grupurile evanghelice au fost conduse de: pr. L. N. Liperovsky (Învierea cărnii), prof. Gromadna (Viața interioară) și Dr. G. G. Kulman (Epistola I către Corinteni). Serile au fost dedicate, ca întotdeauna, reportajelor de informare. Desigur, munca congresului nu s-a limitat la întâlniri, sesiuni și rapoarte. Acestea din urmă au fost, totuși, semnificative și semnificative. Dar mai importantă decât ei, poate, a fost acea apropiere a tinerilor, care a avut loc în pauze foarte lungi, și acele conversații private, care au fost cauzate atât de material elaborat în comun, cât și de

și interese comune în viață și muncă. A fost o întâlnire spirituală plină de viață a celor mai diverși oameni — și în această întâlnire a fost dezvăluită acea renaștere generală a ideilor creștine, care are loc acum în toate țările și captează treptat tinerii studenți ai tuturor popoarelor. În acest sens, Mișcarea Creștină Studențească poate fi numită și un semn al vremurilor. Căci, complet independent și independent una de cealaltă, organizații analoge cresc peste tot, conștiente de comunitatea cauzei lor și de acea unitate de scop care le leagă, în ciuda tuturor diferențelor lor. La ultima întrebare, Congresul de la Kostsnetsk a dat ceva nou. Căci până acum, „caracterul vinterco-fesional” al lucrării Mișcării era înțeles în sensul că toți participanții, fără deosebire de religie, trebuiau să păstreze în „creștin general”, adică cadre evanghelice; Drept urmare, congresele au avut un pronunțat caracter protestant, iar activitatea activă a grupurilor religioase asupra lor a adus în mod clar dizarmonie în programul lor, a fost, parcă, un fel de „scandal public”. Totuși, așa cum a arătat viața. , o astfel de natură a „interconfesionalismului” este mai degrabă o chestiune de fapt. ѣм ideologies . Iar la acest congres, grupul ortodox nu numai că nu s-a simțit limitat sau constrâns, dimpotrivă, s-a temut să nu comite violențe împotriva sentimentelor religioase ale protestanților prezenți. În același timp, întrebarea nu era deloc despre majoritate. Însuși structura congresului s-a schimbat. „Interconfesionalismul” a fost înlocuit de natura „interbisericească” a lucrării. Nu au fost polemici, nici dispute. Fiecare putea să-și dezvăluie credința, modul său de a gândi - această desfășurare a adevărurilor bisericești, convingeri personale și tendințe spirituale a fost plină nu numai de un interes profund, ci și de o mare instructivitate. Deosebit de interesantă a fost întâlnirea

reprezentanților barthianismului *) cu gândirea ortodoxă. Aceste conversații nu au avut însă natura unui dialog între ortodocși și protestanți, deoarece la acest congres au fost prezenți și catolici (austrieci și polonezi). Este adevarat,
*) K. Barth este un reprezentant marcant al curentului eshatologic din protestantismul contemporan.

numărul lor era nesemnificativ, vocea lor suna modestă, dar aduceau multă putere și convingere. De asemenea, a fost interesantă înțelegerea reciprocă și apropierea pe care reprezentanții Ortodoxiei și Catolicismului au simțit-o în fața lumii protestante. Diferențele profunde în structura lor spirituală și gândirea dogmatică s-au retras înaintea sentimentului de biserică și liturghie, care era pentru ei un teren comun, aceeași bază de credință; Cu toate acestea, această apropiere nu a fost nicidecum un compromis intern: în conversațiile dintre ei, ei nu încercau să atingă diferențele; iar gândul la ceea ce îi unește era mai puternic – iar diferențele clar recunoscute nu au fost transferate în domeniul psihologiei și nu au provocat sentimente de dușmănie. Toate aceste relații interne au primit în mod firesc expresia lor religioasă externă. Căci grupul ortodox nu s-a mulțumit cu o rugăciune comună și și-a înființat propria capelă într-una din încăperi, unde preotul român, prezent la congres, se ruga în fiecare dimineață și seară, la care, totuși, s-a asistat nu numai de către apostoli, dar și de către catolici și protestanți. Această rugăciune în timpul săptămânii a atras tot mai mulți vizitatori, iar la finalul congresului odăița capelei nu a mai putut găzdui pe toți cei care doreau să se roage împreună cu ortodocșii. Majoritatea tinerilor au părăsit congresul cu un sentiment de profundă satisfacție. Comunicarea în direct cu o altă persoană are întotdeauna un efect fertilizator asupra sufletului; dar aici s-a simțit mai ales puternic: tinerii occidentali sunt din ce în ce mai atenți și înțeleg mai îndeaproape frumusețea Ortodoxiei; Studenții ortodocși, în schimb, atunci când se întâlnesc cu europeni, învață să înțeleagă, să înțeleagă mai bine, ce prețioșie au în credința lor natală... Se poate spune că în acest sens primul congres balcanic și-a primit realizarea la al doilea. - general; acea unitate a Mișcărilor Ortodoxe, care a fost subiect de discuție și speranță în primele trei zile – în cursul săptămânii următoare a fost resimțită ca un fapt, ca o realitate – și cel mai important – această unitate a venit din profunzimea manifestărilor pozitive de credință. , și nu din motivele polemice ale „unității frontului”...
Congresul de la Dresda, care a durat doar trei zile și a adunat aproximativ 40

Studenții ruși din Dresda, Berlin, Freiberg și Hanovra - aveau un cu totul alt caracter. Cercul de la Dresda – „un cerc pentru studiul culturii spirituale rusești” – abordează doar problemele religioase – și, mai mult, sub formă de înțelegere și studiu, și nu de o experiență specifică. Prin urmare, cercul este străin de toată acea latură activă în biserică care distinge congresele rusești. Iar Congresul de la Dresda a fost, în conformitate cu aceasta, nu rugător, nici liturgic, nici evanghelic, ci religios-filosofic. Ultima parte a fost foarte bogată și semnificativă. La întâlnire au participat: N. A. Berdyaev, care a citit rapoarte cu caracter apologetic pe temele „Știința religiei și a creștinismului” și „Credința și Biserica”, S. L. Frank, care a citit un raport despre relația dintre viața interioară a un creștin și munca sa socială; V. V. Zenkovsky, care a dezvăluit cu mare

forță publicului tânăr esența muncii spirituale și calea ascetică. Aceste rapoarte au provocat un schimb viu de gânduri și multe dezbateri. Studenții prezenți la congres au aparținut cei mai mulți viziuni și puncte de vedere diverse asupra lumii. Prin urmare, a aștepta sau a atinge unitatea de opinii era inutil și de neconceput; în acest sens, sarcina congresului a fost mai degrabă să hrănească audiența, să-i informeze cât mai clar și cât mai mult despre esența creștinismului. Dar, în urma numeroaselor și variate convorbiri, s-a creat de la sine o unitate de dispoziție, care s-a simțit mai ales puternic în ultima zi, când întreaga componență a congresului a fost prezentă la liturghia din biserica din Dresda și apoi și-a încheiat lucrarea. la o masă prietenoasă, la care s-au rezumat rezultatele muncii.

Congresul de la Dresda a contribuit foarte mult la dezvoltarea muncii studențești în Germania și a conectat ferm studenții din Dresda cu Mișcarea Rusă, care este bucuroasă să urmărească formarea de noi cercuri și caută să le unească și să le lege într-un singur întreg pentru a lor spirituale reciproce. îmbogăţire şi slujire comună rudelor ь Altare.

L. Zander.

CONTURĂRI RELIGIOASE ȘI PSIHOLOGICE ALE RUSIEI MODERNE.

Este corect să compari chipul unui popor viu cu un soare de foc: este vizibil pentru toată lumea, dar nu poate fi văzut. Cu toate acestea, nu ar trebui să-ți dorești ca un nor trecător de nepătruns să înmoaie lumina orbitoare a acestui soare - este mai bine să faci o încercare persistentă de a privi cu ochi protejați suprafața sa strălucitoare și de a privi cu răbdare atât înălțimile, cât și josurile sale, strălucitoare. spațiile și petele sale... Sufletul unui popor mare este întotdeauna o țesătură mozaică, ajurata și multicoloră. Niciodată nu ar trebui să se acorde o culoare uniformă acelui fenomen psihologic național, care reprezintă un întreg spectru curcubeu. Pe scena uriașă rotativă a teatrului istoric mondial, oamenii ies din una sau alta din fațetele lor individuale. Fotografiile istorice din acest original mobil ar trebui să ofere un clarobscur subtil și atent. Este deosebit de dificil să respectați această cerință socio-psihologică primordială atunci când un popor bogat și puternic din punct de vedere spiritual, precum poporul rus, se confruntă cu o etapă dureros de coșmar a creșterii sale spirituale. Atunci este dificil pentru observator să evite o eroare moral-optică: tot ceea ce este bolnav și criminal atrage în primul rând privirea, întunecă orizontul și se prăbușește în memorie.

Cu această ocazie, îmi voi permite o comparație, pur medicală: se întâmplă ca tabloul clinic să apară unui ochi neexperimentat ca deprimant fără speranță; pacientul este în flăcări, delirează violent,

trupul creat tremură tot timpul, ca în tremurături ale morții, și totuși un medic nu mai puțin bun spune cu încredere că otrava distructivă a dispărut deja, că s-a întâmplat o criză salvatoare și că lucrurile vor merge în curând, încet, dar sigur, spre recuperare...

Este exact ceea ce s-a întâmplat cu patria noastră: teribilele tentații sinucigașe ale bolșevismului au fost explorate până în adâncuri; toată amploarea îndrăznei blasfemiante și toată adâncimea căderii morale au devenit soarta temporară amară a multora și a multora dintre fiii ei. Experiența dură de temperare trăită de poporul rus nu este în zadar.

Falsul comunism, cu teroarea sa canibală, tutela de spionaj și pofta de putere, s-a dezvăluit până în oase în goliciunea sa inestetică. „Comunismul”, redus la o caricatură monstruoasă, a saturat spiritul bolșevismului și l-a ucis astfel. „Comunismul” este un fenomen cu totul străin sufletului poporului rus, superficial și superficial.
Bolșevismul este o trăsătură profundă primordială a psihologiei noastre naționale. Acest fel de imensitate neîngrădită și de-a dreptul anarhică, aceasta este o pasiune distructivă care se aprinde cu izbucniri violente, dacă nu ofilind, apoi arzătoare... Când epicul Ilya Muromets, ca răzbunare pentru că nu l-a invitat pe prințul Vladimir la următorul festin, trage. din arcul unui erou pe cupolele și crucile bisericii - această răutate aprigă a unui cavaler mai bătrân și amabil exprimă pe deplin spiritul bolșevismului. Vasily Buslaev, necredincios
Biblioteca „Runiverse”
„nici în vis, nici într-un chokh, nici în jocul unei păsări” anticipează profetic o cu totul altă dispoziție antireligioasă sovietică. Cu toate acestea, persecutorii ruși Saul devin adesea campioni Paul complet sinceri. Acest dramatism pocăit al unui punct de cotitură morală, uneori chinuitor de dureros, așteaptă încă în Rusia pe istoricul ei sensibil și rememorativ.
La ultima sa vizită la Yasnaya Polyana, Turgheniev i-a spus lui Tolstoi aceste cuvinte aproape profetice:
„În aproximativ zece ani, Lev Nikolaevici și cu mine, dacă trăim, ne vom așeza la un ceai pe verandă aici sau la mine în Spasskoye - vom vedea brusc că o mulțime decentă de țărani se îndreaptă spre noi de la porțile imobiliar. Țăranii se vor apropia de noi și vor răspunde la întrebarea prietenoasă a stăpânului: „Ce vreți, fraților?”. vor răspunde cu oarecare ezitare, călcând pe loc și scărpinându-se pe cap: „Da, se pare că de la adunare a ieșit ordinul satului să te spânzure pe tine, Ivan Sergheevici, și mai întâi și Domnul tuturor entih. Da, să nu credeți că suntem un fel de atei, vă rugați mai întâi și apoi vă vom închide pe toți pentru ordine.
Așa este într-adevăr mujicul rus în abilitățile sale psihologice contradictorii, în sclavia sa voluntară în fața autorităților, chiar și a celor autoproclamate. Turgheniev, neobositul plângător al plugarului rus și un expert în modul său de viață, a conturat însă cu nerăbdare nu numai vremuri și date, ci s-a dovedit a fi aspecte nu pe deplin lungi și relativ foarte esențiale ale sufletului țărănesc. Autorul Însemnărilor vânătorului a prevăzut cu înțelepciune pasivitatea slabă de voință a țăranului rus în fața stăpânilor postrevoluționari ai situației, dar nu a ținut cont, printre altele, de ușurința netulburată cu care fermierul nostru temporar se înțărcă de tradițiile religioase vechi de secole: de obicei nu este necesar ca proprietarii condamnați să se roage deloc. Așa că fostul împărat și familia sa nu au fost nevoiți să îndure ultima consolare religioasă: între anunțarea verdictului neașteptat și execuția în sine au trecut doar câteva secunde.
Când moşiile domnului au fost distruse şi
în perioada spontan distructivă a revoluției ruse, parcă toate obiceiurile ereditare ale unei conștiințe cu frică de Dumnezeu erau complet uitate. Dostoievski spune adevărul infinit de amar, dar adevărul neîndoielnic, când spune că un țăran nu este deloc sărac, sedus dintr-o dată de „ceasul de argint al prietenului său sătean” în cele din urmă nu a suportat: a luat un cuțit și, când tovarășul său s-a întors, s-a apropiat de el precaut din spate, a întrezărit, și-a ridicat ochii la cer, și-a făcut cruce și și-a spus cu o rugăciune

amară: Doamne, iartă-mă de dragul lui Hristos, a dat o lovitură de moarte în spatele tău. prietene... Există un fel de simbolism profetic teribil în această scenă de nesters! Literal, asta le-au făcut moșierilor, atât inofensivi, cât și iubiți, în mișcarea agrară din 1905 și anii următori - uneori se rugau cu ei și apoi îi ucideau. Revoluția din 1917, în vârtejul său de foc, părea să răstoarne și să incinereze deodată acel altar al Zeului Necunoscut, pe care chiar și K.P.Pobedonostsev l-a recunoscut în sufletul poporului rus. La prima vedere, a început imediat o perioadă psihologică de neîncredere netulburată. Era un farmec amețitor de noutate pentru mulți și într-un entuziasm blasfemiant, Pe farul patriotic lumina s-a stins foarte curând. În întunericul de moment al întunericului moral, diferite lumini de mlaștină au început să se aprindă și să fumeze cu un fum otrăvitor. O avalanșă uriașă a unei armate descompuse s-a repezit în sate cu o otravă teribilă de răutate fără Dumnezeu și anarhie sălbatică. Economismul miopic achizitiv a devenit idolul zilei. Pofta prădătoare de pământ străin, dependența oarbă de toți cei care o au și răzbunarea răzbunătoare față de cei care ieri erau formidabili și puternici - au înlocuit pentru o vreme toate fundamentele religioase și sociale ale majorității țărănești.
Această etapă de coșmar a creșterii spirituale a națiunii a fost acum aproape complet depășită. Boala bolșevismului a intrat prin pușî, dar iese în bobine. Trezirea serioasă și pocăința vin încet, dar constant. Dezamăgirea amară și tragică în bolșevism a adus cu sine o experiență morală, vindecare și temperare. Împreună cu revenirea la o agricultură modestă

muncă Țărănimea a început să învie treptat vechile, dar atemporale legăminte religioase și cotidiene. Este încă departe de a fi o manifestare armonioasă și completă a unei înțelegeri reînnoite și aprofundate a vieții, dar sloganurile distructive care urăsc oamenii nu mai atrag oameni maturi și sofisticați. Din ce în ce mai mult, țăranii adulți susțin clerul rural împotriva membrilor violenți ai Komsomolului, din ce în ce mai des reprezentanți ai generației mai în vârstă apără formele bisericești de botez, nunți și înmormântări, din ce în ce mai des există un protest puternic împotriva destrămarii familia... Ultima sesiune a Comitetului Executiv Central al Rusiei, care a respins cu îndrăzneală proiectul de lege al guvernului privind libertatea sexuală, un indicator elocvent fără egal al schimbării psihologice fundamentale a oamenilor...
În primăvara anului 1922, am fost invitat de Iluminismul Politic de la Petrograd să particip la o dezbatere pe tema „Hristos și Antihrist”. M-au convins cu o promisiune că toți vorbitorii vor fi de o direcție non-marxistă și că mi-a fost garantată posibilitatea de a exprima opinii religios-idealiste. Sala vastă a Peter-Schule era plină. Despotismul cenzurial a fost resimțit mai slab decât de obicei, datorită președintelui neutru bun. Publicul, cu excepții izolate, „nepartid” i-a ascultat pe toți vorbitorii cu mare interes intelectual. Am făcut o încercare în discursul meu de a compara critic opiniile religioase și filozofice ale lui V. S. Solovyov și L. N. Tolstoi, i.e. să dezvolt chiar tema despre care, doi ani mai târziu, la Rostov-pe-Don, cenzorul regional, tovarășul Ioffe, mi-a spus impresionant ¡ „O asemenea prelegere nu ți se poate îngădui în niciun caz. Nu este absolut nevoie să crești această metafizică pioasă. Dacă Tolstoi și Solovyov ar fi în viață acum, i-am spânzura pe amândoi.” De data aceasta, fără rezerve,

am încheiat tot ce voiam să spun, cu simpatia evidentă a unui public condescendent. La sfârșitul discursului meu, printre altele, mi s-a dat următoarea notă interogativă: „Nu este Lenin anti-Hristos?” Este posibil, desigur, ca curiozitatea autorului necunoscut să fi fost de data aceasta parțial provocatoare din cauza datoriei de partid.

La 12 mai 1924, prelegerea mea publică a avut loc la Teatrul Orașului Vyatka cu o dezbatere pe tema: „A trăit Hristos sau nu?” Comitetul Partidului Comunist din Vyatka i-a mobilizat pe cei mai vioi, articulați și sarcastici camarazi pentru a mă zdrobi. Această falangă unită de luptători cu experiență a fost obligată să mă împuște fără milă cu mitraliere verbale. Toate neajunsurile armamentului logic și ale tacticii științifice trebuiau compensate prin curaj dezinteresat. Afluxul de ascultători a fost foarte mare; iar starea de spirit a majorității dintre ei era deodată foarte exaltată. După lungul meu discurs introductiv, a început marșul ceremonial al juriului „anti-sligios-niks” sau, mai degrabă, plimbarea călare a călăreților marxişti. Timp de vreo două ore au apărut în fața mea ca pe un ecran cinematografic.

Un cunoscut artist dramatic, care terminase recent un turneu în Rusia, mi-a spus la Berlin: „Nu mă pot plânge de publicul sovietic în nimic - este receptiv și sensibil, în ciuda faptului că am cântat aproape exclusiv în repertoriu vechi. Trebuia doar să suport faptul că în scenele de rugăciune veți auzi cu siguranță râsetele unuia sau mai multor membri ai Komsomolului! M-am obișnuit și nu am dat vina pe întregul public pentru astfel de disonanțe izolate.

Voi adăuga în numele meu că în cei șapte ani de călătorie în jurul Rusiei sovietice s-a întâmplat să viziteze destul de mult teatrele, privind și ascultând în același timp publicul - acest barometru cel mai sensibil pentru întreaga structură socio-psihologică a țară. Nu mi s-a întâmplat niciodată să văd zâmbete batjocoritoare pe chipurile spectatorilor atunci când erau reproduse momente individuale ale unei ascensiuni religioase sau când era înfățișată o întreagă acțiune liturgică - dimpotrivă, în sala teatrului, îmi venea atunci declanșarea unui fel. de tăcere solemnă și, parcă, stânjenită. Publicul rus din anii postrevoluționari a ascultat cu o atenție intensă scenele finale din Puterea întunericului, Furtuna, Țareviciul Alexei și alte piese preferate. Cargina de extaz pocăit, atât de înrudit și

încă un suflet rus, are același succes vizibil și incitant în Rusia sovietică. Bolșevicii s-au ocupat de o reducere semnificativă a utilizării teatrale a materialului sănătos din punct de vedere moral, saturat de idealism religios, cu toate acestea, frumusețea tragică a inspirației rugătoare nu este uneori străină de piesele de ultimă origine. Deosebit de caracteristică în acest sens este marea dramă de decor „Tarul întregii Rusii”, înfățișând epoca lui Ioan cel Groaznic „Am văzut asta, departe de munca mediocră la Arhangelsk în toamna anului 1924 și trei luni mai târziu în Revel străin. Ambele interpreții și publicul m-au plăcut mult mai mult în Arhangelsk, decât în teatrul rus al capitalei Estoniei. Momentele religioase și psihologice de pe scena sovietică au fost dezvăluite mai viu, mai cald și mai artistic decât pe scena din străinătate. Ѣli „cu Tymyupoka „Conform lui Turchanipswa. Acesta este un anacronism care nu a făcut pe nimeni să aibă zâmbete capricioase și descarcarea noilor veniți - toată audiența (și m-am uitat la acest Arhangelsk, au fost un lucru bun - în liniște și mulți în acel moment cu lacrimi . .. la fel ca acest tablou

maiestuos de tragic, tot asa si altele au fost lansate de regizori
pentru a nu-i excita pe monarhistii extremi - bisericesti...
În Săptămâna Sfântului Toma, 1921, într-o sală vastă de la Tipografia I
de Stat din Sankt Petersburg, iluminismul politic a desemnat un alt
raport pe o temă antireligioasă. Publicul din belşug, în mare parte din
fabrică, era aşteptat de calm.Referentul, un tânăr în jachetă kaki,
abuzând oarecum de cuvintele străine, a rostit rapid şi încrezător
discursul său de deschidere, ca un disc de gramofon bine cântat.
Aceste religii au fost întotdeauna o înşelăciune a preoţilor şi
conducătorilor, un produs al sclaviei economice. Revoluţia proletariană
mondială care va veni în viitorul apropiat va distruge în sfârşit acest
opiu pentru oameni, Hristos nu a existat niciodată şi încearcă acum
reînvierea legendei sale naive este complet inutilă. Ceea ce au vrut să
facă pentru popoarele lui Hristos fantastic, adevăratul Lenin va deveni
curând pentru ei. Preşedintele a considerat că este oportun să
„rezumeze” raportul „aşa cum este exprimat prea cultural” şi să-l re
povestiţi în acel limbaj „simplificat” cu care paramedicii veterinari
militari obişnuiau să explice potcoavele soldaţilor la vremea lor.
„Aşa că puteţi vedea cu toţii, tovarăşi, că în loc de Paştele clerului,
toată omenirea va sărbători rapid Paştele fără Dumnezeu, Paştele
revoluţionar. Acest lucru este urgent. realizat de forţele
proletariatului)
A fost o singură rundă de aplauze. Preşedintele a fost aparent înclinat
să vadă un simptom favorabil în faptul că oamenii au tăcut. Trebuie să
mărturisesc că nici pentru mine, un observator destul de experimentat,
starea de spirit a celor adunaţi nu era clară. Un fel de ironie
vicleană evazivă se zvârcoli pe feţele unora dintre muncitori. Alţii
erau extrem de trişti.
— Se propune, tovarăşi, tuturor celor care doresc să ia cuvântul pentru
o discuţie despre antireligiozitate, iar cine vrea să fie încă
credincios îşi poate declara direcţia.
„Dă-mi voie să vorbesc?” întreabă un preot bătrân din ultimul rând, cu
o faţă palidă şi slăbită. Există mişcare în public - majoritatea se
întoarce şi vorbeşte animat. Un val de curiozitate îngrijorată străbate
hol.
- Desigur, cetăţean - bun venit pe scenă - răspunde cu bunăvoinţă
preşedintele. Vă cer doar să nu vă distraşi de la subiect şi să vorbiţi
în general nu mai mult de zece minute.
- Două minute sunt suficiente pentru mine
„Atunci fă-mi o favoare”, zâmbeşte preşedintele cu amabilitate la
numirea sa. Preotul se ridică încet la amvon, se înclină în faţa
adunării şi spune calm şi încrezător:
- Hristos a înviat!
- Ai înviat cu adevărat! cu un acord zgomotos, majoritatea covârşitoare
a publicului i-a răspuns imediat. Batiushka se întoarce succesiv la
dreapta şi la stânga, repetându-şi salutul pascal, iar publicul, nu mai
puţin amiabil, îi răspunde cu aceeaşi confirmare corală.

„Am spus totul”, îi declară modestul adversar preşedintelui şi, spre
marea jenă a prezidiului nedumerit, se întoarce la locul său.
O pauză de minut. Publicul a izbucnit brusc în aplauze furtunoase.
Reînvierea jocului mental începe să strălucească în ochii multora.
Atmosfera este rapid saturată de electricitate fulgerătoare.
Preşedintele, pentru a paraliza impresia care este fatală pentru

scopuri de partid, se grăbește să-l elibereze pe cel mai de încredere propagandist.
Acest diamant netăiat se dovedește a fi mai dur decât ascuțit când trece direct.
- Tovarăși! Este chiar firesc ca printre voi să existe multe astfel de elemente iresponsabile care taie răspunsurile zimțate, precum foștii soldați țariști servilul lor „așa exact!” Datura religioasă constă în faptul că o persoană, dintr-o spaimă veche, își ține mâinile de lângă el și repetă doar ceea ce i s-a bătut. Revoluția proletară, pe de altă parte, eliberează, ca să spunem așa, creierul uman în totalitate...
- Știm cum îți slăbești creierul, cum le dobori din cap cu gloanțe de pereți - exclamații îndrăznețe se năpustesc din diferite locuri ale publicului, se aprind și se sting ca fulgerele. Aș vrea să cred că aceste scântei disparate se vor contopi într-o zi într-o singură flacără de curățare. Aș vrea să cred că Rusia este neiertătoare și generoasă, atunci „totul va fi iertat de înviere”...
Studenta mea de la cursurile superioare feminine, care a servit ca profesoara intr-unul din orfelinate, a povestit detalii extrem de caracteristice despre mutarea institutiei lor la o petrecere de inaugurare a casei... Conacul rechizitionat a pastrat multe obiecte ale vietii religioase prerevolutionare. Conacele întinse au fost decorate, dacă nu cu originale, atunci cu copii bune din diverse capodopere ale artei creștine. S-a ordonat chiar în prima zi să se efectueze o dezinfecție antireligioasă radicală în întreaga sală, cu participarea tuturor elevilor. Un bărbat în jachetă de piele cu propria sa mână a turtit un copac cu un ciocan special.
o lampă valoroasă din argint din cea mai bună lucrare ajurata, a aruncat-o din carcasa-icoană și a călcat în picioare palma-două „crenga Palestinei”, a rupt în bucăți ediția luxoasă a Trezoreriei și a ordonat să pună pe înveliș marile gravuri. de Do-re... Copiii mai mari tăceau sumbru. Copiii au repetat în șoaptă, izbucnind în lacrimi: „Doamne, nu te supăra, Doamne iartă-mă”...
În 1919, conducerea „teatrelor academice de stat” a pus problema punerii în scenă a tragediei lui D. Aizman „Zeul strălucitor” pe scena din Alexandria. Această piesă tendențioasă de lubok din viața arabă a secolului al IV-lea este complet nedemnă de un scriitor atât de talentat precum regretatul Aizman.
S-a format o comisie specială, care a discutat cu entuziasm și pasiune întrebarea dacă „să pună în scenă sau nu” o piesă anti-religioasă șocantă, ideea principală a căreia este că legenda învierii marelui profet este de obicei creat și răspândit de admiratorii săi halucinanți. Vechii participanți la teatru au prezis că Piesa, care avea toate datele pentru succesul scenic extern, va avea cea mai corupătoare influență asupra cercurilor largi ale publicului nepregătit. Susținătorii noilor tendințe materialiste au asigurat că spectatorul revoluționar nu este un copil mic care are nevoie de îndrumarea constantă a unei bone mormăiitoare pentru o hrană mentală adecvată. Amandoi au gresit.
Chiar la prima reprezentație, The Bright God a eșuat atât de clar și atât de scandalos încât a trebuit să fie imediat eliminat din Art. repertoriu. Păcănitorii bolșevici, cu tot zelul lor corupt, nu au putut să se înmoaie sau să repare nimic. Între timp, rolurile au fost împărțite între cei mai buni reprezentanți ai trupei alexandrine.
*
♦*

Martiriul mitropolitului Veniamin și a celor trei demni tovarăși ai săi a contribuit în mare măsură la clarificarea conștiinței religioase a poporului rus.
Adevăratul sfințit mucenic al secolului al XX-lea, Mitropolitul Veniamin, până astăzi, ca

viu stă înaintea mea. Asemenea Patriarhului Tihon, el nu avea măreție exterioară și strălucire orbitoare - nimic luminos și ostentativ, nimic calculat și deliberat - totul este calm și simplu, chibzuit și fără zgomot. Mitropolitul Veniamin a fost o persoană remarcabil de sănătoasă și armonios consecventă, fără postură sau expresie. Pentru prima dată am avut ocazia să-l văd pe acest minunat arhipăstor la sărbătorirea centenarului Universității din Sankt Petersburg, pe 8 februarie 1919. Biserica casei universitare nu fusese încă distrusă, dar elementul religios al sărbătorii trebuia redus aproape la zero: era imposibil să proclamăm amintirea veșnică a împăratului fondator Alexandru I, sau să slujești o slujbă solemnă de rugăciune. Cu toate acestea, idealurile vechi, dar atemporale, ale culturii creștine și-au amintit de multe ori în timpul programului jubiliar. Un parfum blând și cast de idealism cu adevărat religios emana din unele dintre urările triste de sărbători adresate Universității, tact, adresa unei instituții înrudite s-a încheiat cu replici foarte îndrăznețe: „fără libertate de exprimare nu există iluminare, nu există creativitate științifică - nu. fără motiv, iar Evanghelia spune: la început era Cuvântul.»
O imagine tristă a fost sala de întruniri plină de vizitatori invitați și neinvitați. Fondul cenușiu tern al atemporității înfometate și al lipsei înspăimântate de drepturi se reflecta și pe chipurile plictisitoare, slăbite, pe costumele mizerabile, nedescrise. Discursul de deschidere al rectorului a sunat ca o amară disonanță prozaică: „Este greu să te predai unei dispoziții de sărbătoare când toată lumea se gândește în primul rând la mâncare...” Era sumbru și inconfortabil în sala vastă de adunări, în ciuda abundenței de țesături decorative strălucitoare lângă pereții săi, imaginea fațadei universității în 1819, care a înlocuit portretele regale.
În primul rând de oaspeți de onoare s-a remarcat în relief figura modest maiestuoasă a Mitropolitului Veniamin în glugă albă. Aspectul său întreg, unic, clar a atras imediat atenția și a amintit vizual de lumea valorilor complet diferite, indestructibile și nepieritoare. prin pro

plimbarea de la mitropolit a fost antipodul său complet Anatoly Lunacharsky. Când ministrul bolșevic al educației a urcat la amvon pentru a-și ține discursul, măgulitor la adresa profesorilor, Vladyka Veniamin l-a privit cu un fel de blând și blând dispreț. Ca și cum Hristos ar fi Iuda, el „i-a spus în tăcere: „Ce faci, fă-o repede”. Astfel stăteau unul față de celălalt geniul luminii și geniul întunericului, unul calm, tăcut și bun, celălalt anxios, locuitor și sarcastic...
„Mi se pare că pe chipul mitropolitului Veniamin este scris un fel de martiriu - nu mai este surprins de nimic și nu fierbe de ură împotriva nimicului”, i-am spus vecinului meu în fotoliul de pe scenă, profesorul. .
- Nu, de ce, mi-a obiectat profesorul, Benjamin este conștient cu încredere că viitorul îi aparține Wogue-ului său, și nu zeului Lunacharsky. Reținerea lui este mult mai elocventă și convingătoare

decât vorbăria agitată a „narkompros”. Mitropolitul, cu mândrie legitimă, realizează că într-o vacanță academică este nemăsurat mai potrivit decât acest arlechin din marxism...
A doua oară a trebuit să experimentez o impresie morală și estetică strălucitoare de la o întâlnire cu cinstitul Sfânt Beniamin la Tsarskoe Selo, pe 13 septembrie 1921. A slujit o priveghere solemnă, venerată în cruce în imensa catedrală frumoasă.Candelabre magnifice străluceau festiv. Crucea dătătoare de viață a lui Hristos a fost împodobită cu trandafiri „toamnă, trist, ultimii trandafiri”. Mitropolitul, îmbrăcat în veșminte de fier forjat, de lux regal, se plimba încet în jurul icoanelor cu o cădelniță care scotea un sunet special de melancolie la fiecare val liniștit. În grabă și respect, mulțimea s-a despărțit în fața arhipăstorului, în care se aflau mulți soldați ai Armatei Roșii și oameni de „tip comisar”. Excelent,   emoționant de artistic
cânta un cor imens. Am stat în ultimul rând și m-am gândit că, exact după cuvântul lui Goethe, Dumnezeu se arăta mereu poporului ruși în haine de întristare, că doar suferința trăită le întoarse inimile spre cer. Catedrala Tsarskoye Selo, în această seară de vindecare poetică, a fost o adevărată oază dătătoare de viață printre ruși.

sălbăticia morală a sălbăticiei, stupefiei și sărăcirii...
Pe 15 septembrie, dimineața, Mitropolitul, însoțit de cler, a venit pe jos în trenul de dimineață spre Petersburg. Stația era complet plină. Scaunele din nenorocitele vagoane de clasa a treia au fost luate din luptă. Chipul palid și obosit al episcopului Benjamin era blând calm. Un tren s-a apropiat, deja la Pavlovsk atinsă suprasarcina maximă. Mulțimea clocotită s-a despărțit ca Marea Roșie și l-a lăsat pe Mitropolit și pe tovarășii săi să treacă la trăsură. M-am uitat atât de atent la această scenă fără exemplu, încât nu m-am urcat deloc în tren. Ultima dată când am avut norocul să mă uit la fermecătorul arhipăstor a fost cu puțin timp înainte de arestarea sa, când a slujit la Liturghia Radonitsa în Biserica Catedrală a cimitirului Smolensk. Nu voi uita niciodată acel zâmbet captivant, afectuos, cu care Mitropolitul privea grădina pestriță de flori a copiilor veseli care se înghesuiau pe klirosul din stânga. Cei mici, cu ciripitul lor timid, nu i-au împiedicat pe adulți să asculte predica fără artă, dar profundă, a lui Vladyka. El a spus, sincer și simplu, că este necesar ca credincioșii să mențină și să îmbunătățească în sufletul lor legătura inextricabilă a religioase și morale cu cei dragi morți și nu numai să aibă grijă de mormintele lor, că această legătură plină de har este cea mai bună garanție pentru ne spune că trecutul sacru nu va muri, nu se va estompa și nu-și va pierde puterea de regenerare dătătoare de viață.
Este deosebit de îmbucurător să ne amintim de acest testament al sfântului acum, când a străbătut fără trepidare calea spinoasă până la capăt. Nu putem găsi mormintele Sfântului Mucenic Beniamin și nu ne putem închina în fața ei – de aceea este mai important să păstrăm pentru totdeauna în amintirea noastră distinctă și să nu stingem adevărata sa imagine spirituală creștină. Avem nevoie de El la nesfârșit pentru pocăința și purificarea noastră.
Tocmai am primit o scrisoare prețioasă de oportunitate de la un vechi prieten din Petersburg. Aceasta, departe de a fi dusă de cap și observatoare, a fost recent destul de pesimistă și a repetat abătut că „până la răsăritul soarelui, roua vă va ieși din ochi”. Acum îmi scrie în Lunia Pasională, 13/20 aprilie: „În urmă cu doar 12 ani, am sărbătorit Paștele într-o dispoziție atât de strălucitoare, de veselă

ca astăzi. Cunoașteți precauția mea sobră și prejudecățile împotriva tuturor previziunilor rapide și încântătoare. Și acum voi fi primul care vă va spune cu convingere că pe frontul fără Dumnezeu, conducătorii noștri se retrag în grabă și înspăimântați. Negocierile privind sovietizarea bisericii s-au încheiat cu un prăbușire crud. Bisericii vii au eșuat pretutindeni atât de rușinos și atât de deznădăjduit, încât chiar îmi inspiră un fel de milă scârbă — nu mai vreau să râd cu răutate de ei. Sentimentul religios sănătos și sincer crește și se întărește peste tot. Credincioșii nu numai că i-au boicotat până la moarte pe toți renovaționiștii, dar s-au unit foarte bine și ferm. Bolșevicii nu închid ochii la acest pericol de moarte pentru ei înșiși și cad într-un ton de disperare cum nu l-au mai avut până acum... Puteți spune de la Paris că acesta este cel de-al cincilea act al dramei revoluționare, care, ca Ibsen. , se poate întinde încă până la cinci acte și vă voi răspunde de aici că aceasta este cel puțin penultima poză din actul al cincilea... Mare este Dumnezeul pământului rusesc și prevalează. În cele din urmă, devenim vrednici de mila Lui...”

Valentin Speransky
Paris
7 mai 1926.

DESPRE DREPTURILE DE A VORBIT

Este greu să scrii despre apocaliptic. Și nu numai pentru că Apocalipsa lui Ioan Teologul este păstrată de Biserică în spatele a șapte peceți, ci pentru că a fost și este doar un obiect de curiozitate religioasă privată. Este greu să scrii despre sfârșitul omenirii, pentru că Sfârșitul poate fi cunoscut doar la sfârșitul cunoașterii pământești a lui Dumnezeu.' Nu întâmplător cartea Apocalipsa este omega cărților sfinte, a căror alfa.

— Geneza. Apocalipsa - ultima revelație a ultimei existențe umane; și așa cum limitele vieții nu pot fi realizate fără a realiza viața însăși, tot așa ultima revelație este de neînțeles fără a înțelege toate revelațiile sfinte.

Și cine poate fi sigur că a cunoscut toate revelațiile?... Ultima carte a lui Ioan Teologul este o piatră a smereniei,

- o piatră de necunoscut, deși pământească, pe care teologia sfântă s-a smerit și se smerește. Nu este o coincidență că marea majoritate a oamenilor care au interpretat Apocalipsa au fost eretici. Fie că „arnoldiştii” medievali, fie cărturarii filisteni ruşi, toţi aceştia sunt oameni cu o abordare complet artizanală, speculaţii evident neajutorate în faţa incognoscibilului. Revelația reală a Apocalipsei a fost realizată până acum prin mâini neadevărate, adică nu prin cele ecleziastice. Și, prin urmare, este imposibil să scrii despre Apocalipsă. Q este posibil doar să vorbim. Și, dacă scrieți, atunci - „cu privire la drepturile de conversație”. Prin ultimul drept, și numai prin el, se pot examina toate cele mai recente sentimente apocaliptice, în general, întreaga introducere a Apocalipsei în literatura modernă filozofică și de ficțiune.

Cum se simte acum că

Cea mai cunoscută discuție din literatura noastră rusă despre Apocalipsă a lui Vladimir Solovyov este un fel de fascinație cu cea mai mică rezistență a paradoxalității. Vladimir Solovyov a reflectat foarte clar epoca sa, epoca reevaluării culturii și umanității („Cultura” și „Umanitatea”). Pornind rațional de la cultura anti-hrist, Solovyov a

confirmat-o fără îndoială din punct de vedere estetic, admirându-i realitatea istorică. Doar două-trei decenii ne despart de ultimul Solovyov. Dar cum s-au schimbat vremurile, cât de ușor este acum să vorbim despre Apocaliptic, cât de ușor este să vorbim despre cele Trei Convorbiri.
Se pare că rămânând în Biserică și, prin urmare, deja construindu-o cumva, nu se poate supraestima umanitatea lui Antihrist. Se poate afirma, dar nu poate fi supraestimat. Nici umanitatea lui Antihrist, nici mintea lui, nici învăţătura. Soluția lui Solovyov la prima problemă a apocalipsei: despre chipul lui Antihrist, despre recunoașterea lui, încetează cumva să mai satisfacă.
O cultură falsă, cu umanitatea și progresul ei, este atât de falsă încât toate categoriile pozitive ale acestei culturi nu înseamnă nimic religios. Sunt ficțiune religioasă. Omul din spatele unei culturi false fie va muri, fie, în orice moment apocaliptic, va arunca fără îndoială toată coaja umanității, dezvăluind chipul fiarei. Pentru Solovyov, cultura non-bisericească avea un fel de persuasivitate, un fel de reflectare a persuasivității. Pentru noi, ea nu are nimic. Firimituri spirituale care cad de la creștin

masă, sfințiți, într-o oarecare măsură, pe toți oamenii care le mănâncă, dar această consacrare prin Taină nu are nicio semnificație magică, ci înseamnă pentru uman!. anti-creștini numai printr-o mai mare condamnare. Starea parazitar-creștină de Cultură „laică”, pentru noi, nu este un motiv pentru mântuirea ei finală, ci, dimpotrivă, un mare motiv pentru condamnarea ei... Altfel, va trebui să fim ispititi de „binele” oameni care nu-L mărturisesc pe Dumnezeu care a venit în trup. Minciuna interioară a necreștinilor umani este că nu există, într-adevăr, dragoste pentru o persoană ca persoană. Dragostea și compasiunea lor nu merg mai departe decât cardul de membru al Societății pentru Protecția Animalelor de companie. Acești oameni se află într-un impas spiritual a-pocaliptic, în spatele peretelui subțire al căruia, invizibil pentru ei, se deschide Regatul Fiarei. Fiara îi patronează pe patronii animalelor domestice. Patronul fiarei este, în acest caz, patronajul Culturii, deoarece un necreștin uman vede în cultura animalelor domestice un prototip exact al culturii umane (Autorul acestor rânduri a auzit această comparație apocaliptică de la o medie - " Leontiev" - european).
Cultura lumească, care a făcut din mijloacele de combatere a păcatului scopul autoexaltării păcătoase și, prin urmare, și-a pierdut legătura cu Dumnezeu, a înlocuit poruncile cu prejudecăți. Incomod de la un păcat la altul, oamenii au început să omoare cu al treilea păcat. Iar în câmpul apocaliptic al confuziei tuturor conceptelor morale divino-umane cresc flori terry de autonomii necredincioase de „onoare”, „demnitate”, „solidaritate”, „respect” — și alte prejudecăți naive ale umanității smulse de Dumnezeu.
„Bestialismul”, conceptul potrivit al lui N. A. Berdyaev, care ar trebui să caracterizeze adevărata aspirație a 99% dintre predicatorii noștri moderni a „sabiei creștine”, este o corectare fără îndoială a apocalipsei culturale a lui Solovyov. Poate că N. A. Berdyaev se va opune concluziilor pe care le vom trage din cuvântul pe care îl folosește des acum: „bestialism”, dar pentru noi este un simptom. Un simptom al faptului că bestialitatea începe să pătrundă în Cultură, sub forma ka cu drepturi depline.

categorii. Dacă acest lucru nu se întâmplă niciodată complet, este doar pentru că cultura, în proclamațiile sale dogmatice de convenții, devine din nou lașă și minte din nou pentru a exista.
Dar totuși – nu se poate decât să spună acest lucru cu mare satisfacție – războiul mondial („primul dintre”) și revoluția mondială (deși încă potențială) au adus în față multe despre care era greu de vorbit în anii nouăzeci ai secolului trecut.
Începând cu istoriosofia spengleriană, în esență goală, dar interesante în unele detalii ale profețiilor, în știința istorică, aparent, vor suporta multe lucruri... Filosofia prognatică americană, la rândul ei, deschide orizonturi culturale, fără îndoială, pline de consecințe neașteptate. .. Calculele matematice ale lui Einstein, desigur, nu vor rămâne doar proprietatea fizicii. Noua pseudo-cultură umană umflată în depărtare va fi mai grosolană și mai lipsită de ceremonii decât cea actuală. Deja în cultura noastră post-revoluționară rusă, bestialismul, devenit obiect al „științei exacte”, dobândește din ce în ce mai multă cetățenie culturală onorabilă. Știm cum se raportează N. A. Berdyaev la bestialism; dar însuși faptul că oamenii încep să se raporteze la bestialism cumva, acest fapt este semnificativ în sine. Mulți vor spune: negativ semnificativ; spunem: pozitiv semnificativ.
Într-o oarecare măsură, Bestia s-a săturat să mintă. Și-a luat în cap să dezvăluie adevărul. Nu adevărul - pe care nu îl are
- dar adevărul. Și ce: oamenii, lumea - nu credeau adevărul bestial. Fiara minte
- oamenii sunt calmi, cred ei. Fiara va expune adevărul, oamenii sunt perplexi și nu cred.
Nu este apocaliptic faptul că Bestiei îi va plăcea dubla neîncredere a oamenilor și se va dezlănțui fără teamă că oamenii vor crede adevărul lui.
Solovyov credea că minciunile vor veni la nesfârșit în viața lumii numai din partea Fiarei (vorbesc despre minciuni „pedagogice”), unde oamenii cultivați vor fi întotdeauna înalți din punct de vedere moral și sensibili, că se vor înșela în principal,
– fără nicio vină a lui. Nu este posibilitatea oferită aici de autoînșelare completă a oamenilor o mare afirmare a libertății teologice a omului*! Dya
Biblioteca „Runiverse”
voinţa este o minciună şi un înşelător. Dar oamenii? Nu este Adam o victimă!... Nu este răul care domnește în lume o dovadă directă a valorii omului ca făptură liberă, asemănătoare unui zeu? Și astfel, schema lui incontestabil de liberală a sfârșitului lumii poate fi, într-adevăr, zdruncinată, în realitate.
Nu este ascuns, în posibilitatea, din partea orbilor - să nu crezi chipul adevărat-urât al Fiarei - prin credință, definitiv. înşelăciunea răului care a cucerit lumea.
Exodul bestial al pământului ni se pare, acum, mai autentic apocaliptic. Poate e din nou „spiritul vremurilor”?... Nu știm.
Prezentăm acum două documente în apărarea afirmațiilor noastre.
Documentul unu:
„Vladimir Lenin. Articol de Maxim Gorkago, în Cartea I a Sovremennikului rusesc (citate din articol).
„Viața este aranjată atât de diavolesc de pricepere încât, fără să știi să urăști, este imposibil să iubești sincer. Deja această nevoie fundamentală de distorsionare a omului pentru un suflet despărțit, inevitabilitatea iubirii prin ură, condamnă viața la distrugere.

„În Rusia, o țară în care nevoia de suferință este predicată ca un mijloc universal de „salvare a sufletului”, nu am întâlnit, nu cunosc o persoană care, cu atâta profunzime și putere ca Lenin, să simtă ură, dezgustul și disprețul față de nenorocirea, durerea, suferința oamenilor”.

Excitarea era caracteristică firii sale, dar nu era pasiunea mercenară a jucătorului, el a denunțat la Lenin acea veselie de spirit excepțională, care este caracteristică doar unei persoane care crede neclintit în vocația sa, o persoană care își simte cuprinzător și profund. legătura cu lumea și până la urmă mi-am înțeles rolul meu în haosul lumii – rolul dușmanului haosului.

„Am întrebat: mi se pare sau chiar îi este milă de oameni. - Îmi pare rău deștept. Avem puțini înțelepți. Suntem un popor în cea mai mare parte talentat, dar cu o minte leneșă. Înțelept rus aproape întotdeauna Da, un evreu sau o persoană cu un amestec de sânge evreu.

„Un copil grozav al acestei lumi blestemate, o persoană minunată care trebuia să se sacrifice vrăjmășiei și urii, de dragul realizării cauzei iubirii și frumuseții” (Despre Lenin).

„Și nu a existat nicio persoană care, ca aceasta, să fi meritat cu adevărat amintirea veșnică în lume.

Până la urmă, tot ceea ce este cinstit și veridic, creat de om, învinge, învinge ceea ce fără de care nu există om.

Al doilea document:

„Notele unui scriitor”. M. Artsybashev. Ziarul „Pentru Libertate!” din 31 mai 1925. Fragmentul nr. 9 (Continuare despre Savinkov).

„Faptul că Savinkov a fost un simplu trădător și că mulți s-au îndoit anterior - aproape toată lumea s-a îndoit... Ultimele pietre cu care cineva încearcă să-și arunce cadavrul sunt acuzații de aventurism și ambiție nerezonabilă. Cineva, al cărui nume nu vreau să-l menționez aici, a fost de acord până la punctul în care zgomotul din preajma lui Savinkov a devenit atât de nevoie încât chiar și pentru el, făcând „salt” de la etajul cinci, s-a imaginat în fața celor mai respectabile aplaudă. public!

Iată - acea vulgaritate filisteană mic-burgheză, pentru care tot ce este eroic și tragic este doar o ipostază, iar ambiția este un păcat de moarte! Aventurier! Ambiţios! Cu o abordare mic-burgheză a vieții, Napoleonii sunt imposibili, deoarece Napoleon nu este nici un aventurier, nici un om ambițios - o absurditate.

Negustorul urăște gesturile tragice și togile eroice, căci negustorul urăște tot ceea ce depășește limitele decenței și șablonului. Toată lumea ar trebui să fie îmbrăcată la modă și să se comporte modest, fără a acorda atenție la sine. Negustorul nu înțelege că a se îmbrăca într-o togă și a sta într-o ipostază îl face pe erou însuși - un negustor, o mulțime care nu recunoaște și nu recunoaște eroul dacă arată ca toți ceilalți.

„O redingotă gri și o pălărie cu trei colțuri” este nevoie nu de Napoleon, ci de soldații săi. Negustorul nu înțelege asta, negustorul este indignat, dar este primul care sărută podeaua „hatonului gri”

pe „când această redingotă devine uniformă de împărat.

Ambiția... cum poate un filistin să înțeleagă că ambiția este acea pârghie puternică care mișcă toată energia creatoare a omenirii, fără de care nu există eroi, lideri, genii, profeți.

Numai că aceasta nu este deloc ambiție, care se mulțumește cu „Anna pe gât” și „poziția în societate”.

Aceasta este „ambiția” pe care Dumnezeu o pune în câteva suflete alese. Acesta este acel „cărbune încins” care arde în piept și face să mergi la toate – la o ispravă, la sacrificiu, la moarte – pentru a spune lumii cuvântul, pentru a-și da seama de voința.
Nu există și nu poate fi printre fiii oamenilor un astfel de profet, poet, conducător, erou care să nu viseze să aibă dreptul să spună despre sine:
Mi-am ridicat un monument care nu este făcut de mână,
Traseul popular nu va crește până la el!
Dar acest monument nu este un mausoleu cu o mie de puzi, ci o cruce pe Golgota..."
.... Am fost de acord să vedem semnul apocalipticului în prostia religioasă nedisimulata și nefericită, desigur, a unei persoane.
Carte. D. A. Shakhovskoy.